

EUROPEAN CASE OF INCLUSIVE
RURAL DEVELOPMENT POLICY

THE ROADMAP FOR UKRAINE

*Ініціативи ЄС
для інклюзивного,
«розумного»
та сталого
сільського розвитку:*
ПРОСТЕ КЕРІВНИЦТВО

УДК 327.7:061.1 ЄС
K25

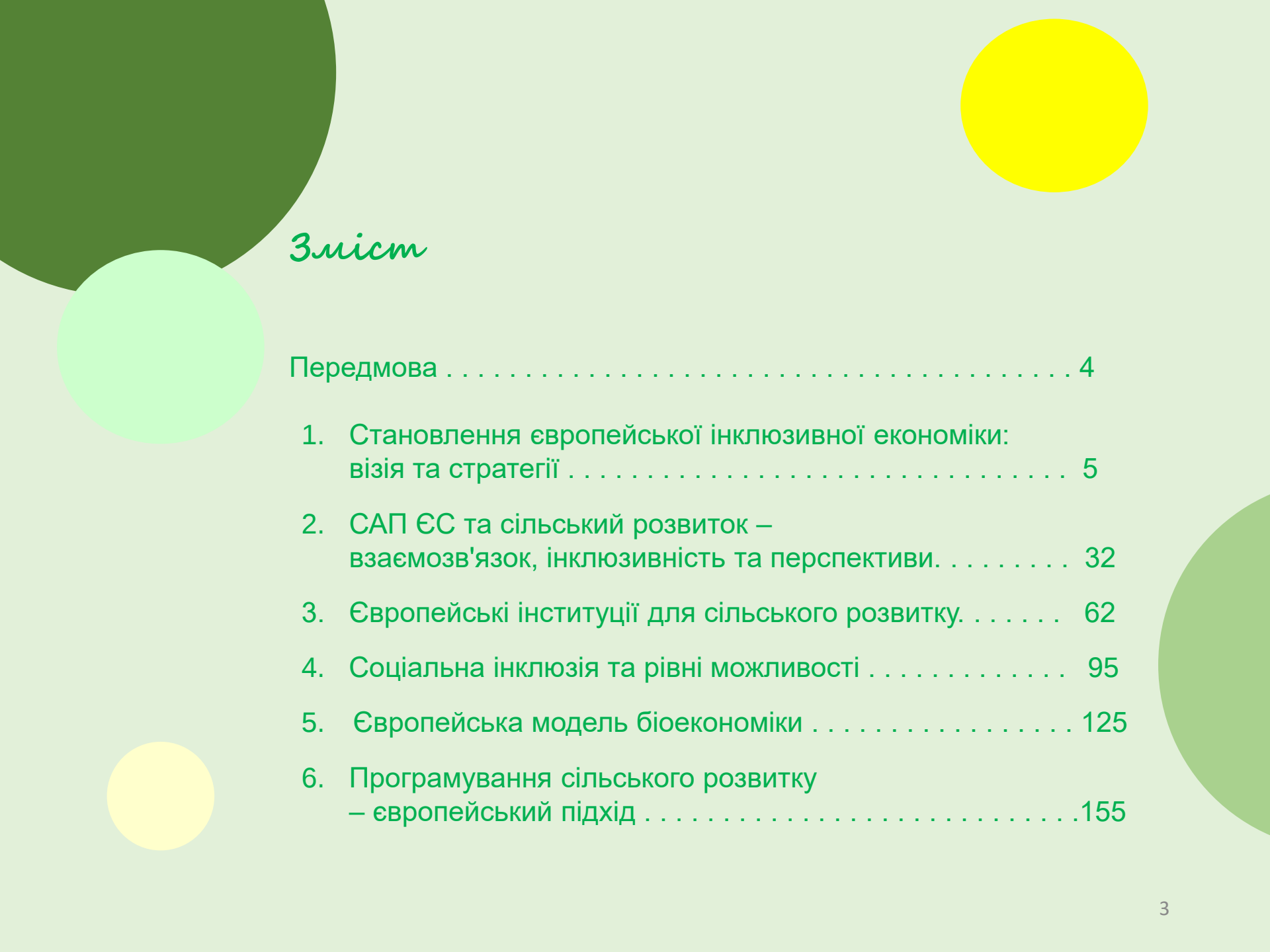
Зінчук Т.О., Ковальчук О.Д., Куцмус Н.М., Прокопчук О.А., Усюк Т.В., Яремова М.І.
Ініціативи ЄС для інклюзивного, «розумного» та сталого сільського розвитку:
просте керівництво / за ред. проф. Куцмус Н.М. Житомир: Видавництво
Поліського національного університету, 2025. 185 с.

Видання розкриває особливості формування та реалізації політики розвитку сільських територій ЄС на засадах інклюзивності. Розкрито особливості становлення європейської інклюзивної економіки, відображено інституційну матрицю та європейський підхід до програмування політики сільського розвитку, її взаємозв'язок та протиріччя з САП ЄС. Відображено роль соціальної інклюзії у забезпеченні рівних можливостей та ін. Керівництво рекомендоване науковій спільноті, керівникам, управлінцям, представникам бізнесу, територіальним громадам, менеджерам усіх рівнів, здобувачам вищої освіти та іншим зацікавленим особам.

«Ініціативи ЄС для інклюзивного, «розумного» та сталого сільського розвитку: просте керівництво» підготовлено в рамках реалізації проекту Erasmus+ Jean Monnet Module «Європейський кейс інклюзивної політики сільського розвитку: дорожня карта для України» (101082258-ECIRDPRU).

Видання підготовлено за фінансової підтримки Європейського Союзу. Погляди та думки, висловлені в цьому документі, належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу або Європейського агентства з питань освіти і культури (EACEA). Ані Європейський Союз, ані орган, що надав грант, не несуть за них відповідальності.

© Авторський колектив, 2025
© Поліський національний університет, 2025

Зміст

Передмова	4
1. Становлення європейської інклюзивної економіки: візія та стратегії	5
2. САП ЄС та сільський розвиток – взаємозв'язок, інклюзивність та перспективи.	32
3. Європейські інституції для сільського розвитку.	62
4. Соціальна інклюзія та рівні можливості	95
5. Європейська модель біоекономіки	125
6. Програмування сільського розвитку – європейський підхід	155

Передмова

Політика сільського розвитку ЄС є унікальним результатом поєднання прагматичних економічних інтересів та соціально-орієнтованих ініціатив, націлених на зростання сільських територій як носія європейської ідентичності та неоціненого соціально-економічного потенціалу. Посилена увага до проблем сільського розвитку в умовах ЄС обумовлена зростанням впливу ключових чинників – депопуляції та маргіналізації сільського населення. Подолання цих проблем є серйозним політичним викликом та, на жаль, не має швидко діючих рішень. Позиція європейських інституцій залишається принциповою і незмінною щодо всебічної підтримки сільського розвитку з урахуванням базових цінностей співтовариства – інклюзивності та різноманітності, рівності й недискримінації. Трансформації політики сільського розвитку ЄС мають системний характер, націлені на екологізацію та створення можливостей для інновацій, модернізацію управління за допомогою більш цілісних, проактивних та локально орієнтованих стратегій, що відповідають реаліям XXI-го століття.

У виданні узагальнено та представлено сучасний досвід ЄС щодо формування та реалізації ініціатив для інклюзивного, «розумного» та сталого сільського розвитку, який може стати корисним путівником для представників органів місцевого самоврядування та академічного середовища, лідерів територіальних громад і бізнесу, інституцій громадянського суспільства та стейкхолдерів, залучених до ініціатив з розвитку сільських територій.

*Становлення європейської
інклюзивної економіки:
візія та стратегії*

«ІНКЛЮЗІЯ» – що означає цей термін?

Інклюзія – це ідея про те, що всі повинні мати можливість користуватися тими самими об'єктами, брати участь в тих самих заходах і насолоджуватися тими самими враженнями, в тому числі – люди з інвалідністю або іншими обмеженими можливостями.

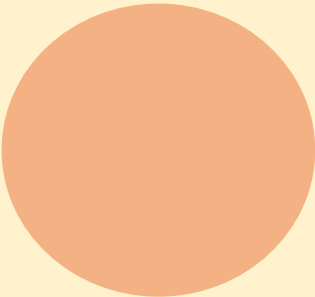
Джерело:

Кембриджський словник, <https://dictionary.cambridge.org/org/uk/dictionary/English/inclusion>

Інклюзія – надання можливості кожному громадянину, особливо найбільш знедоленим, повною мірою брати участь у житті суспільства, включаючи роботу.

Джерело:

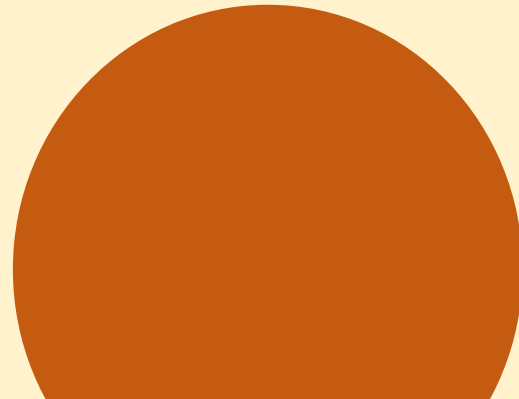
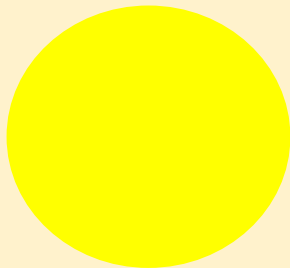
https://commission.europa.eu/about/service-standards-and-principles/modernising-european-commission/diversity-and-inclusion_en

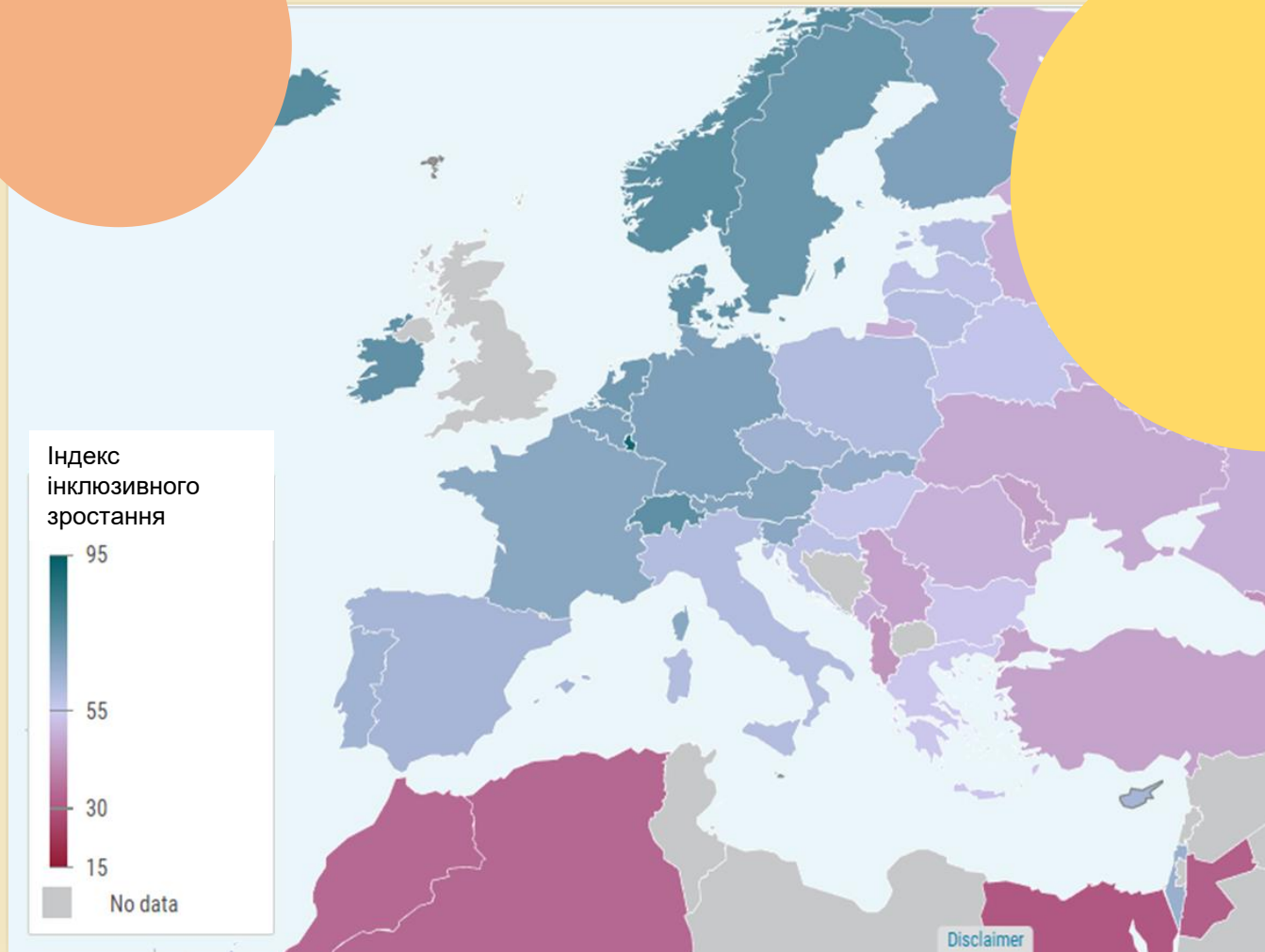

Інклюзивність економіки ➡ новітній вимір економічного розвитку ЄС

Філософія досягнення інклюзивності економіки в ЄС:

- рівність можливостей і результати для всіх
- належний рівень життя
- подолання нерівності за статтю, віком, етнічним та сімейним походженням, місцем проживання

Градація країн Європи за значенням індексу інклюзивного зростання

Джерело:

World economic forum, <https://www.weforum.org/publications/the-inclusive-development-index>

4 компоненти індексу інклюзивного зростання:

Значення індексу інклюзивного зростання :

Країни ЄС:

max Люксембург – 91,9

min Румунія – 49,9

Україна – 48,2 !!

Джерело:

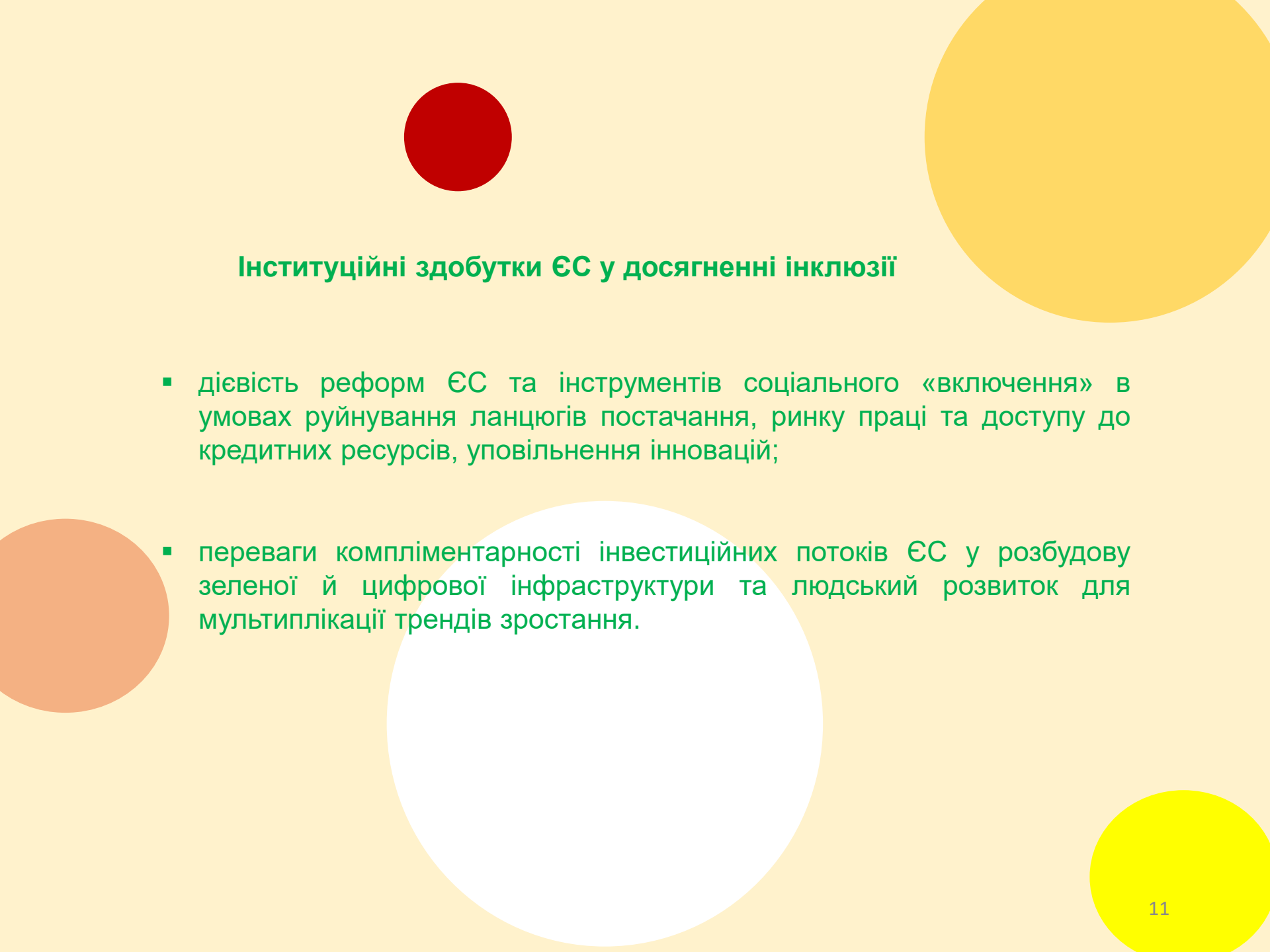
World economic forum, <https://www.weforum.org/publications/the-inclusive-development-index>

Виклики інклюзивного економічного розвитку ЄС:

- 101 млн осіб або кожен четвертий громадянин ЄС у віці понад 16 років має якусь з форм обмеженості життєдіяльності
- 80% людей з особливими потребами залишаються не видимими для суспільства, 50+ % з них відчують дискримінацію
- понад 1 млн осіб у віці понад 65 років проживають у геріатричних установах
- понад 40% населення не спроможне покрити непередбачувані витрати

Джерело:

Європейська Рада, <https://www.consilium.europa.eu>

Інституційні здобутки ЄС у досягненні інклюзії

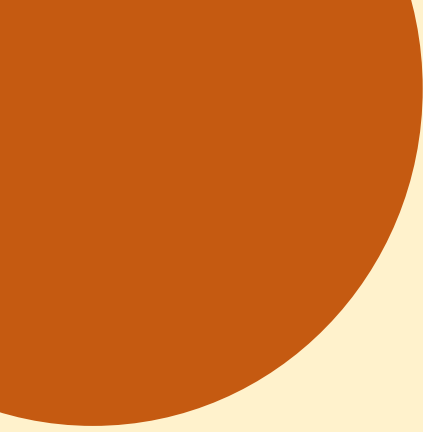
- дієвість реформ ЄС та інструментів соціального «включення» в умовах руйнування ланцюгів постачання, ринку праці та доступу до кредитних ресурсів, уповільнення інновацій;
- переваги компліментарності інвестиційних потоків ЄС у розбудову зеленої й цифрової інфраструктури та людський розвиток для мультиплікації трендів зростання.

Економічні аспекти інклюзії:

адекватна підтримка доходів → гідне життя на всіх етапах життя

інклюзивні ринки праці → спрощення можливостей для інтеграції до робочої сили, уникнення пасток бідності та стримування стимулів до роботи

доступ до якісних послуг, включаючи послуги з соціальної інтеграції → допомога людям брати активну участь у житті суспільства, включаючи повернення до роботи.

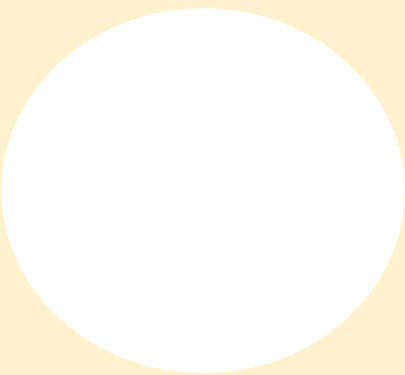

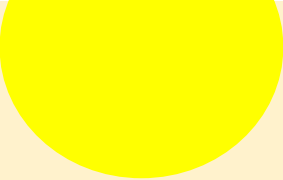
Інклюзивна економіка – це модель економічних відносин, яка полягає в забезпеченні рівного доступу між групами людей до економічної незалежності і безперешкодній взаємодії між різними соціальними верствами населення.

ЄС демонструє чіткий і усталений зв'язок між темпами економічного зростання та силою соціальної згуртованості, задоволеністю громадян і довірою до інституцій та політиків.

Країни з високим рівнем ВВП на 1 людину досягли найвищого соціального прогресу!

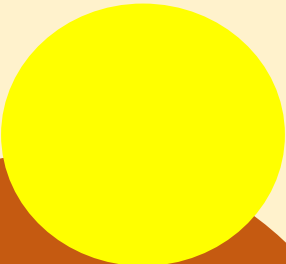
Головним вектором розвитку інклюзивної економіки ЄС є створення рівних умов та справедливих можливостей для зайнятості для всіх верств населення. Європейська Комісія прагне сприяти створенню різноманітного та інклюзивного робочого середовища, вільного від дискримінації, де робоча сила представляє суспільство.

Європейська Комісія прийняла кілька стратегій, спрямованих на забезпечення рівності:

- стратегія гендерної рівності
 - план дій по боротьбі з расизмом
 - стратегічні рамки щодо ромів
 - стратегію щодо прав ЛГБТІК-осіб
 - стратегія щодо прав осіб з інвалідністю
 - стратегія ЄС щодо боротьби з антисемітизмом та сприяння єврейському життю
-
-
-
-

Як роботодавець, Європейська Комісія також поставила собі за мету бути прикладом для наслідування. У своїй новій кадровій стратегії вона прагне поліпшити різноманітність серед своїх співробітників, щоб краще відображати різноманітність європейського населення.

За період 2019-2024 рр. було досягнуто значного прогресу в досягненні гендерного паритету на всіх рівнях управління – представництво жінок збільшилося до 2024 року:

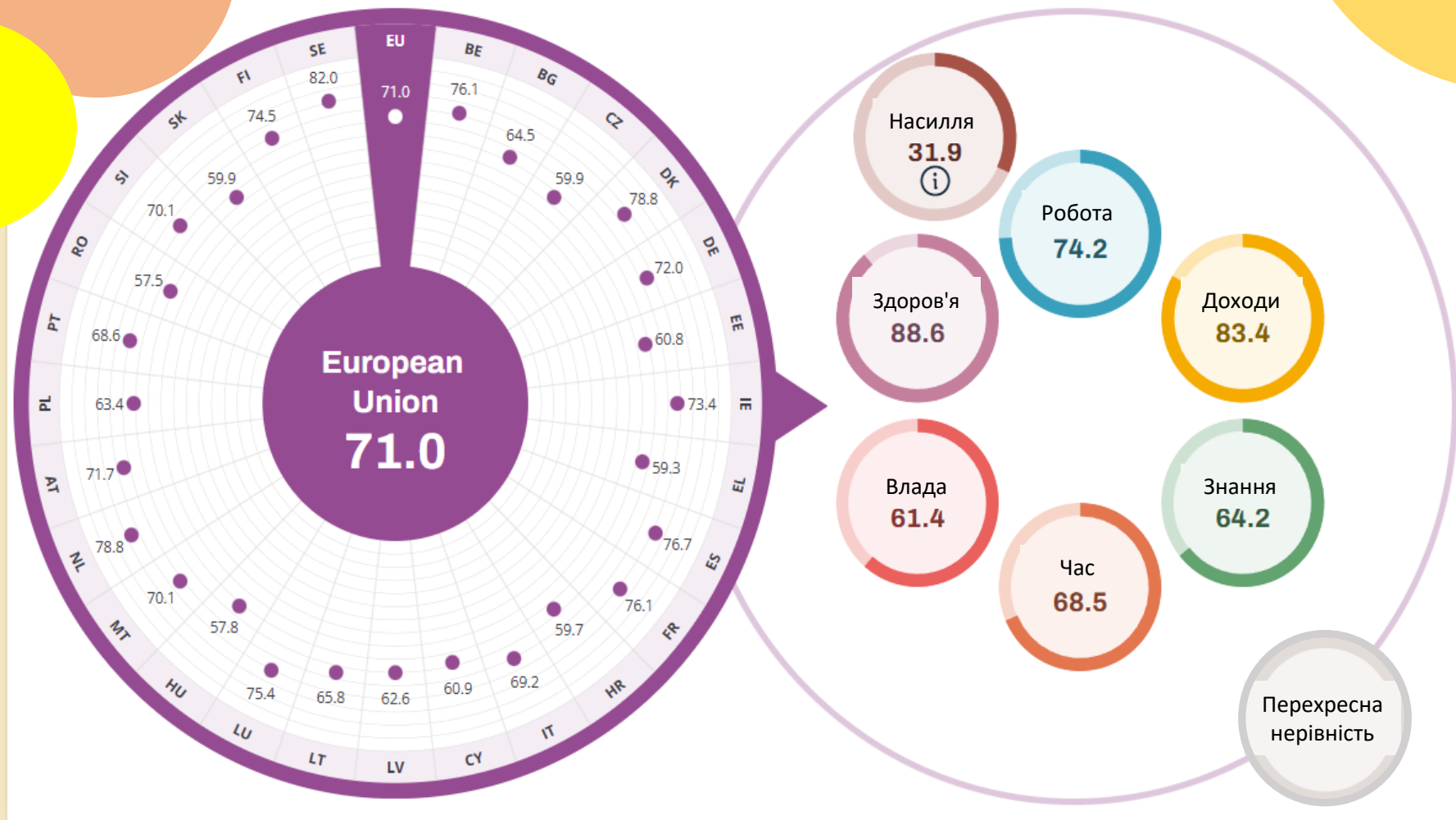
- з 36,6% до 48,1% на рівні вищого керівництва;
- з 41,6% до 49,6% на рівні середнього керівництва
- до 49,3% загалом.

Стратегія гендерної рівності ЄС на 2020-2025

представляє політичні цілі та дії, спрямовані на досягнення значного прогресу до 2025 р. на шляху до гендерно рівної Європи. Метою є Союз, де жінки і чоловіки, дівчата і хлопці, в усьому їхньому розмаїтті, можуть вільно йти обраним життєвим шляхом, мають рівні можливості для процвітання, а також можуть на рівних брати участь у житті європейського суспільства та керувати ним.

Основними цілями стратегії є:

- припинення ґендерного насильства;
- подолання ґендерних стереотипів;
- подолання ґендерних розривів на ринку праці;
- досягнення рівної участі в різних секторах економіки; подолання ґендерного розриву в оплаті праці та пенсійному забезпеченні;
- подолання ґендерного розриву у сфері догляду та досягнення ґендерного балансу в процесах прийняття рішень та в політиці.

Значення індексу гендерної рівності в країнах-членах ЄС, 2024 р.

Джерело:

European Institute of Gender Equality, <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2024>

Для забезпечення принципу рівної оплати за рівну працю Комісія пропонує прозорість оплати праці заходи та механізм для кращого дотримання права на рівну оплату праці/

Запропоновані заходи дозволять підвищити обізнаність про умови оплати праці в компанії та надати роботодавцям і працівникам більше інструментів для боротьби з дискримінацією на робочому місці та працівникам більше інструментів для подолання дискримінації в оплаті праці. Вони будуть спрямовані на усунення низки факторів, що сприяють існуючому розриву в оплаті праці.

з **1957** р.
жінки та чоловіки
в ЄС мають
право на рівну
оплату праці

Гендерний
розрив в оплаті
праці в ЄС все
ще на рівні
14%

Гендерний
розрив в
розмірах пенсії
близько
30%

Джерело:
European Commission, https://commission.europa.eu/document/download/34668b00-c923-4883-8d5b-7fc6e9fc916b_en?filename=pay_transparency_factsheet_en.pdf

Заходи, пропоновані Європейською комісією для подолання гендерної нерівності в оплаті праці:

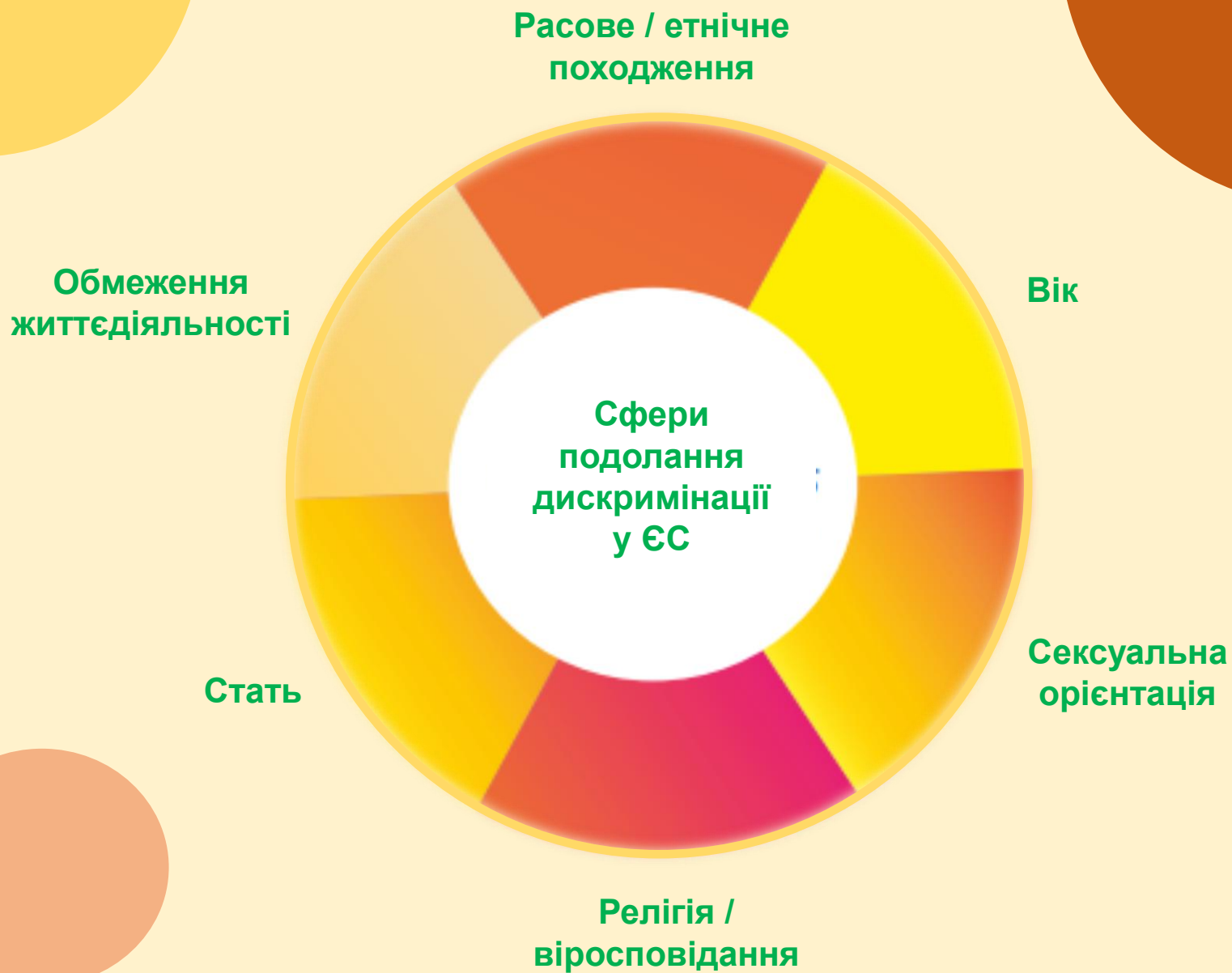
Для працівників

- Інформація про рівень заробітної плати на співбесіда;
- Відсутність зобов'язання розкривати попередню історію заробітної плати;
- Інформація про середній рівень заробітної плати за однакову роботу під час працевлаштування;
- Право на повну компенсацію гендерної дискримінації в оплаті праці дискримінацію, включаючи відшкодування заробітної плати та судових витрат;
- Індивідуальні та колективні позови щодо рівної оплати праці.

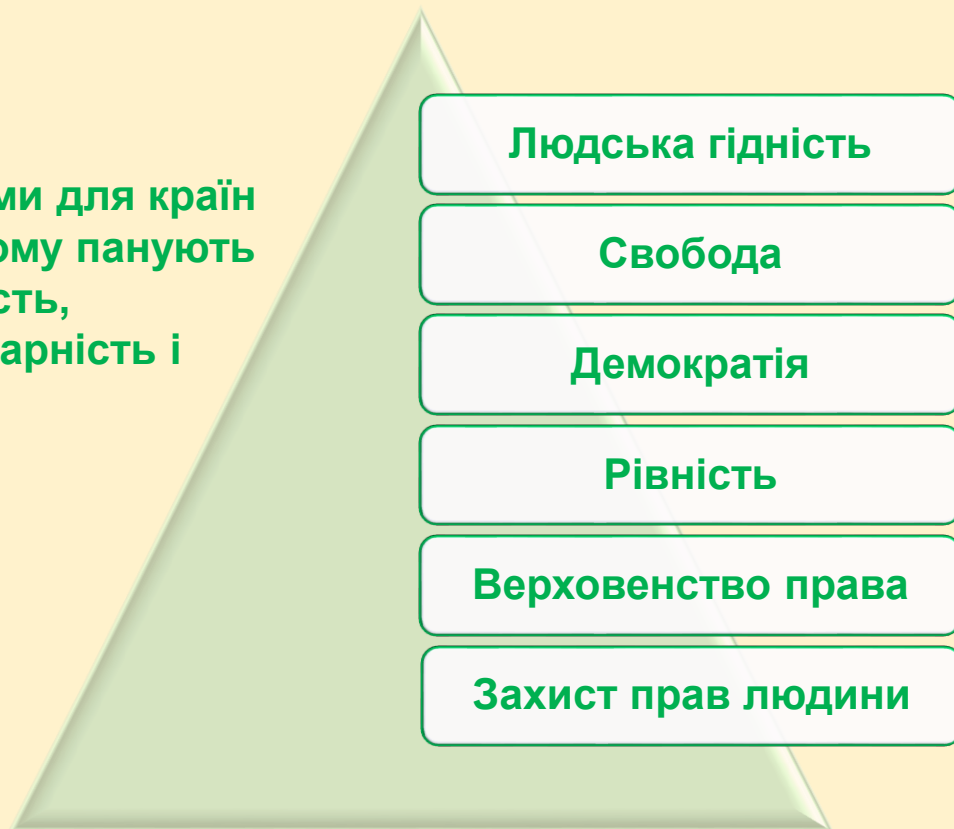
Для роботодавців

- Публічне звітування про гендерний розрив в оплаті праці;
- Внутрішня звітність про різницю в оплаті праці між жінками та чоловіками в одній категорії робіт;
- Спільне оцінювання оплати праці, якщо гендерна різниця для однієї категорії працівників становить понад 5% і не має об'єктивних ґендерно-нейтральних причин;
- Виявлення прихованої або ненавмисної нерівності в оплаті праці;
- Можливості для залучення та утримувати найкращі таланти.

Джерело:
European Commission, https://commission.europa.eu/document/download/34668b00-c923-4883-8d5b-7fc6e9fc916b_en?filename=pay_transparency_factsheet_en.pdf

Цінності ЄС є спільними для країн ЄС у суспільстві, в якому панують інтеграція, толерантність, справедливість, солідарність і недискримінація:

Кейси інклюзивних економічних ініціатив в країнах-членах ЄС:

*“Ми займаємося сільським господарством,
ремеслами та мистецтвом”*

**“Farfurnia” – це агротуристична ферма й ремісничка
майстерня, яка функціонує в мальовничій гірській
місцевості Бескид Ніски (Польща)
(<https://farfurnia.pl/>)**

Кейси інклюзивних економічних ініціатив в країнах-членах ЄС:

Brownies & downieS –

це мережа кав'ярень у Нідерландах та Південній Африці, де працюють люди з порушеннями розумового розвитку, щоб дестигматизувати їх і надати їм можливості для роботи в індустрії гостинності.

Фото з мережі Інтернет.

Мережа заснована у 2010 р., з 2015 р. набула значної популярності завдяки просуванню її ідеї в ЗМІ та соціальних мережах, особливо в ТікТок.

Європейська модель інклюзивного зростання та соціальний договір Європейського Союзу (ЄС), що базується на добробуті, опинилися під загрозою на тлі обмеженого зростання середнього доходу в останні роки, падіння довіри до інституцій (як ЄС, так і національних), дискомфорту через міграційні процеси, занепокоєння щодо безпеки та стійкості глобальних угод, а також зростання популістської політики, яка кидає виклик статус-кво.

Джерело:

МакКінсі та Ко, <https://www.mckinsey.com/featured-insights/europe/testing-the-resilience-of-europes-inclusive-growth-mode>

**Три ключові напрями зміцнення
європейської інклюзивної моделі
економічного зростання:**

1. Інновації в розвитку людського капіталу
2. Підтримка заходів зменшення нерівності та участь у діалозі для покращення соціальної конвергенції всередині Європи
3. Оновлення параметрів європейського суспільного договору, відновлюючи тим самим довіру громадян до інституцій та їх політики.

Бачення перспектив розвитку інклюзивної економіки в ЄС корелює з Цілями сталого розвитку (спільні, універсальні цілі для держав-членів Організації Об'єднаних Націй, покликані рухати світ до більш справедливого, процвітаючого та мирного суспільства у 2030 р., які збалансовують економічний, соціальний та екологічний виміри сталого розвитку): з 2023 року Європа взяла на себе зобов'язання сприяти розвитку інклюзивного та збалансованого суспільства.

Чотирма пріоритетами робочого плану на період до 2030 року є:

- Різноманітність
- Рівність
- Інклюзія
- Приналежність

РІЗНОМАНІТНІСТЬ

охоплює цілий ряд людських відмінностей, включаючи, але не обмежуючись ними, расу, етнічну приналежність, стать, гендерну ідентичність, сексуальну орієнтацію, вік, соціальний клас, фізичні здібності, нервові розлади, релігійні чи етичні системи цінностей, національне походження та політичні погляди.

РІВНІСТЬ

є дещо менш категоричним поняттям, ніж різноманітність чи інклюзія. Існує рівність (рівні права і можливості) і справедливість (рівне ставлення). Рівність не означає однакового ставлення. Наприклад, хоча чоловіки і жінки є юридично рівними, справедливість спрямована на подолання існуючої нерівності, наприклад, розриву в оплаті праці між чоловіками і жінками.

ІНКЛЮЗІЯ

- це залучення і розширення прав і можливостей, коли визнається невід'ємна цінність і гідність усіх людей визнається їхня цінність та гідність. Інклюзивна організація заохочує та підтримує почуття приналежності; вона цінує та практикує повагу до талантів, переконань, походження та способів життя приналежності; вона цінує і практикує повагу до талантів, переконань, походження і способу життя способу життя своїх працівників. Різноманітність на робочому місці - це поєднання різних людей в в організації, тоді як інклюзія - це те, чи відчувають люди себе як вдома, чи почуваються почутими і мають безпечний простір для автентичного самовираження.

ПРИНАЛЕЖНІСТЬ

- це відчуття безпеки, прийняття, включення, власної ідентичності та визнання. Щоб дати людям відчуття приналежності, середовище має бути спроектоване різноманітним та інклюзивним.

Кейс ініціативи зі сприяння інклюзивному розвитку в ЄС

The Award

European Capitals of Inclusion and Diversity Award

Нагорода «Європейські столиці інклюзії та різноманіття» (започаткована 26 листопада 2024 р.) є одним із результатів антирасистського плану дій ЄС та Стратегії рівності ЛГБТІК-спільноти на 2020-2025 роки і демонструє, наскільки важливими є дії на всіх рівнях, якщо є спільне прагнення переломити ситуацію та побудувати Союз рівності. Мета – визнати, привернути увагу та висвітлити найкращі практики, які можуть стати джерелом натхнення для інших європейських міст у створенні більш різноманітного та інклюзивного середовища для своїх громадян. Вона спрямована на відзначення найкращих практик, які сприяють різноманітності як джерелу багатства та інновацій, сприяють інклюзивній політиці та формуванню почуття приналежності своїх громадян.

Діджитал-інклюзія в ЄС – це загальноєвропейські зусилля, спрямовані на те, щоб кожен міг зробити свій внесок у цифровий світ і скористатися його перевагами.

ЄС працює над тим, щоб зробити життя онлайн більш доступним для всіх і всюди, вживаючи відповідні заходи:

Веб-доступність – зробити ІКТ більш доступними для всіх, особливо для людей з обмеженими можливостями, сприяти розвитку доступних технологій;

Цифрові навички – розвиток робочої сили за допомогою ІКТ в освіті, сприяння участі жінок в STEM галузях;

Мовні бар'єри – мовні технології можуть подолати домінування англійської мови в Інтернеті. Мовні інструменти є безкоштовними для державного сектору, НУО, МСП та академічних кіл по всьому ЄС;

Зв'язок – надійний, швидкий і безпечний зв'язок необхідний для всіх і всюди, в тому числі – в сільських і віддалених районах. До 2030 року мережі з гігабітною швидкістю повинні стати доступними для тих, хто потребує / бажає мати таку можливість:

Доступ – ініціатива WiFi4EU пропонує безкоштовний доступ до Wi-Fi у громадських місцях, включаючи парки, площі та громадські будівлі по всій Європі.

Джерело:

European Commission, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-inclusion>

Пріоритети для досягнення прогресу у сфері подолання бар'єрів цифровізації для літніх людей:

- Збір та оприлюднення більшої кількості даних про цифрові технології, що зробить літніх людей дійсно видимими і дозволить краще визначити прогалини, потреби в діях, а також оцінити досягнутий прогрес.
- Боротьба з дискримінацією за ознакою статі для руйнування стереотипів щодо людей похилого віку та цифрових технологій. Зміна об'єктива має вирішальне значення для забезпечення того, щоб і політика, і продукти, і послуги формувалися відповідно до потреб людей без подальшого посилення нерівності.
- Гарантувати повну доступність, в тому числі наявність і доступність за ціною, щоб цифровий перехід нікого не залишив осторонь.
- Використовувати права людини як компас для цифровізації, щоб люди були на першому місці, а не технології.

Джерело:

Age Platform Europe, <https://www.age-platform.eu/digital-inclusion-launch-of-the-why-choice-matters-report/>

САП ЄС

та сільський розвиток –

взаємозв'язок, інклюзивність та перспективи

Основні показники розвитку сільського господарства ЄС

- Частка сільського господарства у ВВП – 1,3 % (184,2 млрд євро);
- Кількість зайнятих в сільському господарстві – 8,7 млн (4,2% від загальної зайнятості в ЄС; 31,6% жінки; молодих фермерів до 40 років -11,9%);
- Кількість ферм – 9,1 млн (63,8% площа до 5 га), з яких 2,9 млн – в Румунії, в Польщі – 1,3 млн, 1,1 млн в Італії, 0,9 млн – в Іспанії;
- Додана вартість у загальному виробництві сільськогосподарської продукції – 50%;
- Середня площа землекористування – 17,4 га (18% ферм такої площі, 2/3 ферм – менше 5 га; 7,5% ферм – понад 50 га). Ферми з площею землекористування понад 100 га – у Болгарії, Словаччині, Чехії; до 5 га – Мальта, Кіпр, Греція, Португалія, Хорватія, Угорщина, Болгарія; Італія – до 7 га;
- Вартість 1 га ріллі: Нідерланди – 68 197 євро, Румунія – 2 085 євро.
- Площа під сільськогосподарськими культурами – 157 млн га, прогнозована тенденція - зменшення до 176 млн га у 2030 р.

САП ЄС – Спільна аграрна політика ЄС (CAP EU – Common Agricultural Policy EU)

(започаткована у 1962 р.)

політика, яка спрямована на збереження економічного сектора з нестандартними інституційними та соціальними рисами, соціально та економічно неоднорідного, «багатофункціонального» сільського господарства, заснованого на праці членів родини, на сімейних фермах, що не дає змоги запровадити тут принципи промислового виробництва та конкурентних ринків.

Автором та «батьком» САП ЄС вважається **Сіко Мансхолт**,
віце-президент Комісії ЄЕС,
відповідальний за сільське господарство у 1958 р.

Причини САП ЄС

- суттєві розбіжності у природних та економіко-виробничих умовах між країнами основними виробниками сільськогосподарської продукції;
- внутрішньоєвропейська спеціалізація та поділ праці у с-г виробництві між різними регіонами;
- потреба у капіталовкладеннях для науково-технічної модернізації сільськогосподарського виробництва;
- вирішення проблем розвитку сільських територій;
- Екологоорієнтованість;
- дотримання принципу планування сільськогосподарської діяльності та конфедерації;
- розширення ЄС: економіка нових країн ЄС суттєво залежать від сільського господарства.

Цілі САП ЄС

- висока продуктивність праці та рівня життя у сільському господарстві на основі технічного прогресу, раціонального розвитку сільськогосподарського виробництва та оптимального використання виробничих чинників, зокрема робочої сили;
- стабілізація сільськогосподарського ринку;
- доступність постачання та помірні ціни для споживачів;
- забезпечення пристойного рівня життя фермерам шляхом збільшення особистого прибутку.

*(З набуттям Римською угодою чинності
1 січня 1958 р. було закладено юридичну базу
майбутньої аграрної політики (ст. 39-46))*

Еволюція розвитку САП ЄС

- Фаза недовиробництва продовольства в країнах Західної Європи;
- Фаза насиченості внутрішнього аграрного ринку країн-членів ЄС;
- Фаза перевиробництва продовольства на аграрних ринках ЄС.

Інтеграційний прогрес САП ЄС

Порівняно з іншими спільними політиками ЄС: торговельною, промисловою, транспортною, соціальною, регіональною – САП є найбільш прогресуючою в інтеграційному та інклюзивному напрямках.

Хоча частка сільського господарства у ВВП не перевищує 2 %, САП є найбільш затратним проектом ЄС, який поглинає майже третину всіх коштів видаткової частини його бюджету.

Видатки бюджету ЄС (2013-2027 рр.), млрд євро

Рік	Всього витрат	у т.ч. – на САП ЄС та рибальську політику
2013	144,5	57,89
2014	140,2	56,56
2015	141,3	56,00
2016	136,6	55,12
2017	126,8	54,91
2018	144,8	56,08
2019	148,5	57,40
2020	162,2	58,23
2021	166,1	55,92
2022	170,6	57,45
2023	168,6	57,46
2024	168,9	57,33
2025	172,2	56,56
2026	175,7	57,33
2027	179,2	57,56

Джерело:

Common agricultural policy funds. URL.: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_en

Фінансування САП ЄС

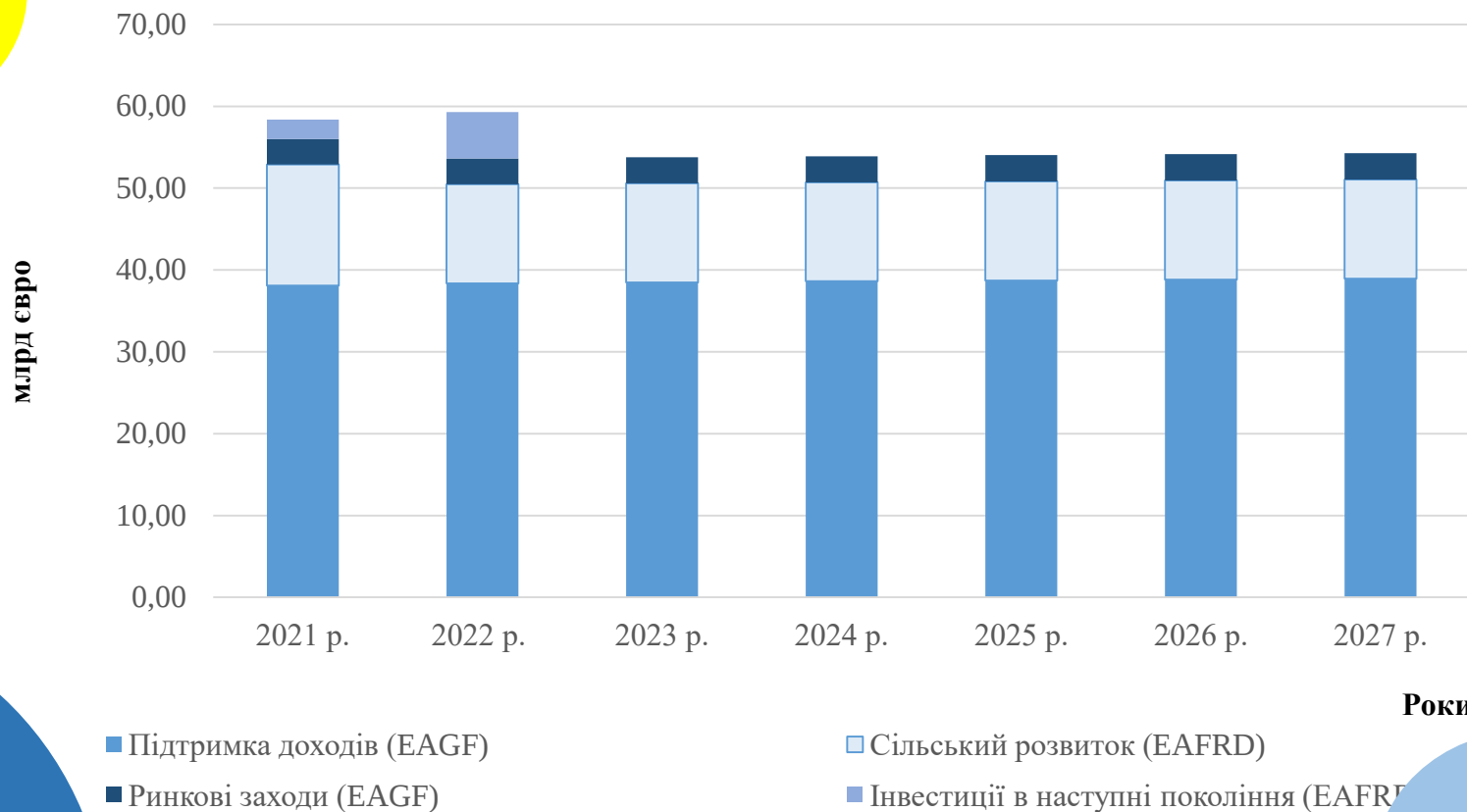
Загальна сума на семирічний період (2021-2027 рр.) – 386,6 млрд євро при загальній «фінансовій рамці європейського бюджету» – 1,21 трлн євро з додатковим виділенням 808 млрд євро на заходи з «відновлення наступного покоління»

Фонди надходження коштів:

1. Європейський сільськогосподарський фонд гарантування (*EAGF, The European Agricultural Guarantee Fund*), з якого забезпечуються прямі доплати для фермерів й заходи з регулювання аграрних ринків – Стоп 1 САП ЄС;
2. Європейський фонду розвитку сільських територій (*EAFRD, The European Agricultural Fund for Rural Development*), який фінансує витрати, пов'язані з реалізацією програм сільського розвитку – Стоп 2 САП ЄС.

Алокація фінансових ресурсів САП ЄС, млрд євро

Джерело:

Agriculture and rural development. European Commission.

https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy_en

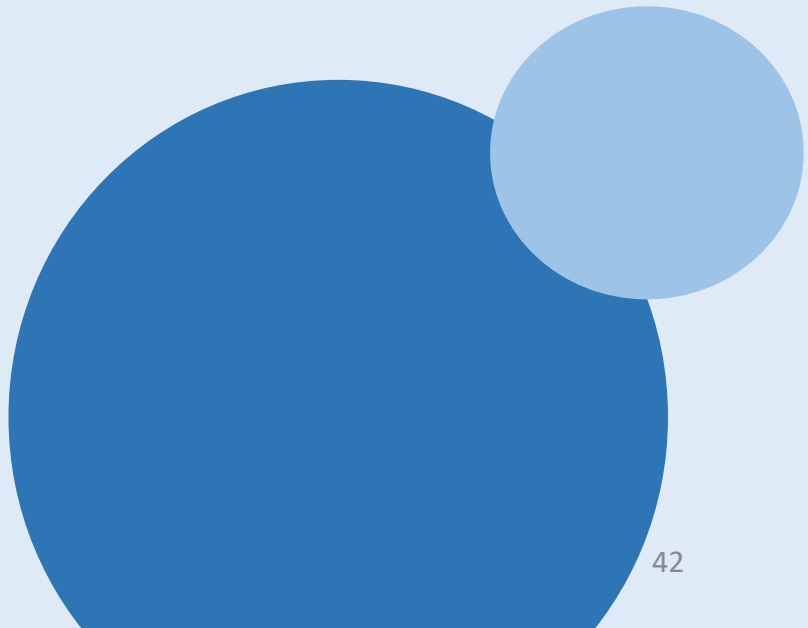

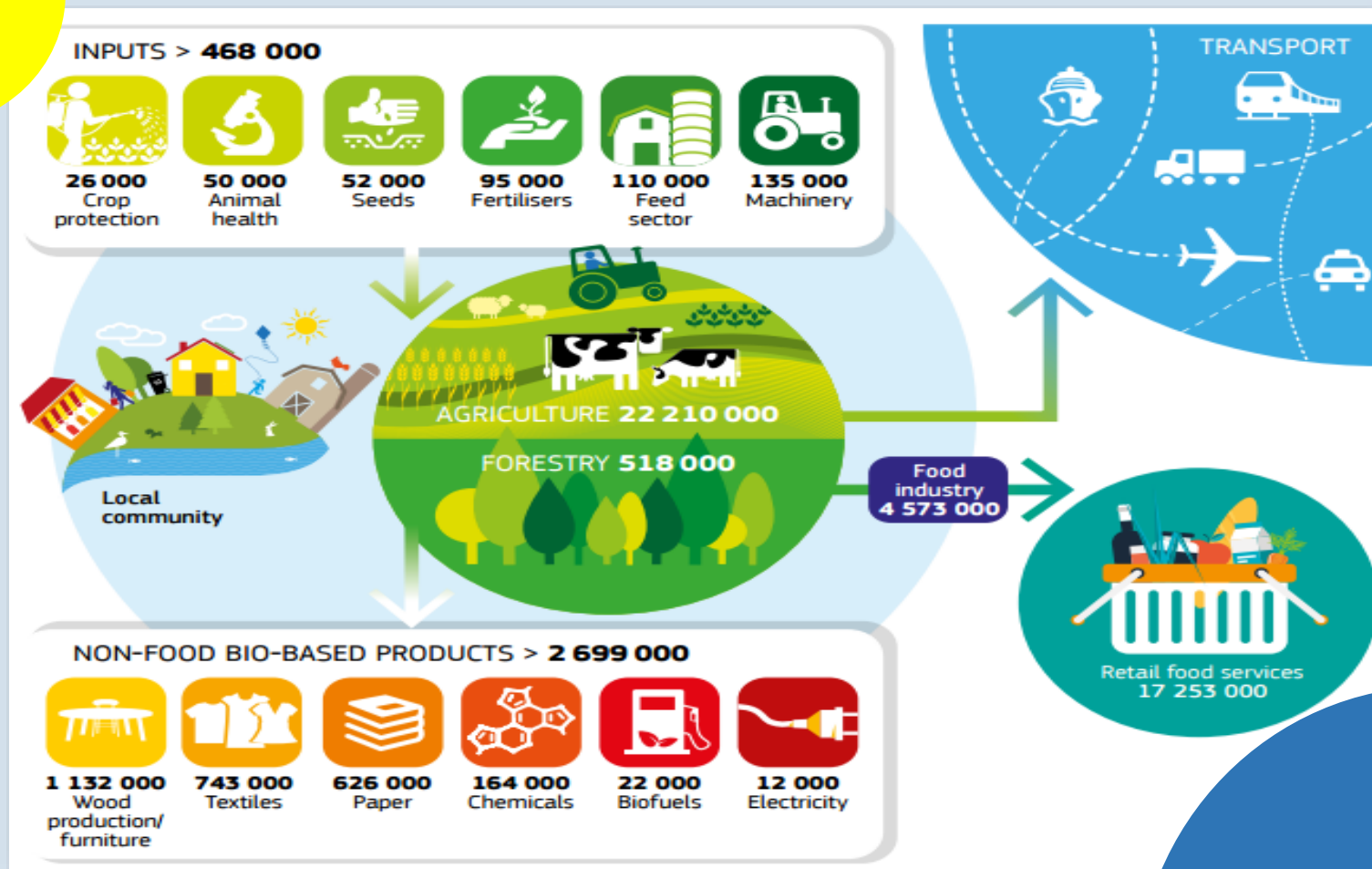
СОЦІАЛЬНА МІСІЯ САП ЄС

партнерство між суспільством та сільським господарством, яке забезпечує стабільне постачання продовольства, захищає доходи фермерів, захищає навколишнє середовище та підтримує сільську місцевість.

САП ЄС розповсюджується на такі сфери:

- продовольство
 - навколишнє середовище
 - сільська місцевість
-

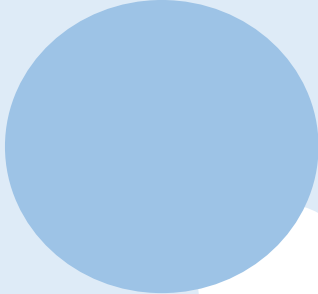
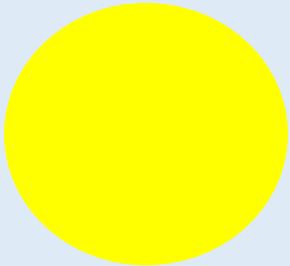
**Зайнятість у сільському господарстві
та споріднених галузях
економіки ЄС**

Нові віхи реформ САП ЄС

2014-2020

1. Життєздатне виробництво продовольства.
2. Стале використання природних ресурсів і пом'якшення наслідків зміни клімату.
3. Збалансований сільський розвиток.

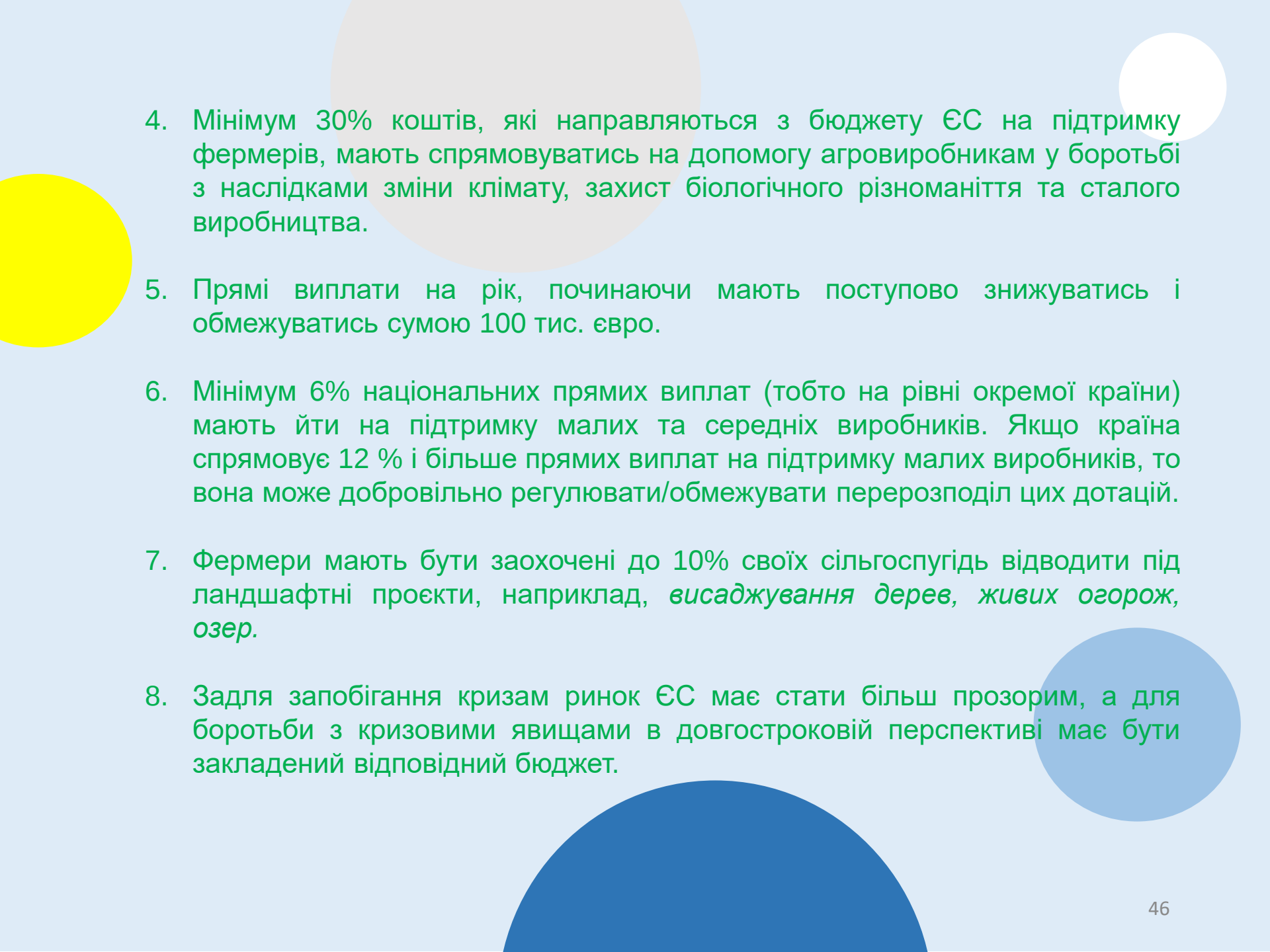

Екологія, дотації, штрафи

Стратегічні орієнтири: 12 пунктів САП ЄС

1. 30% прямих виплат (які є основною складовою САП) мають бути зарезервовані для так званих «екологічних» регулювань. Йдеться про додаткові кошти для фермерів за виконання екологічних вимог поза обов'язковими зобов'язаннями.
2. Мінімум 35% бюджету мають бути спрямовані на розвиток сільських територій, заходи щодо захисту навколишнього середовища та адаптації до змін клімату.
3. В кожній країні-члені ЄС мають бути створені консультаційні служби для фермерів.

-
4. Мінімум 30% коштів, які направляються з бюджету ЄС на підтримку фермерів, мають спрямовуватись на допомогу агровиробникам у боротьбі з наслідками зміни клімату, захист біологічного різноманіття та сталого виробництва.
 5. Прямі виплати на рік, починаючи мають поступово знижуватись і обмежуватись сумою 100 тис. євро.
 6. Мінімум 6% національних прямих виплат (тобто на рівні окремої країни) мають йти на підтримку малих та середніх виробників. Якщо країна спрямовує 12 % і більше прямих виплат на підтримку малих виробників, то вона може добровільно регулювати/обмежувати перерозподіл цих дотацій.
 7. Фермери мають бути заохочені до 10% своїх сільгоспугідь відводити під ландшафтні проекти, наприклад, *висаджування дерев, живих огорож, озер.*
 8. Задля запобігання кризам ринок ЄС має стати більш прозорим, а для боротьби з кризовими явищами в довгостроковій перспективі має бути закладений відповідний бюджет.

9. З метою забезпечення рівних умов конкуренції на ринку ЄС та запобігання її викривленню, країни-члени ЄС не можуть самостійно встановлювати вищі національні стандарти, які стосуються, наприклад, здоров'я тварин чи захисту навколишнього середовища.
10. На підтримку молодих фермерів має спрямовуватися 4% прямих виплат.
11. Накладання суворих штрафних санкцій на фермерів, які не дотримуються покладених на них зобов'язань щодо вимог САП і скорочення виплат, на які претендував фермер на 10% (було 5%).
12. З метою забезпечення біорізноманіття 5% площ кожного фермерського господарства мають бути виведені з обороту для вихулу диких тварин і розвитку рослинного світу.

**Витрати на САП ЄС для
програмного періоду
2014-2020 рр. –
387 млрд євро**

Цілі САП ЄС на 2023-2027

1. Справедливий дохід для фермерів.
2. Конкурентоспроможне сільське господарство.
3. Ключова позиція фермерів у харчовому ланцюгу.
4. Дії щодо зміни клімату.
5. Турбота про навколишнє природне середовище.
6. Збереження ландшафтів та біорізноманіття.
7. Оновлення поколінь.
8. Активна сільська місцевість.
9. Захист якості їжі та здоров'я.
10. Знання та інновації.

Ключові напрями реформ

1. Екологічність («зелена» САП ЄС)

1. Вищі екологічні амбіції (відповідність стратегічних планів кожної країни-члена ЄС новому екологічному і кліматичному законодавству. Внески країн у досягнення цілей екологічної політики, зокрема, у виконання Зеленої угоди).
2. Розширені умови підтримки фермерів при виконанні жорстких вимог щодо збереження біорізноманіття, охорони боліт і торфовищ (вилучення 3% ріплі на потреби біорізноманіття й отримання 7% підтримки в межах екосхем).
3. Упровадження екосхем і виділення 25% бюджету прямих виплат на стимулювання екологічних чистих практик у сільському господарстві (органічне виробництво, агроекологія, вуглецеве землеробство, добробут тварин тощо).
4. Клімат та біорізноманіття (40% бюджету САП ЄС мають бути пов'язані з кліматом і рішуче підтримувати загальне зобов'язання виділити 10% бюджету ЄС на цілі біорізноманіття).
5. Розвиток сільської місцевості (виділення щонайменше 35% бюджету прямих витрат на заходи з боротьби з кліматичними змінами, підтримання біорізноманіття, добробут тварин).

2. Справедливість

1. Перерозподіл підтримки доходу (країни-члени ЄС повинні виділяти принаймні 10% своїх прямих виплат для перерозподілу для задоволення потреби в доходах малих і середніх ферм).
2. Активні фермери (обов'язкове, але гнучке визначення активного фермера, яке встановлюється країнами ЄС, включаючи рівень здійснюваної діяльності. Лише активні фермери можуть отримати фінансову підтримку).
3. Соціальна обумовленість (виплати САП пов'язані з дотриманням певних трудових стандартів ЄС, а бенефіціари заохочуються до покращення умов праці на фермах).
4. Конвергенція платежів (зближення рівня доходів фермерів).
5. Підтримка молодих фермерів (країни ЄС повинні розподіляти принаймні 3% свого бюджету прямих виплат молодим фермерам у формі підтримки доходів або інвестицій, або допомоги для молодих фермерів на початковому етапі).
6. Досягнення гендерного балансу.

3. Конкурентоспроможність

1. Орієнтація на закони ринку (САП 2023-27 зберігає загальну орієнтацію на ринок, заохочуючи ферми ЄС узгоджувати пропозицію з попитом у Європі та за її межами).
2. Кризовий резерв (для подолання наслідків криз реформована САП включає новий фінансовий резерв у розмірі щонайменше 450 млн євро на рік).
3. Покращена переговорна сила (нові правила зміцнюють співпрацю виробників, заохочуючи фермерів працювати разом і дозволяючи їм створювати протидію на ринку).
4. Підтримка галузі виноградарства (введення спеціальних правила для покращення стану винного сектору).

Стратегія «ВІД ФЕРМИ ДО СТОЛУ»

встановлює дві цілі щодо скорочення пестицидів: до 2030 р. скоротити на 50% використання хімічних пестицидів і ризики, пов'язані з ними, використання більш небезпечних пестицидів.

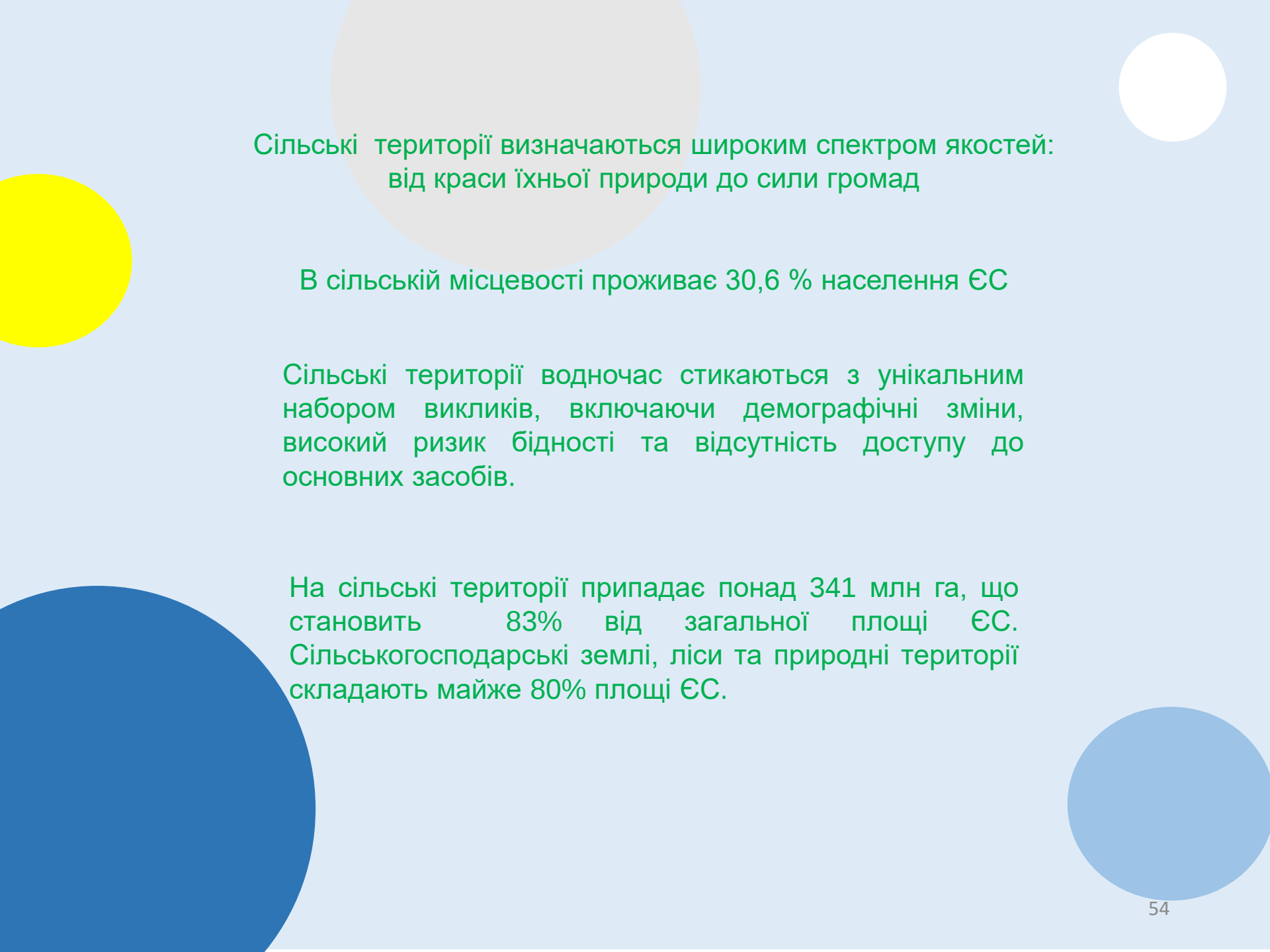
Довгострокове бачення сільського розвитку ЄС (на період до 2040 року)

- це дії, спрямовані на посилення, пов'язаність, стійкість та процвітання сільських територій і громад

Понад 60 млрд євро доступно для розвитку сільської місцевості в рамках САП ЄС на період 2023-27 рр.; 35% коштів буде спрямовано на заходи з підтримки місцевого розвитку, клімату, біорізноманіття, навколишнього середовища та добробуту тварин.

«Сільська місцевість – це тканина нашого суспільства та серцебиття нашої економіки. Вона є основною частиною нашої ідентичності та нашого економічного потенціалу. Ми будемо плекати та зберігати наше село та інвестувати в його майбутнє».

Урсула фон дер Ляєн,
президент ЄК

Сільські території визначаються широким спектром якостей:
від краси їхньої природи до сили громад

В сільській місцевості проживає 30,6 % населення ЄС

Сільські території водночас стикаються з унікальним набором викликів, включаючи демографічні зміни, високий ризик бідності та відсутність доступу до основних засобів.

На сільські території припадає понад 341 млн га, що становить 83% від загальної площі ЄС. Сільськогосподарські землі, ліси та природні території складають майже 80% площі ЄС.

План дій розвитку сільських територій ЄС включає:

- 4 блоки дій
- 9 флагманських ініціатив
- 15 супутніх заходів

Блок 1

Посилення ролі сільських регіонів, надання жінкам і чоловікам можливості брати активну участь у політиці та процесах прийняття рішень із залученням широкого кола зацікавлених сторін і мереж на всіх рівнях управління - ключовий фактор для розробки індивідуальних, локальних та інтегрованих політичних рішень та інвестицій.

Блок 2

З'єднання сільських територій – підтримання або покращення послуг громадського транспорту та зв'язків, а також поглиблення цифрової інфраструктури є важливими чинниками для забезпечення кращого сполучення між сільськими районами ЄС

Блок 3

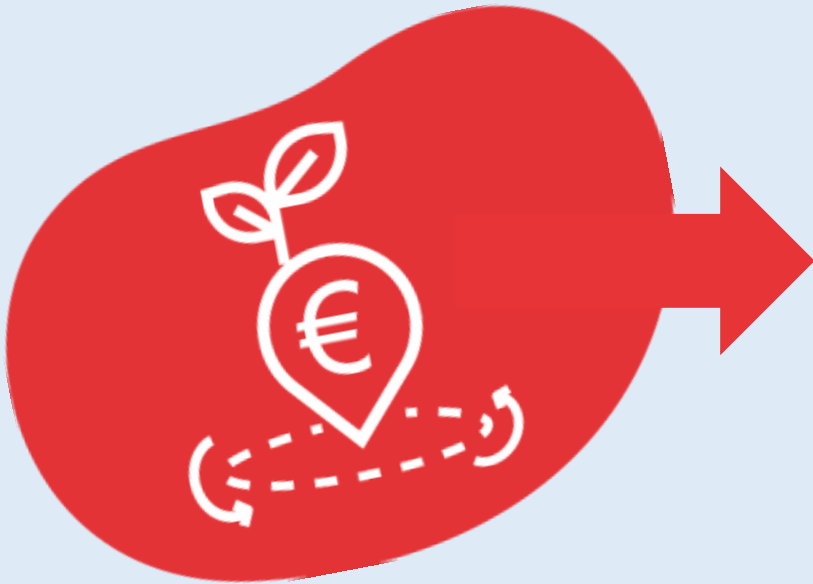
Забезпечення сталого розвитку сільських регіонів: зелений і цифровий перехід має бути справедливим і враховувати потреби всіх жителів сільської місцевості, включно з незахищеними групами, щоб посилити соціальну стійкість сільської місцевості. Будучи постачальниками послуг, що захищають екосистеми, і рішень для досягнення вуглецевої нейтральності, сільські райони відіграють ключову роль у переході до Зеленого курсу.

Блок 4

Процвітання сільської місцевості: шляхом диверсифікації економічної діяльності за рахунок нових секторів, що позитивно вплине на зайнятість і покращить додану вартість сільського господарства, агропродовольчої, лісової та іншої біоекономічної діяльності.

Диверсифікація економічної діяльності має базуватися на стійких місцевих економічних стратегіях, включаючи заходи, які роблять їхнє середовище привабливим для компаній і розширюють цифрову грамотність.

Пріоритети програм сільського розвитку в країнах-членах ЄС

- Передача знань та інновацій.
- Життєдіяльність і конкурентоспроможність ферми.
- Орієнтація харчового ланцюгу на управління ризиками.
- Відновлення, збереження і покращення екосистем.
- Ресурсоефективна економіка, стійка до змін клімату.
- Соціальна інтеграція і економічний розвиток.

Сільське господарство історично було і залишається однією з головних галузей економіки ЄС завдяки своїй життєзабезпечуючій функції (потребі в стабільному постачанні продовольства), необхідності гарантування продовольчої безпеки на європейському і світовому рівнях через складні умови функціонування і проблеми, пов'язані із значним впливом на довкілля.

САП ЄС за тривалий період творення довела незмінність цілей і прогрес у їх досягненні. Найкраща практика господарювання, успіхи в досягненні інноваційних упроваджень, високі стандарти якості сільськогосподарської продукції і догляду за тваринами, захист біорізноманіття, диверсифікація виробництва і підтримка зайнятості сільського населення, фінансова допомога фермерам – залишаються основними пріоритетами САП ЄС у перспективі.

Мобілізація зусиль ЄС на комплексності соціального переходу при здійсненні політики сільського розвитку стала результатом зміни наративу для сільських територій та посилення їх життєвоважливої та інклюзивної ролі у більш широкому сенсі: захисті навколишнього середовища, диверсифікації економічної діяльності, інвестуванні у несільськогосподарські види господарської діяльності, розвитку туризму, покращення умов життя та побуту, розвитку культурно-соціальної сфери, що й становило основний зміст стратегій сільського розвитку.

*Європейські інституції
для сільського розвитку*

«Сільські території – це можливість для Європи. Ми маємо забезпечити сталий розвиток сільських територій, підтримувати фермерів і створювати можливості для економічного зростання, водночас дбаючи про екологічну стабільність»

Урсула фон дер Ляєн,
президент Європейської комісії

Сільське бачення ЄС

83%

Сільські райони ЄС займають
83% території ЄС

137 мільйонів

У сільській місцевості ЄС
проживає 137 мільйонів людей

30%

30% населення ЄС проживає в
сільській місцевості ЄС

Джерело:

https://rural-vision.europa.eu/rural-vision_en

Інституції Європейського Союзу відіграють ключову роль у формуванні та реалізації політики сільського розвитку, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, забезпечення екологічної стійкості та покращення якості життя в сільській місцевості.

Європейський Союз має інституційну базу, спрямовану на просування та захист своїх цінностей, цілей та інтересів, інтересів своїх громадян та інтересів своїх країн-членів. налагоджена структура також сприяє забезпеченню узгодженості, ефективності та постійності політики та дій ЄС.

Відповідно до статті 13 Договору про Європейський Союз, існує 7 інституцій ЄС:

- Європейський Парламент;
- Європейська рада;
- Рада Європейського Союзу;
- Європейська Комісія;
- Суд Європейського Союзу;
- Суд аудиторів.
- Європейський центральний банк.

Однією з головних структур, що впливає на розвиток сільських територій, є Європейська комісія. Вона розробляє стратегічні документи та пропонує законодавчі ініціативи, які визначають рамки політики сільського розвитку. Зокрема, Генеральний директорат з питань сільського господарства та розвитку сільських територій відповідає за управління Спільною аграрною політикою (САП ЄС), яка є основним механізмом підтримки сільських громад та фермерських господарств.

Європейська комісія заохочує держави-члени приділяти більшу увагу зв'язкам між містом і селом, включаючи функціональні міські райони, у своїх програмах, щоб краще реагувати на потреби та потенціал територій, які не можуть бути визначені лише в межах одного адміністративного кордону.

Джерело:

https://rural-vision.europa.eu/rural-vision_en

Розвиток сільських регіонів є ключовою складовою Спільної аграрної політики (САП) ЄС, яка підтримує основні заходи щодо доходів і ринкової стабільності, зміцнюючи соціальну, екологічну та економічну стійкість сільських громад. САП ЄС спрямована на сталий розвиток цих територій, ставлячи перед собою три основні довгострокові завдання:

- ✓ сприяння конкурентоспроможності сільського та лісового господарства;
 - ✓ забезпечення сталого управління природними ресурсами та кліматичними діями;
 - ✓ досягнення збалансованого розвитку фермерських господарств і громад, включаючи створення та підтримку зайнятості на сільських територіях.
-

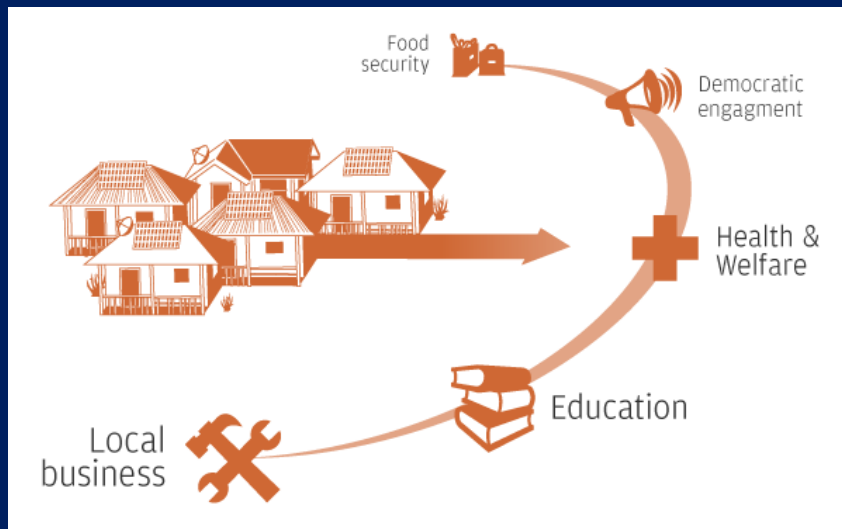
Європейський парламент та Рада ЄС відіграють важливу роль у прийнятті нормативних актів, що визначають фінансування та напрями сільської політики. Парламент контролює ефективність використання коштів і розглядає пропозиції Єврокомісії щодо реформ САП ЄС. Рада ЄС, до складу якої входять представники урядів держав-членів, ухвалює ключові рішення щодо розподілу фінансових ресурсів і стратегічних цілей у сфері сільського розвитку.

Кожна програма, яка пропонується для формування стратегічних орієнтирів розвитку сільських територій має відображати чотири з шести пріоритетів EAFRD:

- ✓ сприяння передачі знань та інновацій у сільському господарстві, лісовому господарстві та сільській місцевості;
- ✓ підвищення життєздатності та конкурентоспроможності всіх типів сільського господарства, а також сприяння інноваційним сільськогосподарським технологіям і сталому управлінню лісами;
- ✓ сприяння організації харчового ланцюга, добробуту тварин та управління ризиками в сільському господарстві;
- ✓ сприяння ресурсо-ефективності та підтримка переходу до економіки з низьким вмістом вуглецю та стійкої до зміни клімату економіки в сільському господарстві, харчовій промисловості та лісництві;
- ✓ відновлення, збереження та покращення екосистем, пов'язаних із сільським та лісовим господарством;
- ✓ сприяння соціальному залученню, зменшенню бідності та економічному розвитку в сільській місцевості.

Фінансову підтримку розвитку сільських територій забезпечують такі інструменти, як Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій (EAFRD). Цей фонд спрямований на підвищення продуктивності фермерських господарств, сприяння інноваціям, захист навколишнього середовища та збереження біорізноманіття. Також значний внесок у розвиток сільських регіонів роблять програми Європейського інвестиційного банку (EIB), який надає кредити для підтримки інфраструктурних проєктів.

Джерело:
https://rural-vision.europa.eu/rural-vision_en

Факти та цифри ЄС	ERDF/CF	ESF	ERDF	ERDF
Всього активних фінансових інструментів (2014-2022)	511	37	31	5
Загальна сума внесків у фінансові інструменти (млн євро)	29 296	758	768	9

Джерело:
<https://www.fi-compass.eu/>

Європейський сільський парламент – це довгострокова кампанія, спрямована на те, щоб виразити голос сільських жителів Європи; а також сприяти самопомозі та діям сільського населення у партнерстві з громадянським суспільством та урядами.

Джерело:

<https://europeanruralparliament.com>

У 2021 році Європейська комісія запустила Пакт для сільської місцевості (rural Pact) як частину довгострокового бачення для сільських територій ЄС. Такий пакт забезпечує основу для співпраці між органами державної влади, громадянським суспільством, бізнесом, академічними колами та громадянами на європейському, національному, регіональному та місцевому рівнях.

Rural Pact сприяє досягненню спільних цілей Довгострокового бачення для сільських територій, сприяючи взаємодії з сільських питань. Він спрямований на сприяння взаємному натхненню між усіма рівнями управління та мобілізацію органів державної влади та зацікавлених сторін для виконання потреб і прагнень сільських жителів.

The logo for the Rural Pact, featuring the words "RURAL" and "PACT" in white, bold, sans-serif capital letters. "RURAL" is positioned above "PACT", and both are contained within dark green rectangular boxes that overlap slightly.

Джерело:

https://ruralpact.rural-vision.europa.eu/rural-pact_en

Переваги участі в Rural Pact:

- ✓ сприяння утриманню сільських територій у політичному порядку денному;
- ✓ обмін перспективними ініціативами та навчання в інших;
- ✓ отримання пріоритетного доступу до спільної платформи та заходів;
- ✓ отримання інформації про події з усіх тем, що цікавлять сільське життя, в тому числі консультації.

Цілі сільського пакту

Посилення **голосів** сільських жителів і висування їх у політичному порядку денному

Структурування та створення мереж, співпраці та взаємного навчання

Заохочення та моніторинг добровільних зобов'язань **діяти** заради бачення

Джерело:

https://ruralpact.rural-vision.europa.eu/rural-pact_en

200 мільйонів людей, майже третина населення всієї Європи, проживають у сільській місцевості. Вони роблять значний внесок у місцеву, національну та європейську економіку. Їхній соціальний та економічний добробут має вирішальне значення. Вони стикаються з великими проблемами, включаючи втрату молоді та сільських послуг у багатьох регіонах. Їхнє майбутнє залежить від енергійних дій самих сільських громад, а також від добре продуманої політики та дій урядів усіх рівнів.

Європейський сільський парламент покликаний:

- ✓ Посилити голос сільських громад Європи та забезпечити, щоб інтереси та добробут цих громад були чітко відображені в національній та європейській політиці
- ✓ Сприяти самодопомозі, спільному розумінню, солідарності, обміну передовим досвідом і співпраці між сільськими громадами по всій Європі.
- ✓ Надати можливість сільським жителям повною мірою відігравати свою роль у вирішенні великих економічних і політичних викликів, які зараз стосуються Європи.

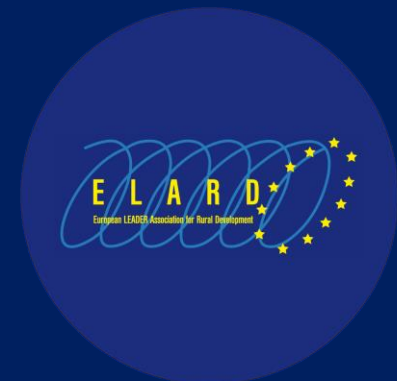
Європейський сільський парламент спільно ініційований трьома загальноєвропейськими мережами:

- ✓ European Rural Community Alliance (ERCA)
- ✓ PREPARE Partnership for Rural Europe
- ✓ European LEADER Association for Rural Development (ELARD)

Велику роль у кампанії Європейського сільського парламенту відіграють європейські та національні партнери, більшість із яких є членами мереж спів ініціаторів.

Джерело:

<https://europeanruralparliament.com>

Європейська обсерваторія розумних сіл

це платформа, де відповідні зацікавлені сторони на місцевому, регіональному, національному та європейському рівнях мобілізуються навколо теми розумних сіл для покращення підтримки та політики.

Джерело:

<https://www.smartrural27.eu/european-smart-villages-observatory/>

Європейська пілотна обсерваторія Smart Villages складається з трьох основних компонентів:

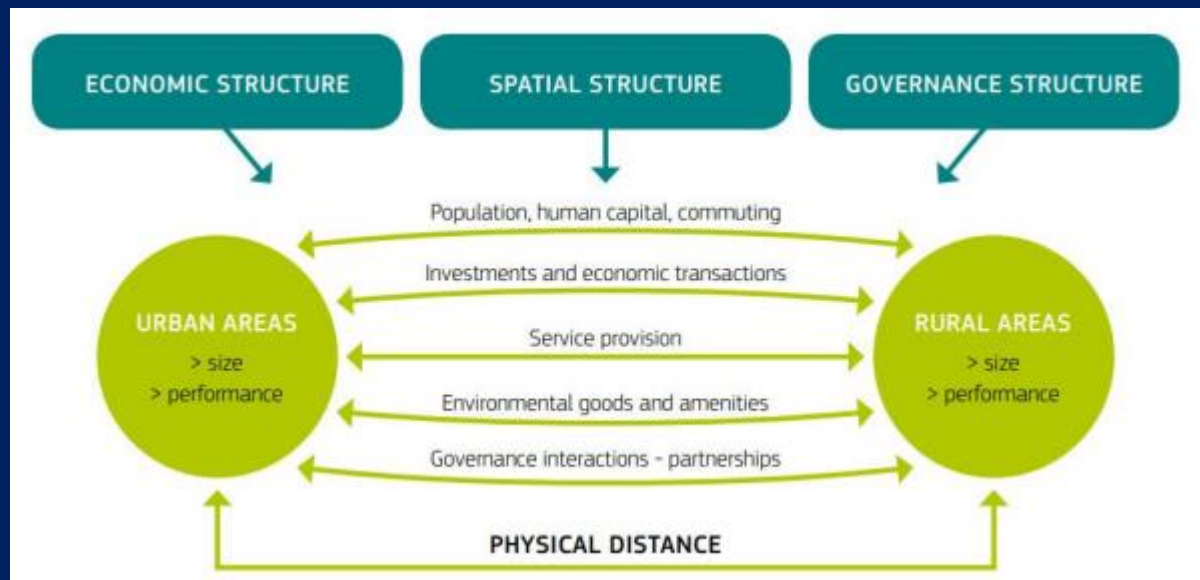
1) Кластери знань (розумних) сільських громад мають на меті підтримувати обмін практиками та розбудову спроможності серед сільських громад, які зацікавлені та діють у тих самих тематичних сферах Smart Villages, таких як громади з відновлюваної енергії, цифрові послуги, сільський бізнес, мобільність і транспорт тощо.

Джерело:

https://ec.europa.eu/enrd/smart-and-competitive-rural-areas/smart-villages_en.html

2) Національні цільові групи «Розумні села» мають на меті покращити реалізацію політики через генерацію практичних обмінів між різними зацікавленими сторонами (громадами, мережами, асоціаціями тощо) у певному національному або регіональному контексті. Таким чином, цільові групи залежать від країни та виконуються національною мовою.

Джерело:

https://ec.europa.eu/enrd/smart-and-competitive-rural-areas/smart-villages_en.html

3) **Європейські платформи зацікавлених сторін** спрямовані на створення обміну інформацією щодо впровадження концепції Smart Villages між зацікавленими сторонами з однаковими або схожими обов'язками в державах-членах, щоб вчитися один у одного, покращувати структуру підтримки Smart Villages і набувати досвіду.

Джерело:

https://www.researchgate.net/publication/352235899/figure/figure-pdf/Basic-representation-of-smart-village_fig1_352235899

«Розумні села» – це громади в сільській місцевості, які використовують інноваційні рішення для підвищення своєї стійкості, спираючись на місцеві сильні сторони та можливості.

Вони покладаються на підхід участі у розробці та реалізації своєї стратегії для покращення своїх економічних, соціальних та/або екологічних умов, зокрема шляхом мобілізації рішень, запропонованих цифровими технологіями.

«Розумні села» виграють від співпраці та союзів з іншими громадами та суб'єктами у сільській та міській місцевостях. Ініціювання та реалізація стратегій Smart Village може ґрунтуватися на існуючих ініціативах і фінансуватися з різних державних і приватних джерел.

Такі ініціативи часто викликані зростаючою стурбованістю основними проблемами, що стосуються сільських територій, такими як депопуляція та доступ до послуг.

У той же час зростає визнання необхідності надання можливості сільським громадам максимально використати нові можливості, які пропонують цифрова трансформація, перехід до низьковуглецевої економіки замкнутого циклу, нові форми зв'язків між містом і селом, нові ланцюжки створення вартості тощо.

Концепція «розумних сіл» пов'язана також з освітніми заходами, яку просувають такі європейські інституції, як Ініціатива розумних міст і громад, Європейське партнерство для інновацій у містах і сільських громадах, яке спрямоване на краще управління споживанням енергії, скорочення викидів парникових газів і розвантаження доріг.

Ще однією віхою в цьому відношенні є декларація **Cork 2.0**, яка має на меті:

- ✓ сприяти процвітанню сільської місцевості;
- ✓ зміцнити сільські ланцюжки вартості;
- ✓ інвестувати в прибутковість;
- ✓ зберігати навколишнє середовище;
- ✓ управляти природними ресурсами;
- ✓ заохочення кліматичних заходів;
- ✓ стимулювати знання та інновації;
- ✓ запровадження електронного урядування;
- ✓ заохочувати впровадження та спрощення політики підтримки сільських територій;
- ✓ покращити надання медичної допомоги.

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ «РОЗУМНИХ СІЛ»

«Стратегія внутрішніх районів» в Італії – відповідь на депопуляцію сільських територій. Це національна інтегрована стратегія соціально-економічного розвитку внутрішніх територій, що зачіпає близько 13 мільйонів людей, які проживають відносно далеко від центрів обслуговування. Вона включає чотири пілотні стратегії, що фінансуються з різних джерел пілотних стратегій, що базуються на певних територіях, з особливим акцентом на підтримку місцевих інновацій у сфері послуг

Джерело:

https://ec.europa.eu/enrd/sites/enrd/files/tg_smart-villages_case-study_it.pdf

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ «РОЗУМНИХ СІЛ»

«Контракти взаємності» у Франції – для розбудови зв'язків між селом та містом. Такі домовленості мають форму договору між містами та приміською сільською місцевістю спрямованого на покращення сталості сільських послуг та навколишнього середовища, а також економічного розвитку. Французький уряд вибрав чотири області для пілотування «контрактів взаємності» між містами та їх околицями сільської місцевості. Місто Брест і сільська місцевість Centre-Ouest Bretagne працюють разом, щоб підтримати інноваційні проєкти, пов'язані із здоров'ям, енергетикою, освітою та культурою.

Джерело:

https://ec.europa.eu/enrd/sites/enrd/files/tg_smart-villages_case-study_fr.pdf

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ «РОЗУМНИХ СІЛ»

Іспанський закон про сталий розвиток сільських територій: комплексний підхід до підтримки сільської інфраструктури, ІКТ та широкого спектру сільських послуг, а також економічного розвитку. Цифровізація сільської місцевості в Іспанії вважається ключовим пріоритетом для вирішення гострої проблеми депопуляція, яка сильно впливає на внутрішні сільські райони країни. За останні кілька років країна досягла прогресу в розробці та реалізації стратегічних планів та ініціатив щодо закриття цифрового світу поділ між міськими та сільськими районами.

Ці стратегічні ініціативи відбуваються на всіх адміністративних рівнях – національному, регіональному та місцевому – і вирішувати інфраструктурне забезпечення широкосмугового зв'язку, цифрові знання та навички та цифрові технології й інновації в сільських МСП і державних послугах

Джерело:

https://ec.europa.eu/enrd/sites/enrd/files/enrd_publications/digital-strategies_case-study_es.pdf

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ «РОЗУМНИХ СІЛ»

Ініціатива «Цифрові села» в Німеччині передбачає пілотні ініціативи в трьох селах для розробки цифрових рішень для сільських послуг.

Ostwestfalen-Lippe – це сільська місцевість у серці Німеччини, яка перетворюється на розумну сільську територію завдяки співпраці між муніципалітетами. Цього вдалося досягти завдяки розумному поєднанню розвитку інфраструктури а також фінансований ЄС проект «Розумна сільська місцевість», який надає розумні послуги в різних сферах. Ключові ініціативи були розроблені шляхом інтенсивного процесу участі резидентів, включаючи цифрову комунікаційну платформу, створення «турботливого села», платформи віри, розумної сільської ради та цифрової освіти.

Джерело:

https://ec.europa.eu/enrd/sites/enrd/files/enrd_publications/digital-strategies_case-study_de.pdf

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ «РОЗУМНИХ СІЛ»

Дослідження «Розумна сільська місцевість» у Фінляндії надає комплексний аналіз викликів та можливостей для оцифрування сільських послуг у Фінляндії. Метою дослідження є розробка пілотних заходів, які підтримують інновації у низці сільських послуг. У сільській місцевості Фінляндії 77% мешканців мають Інтернет підключення вдома, порівняно з 80% жителів міста або 88% з тих, що знаходяться в столиці країни. Основна мета — забезпечити високу якість і надійність цифрової інфраструктура як основа для нових послуг та інновацій. Це має також забезпечити доступ громадян до послуг.

Джерело:

https://ec.europa.eu/enrd/sites/enrd/files/tg_smart-villages_case-study_fi.pdf

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ «РОЗУМНИХ СІЛ»

Цифрові програми кількох країн, таких як: Німеччина, Іспанія, Латвія, Швеція, мають або планують конкретні дії, спрямовані на сільську місцевість та послуги. Через створення спільної цифрової платформи ці країни розробляють нові рішення для постачання локальних товарів, зв'язку, мобільності та надають доступ до електронних урядових програм. Платформа дозволяє створювати спільні правила та включати основні інструменти, такі як платежі, контроль використання даних, партнерські мережі тощо.

Джерело:
https://ec.europa.eu/enrd/sites/enrd/files/tg_smart-villages_case-study_de.pdf

Інституції ЄС відіграють ключову роль у сільському розвитку, забезпечуючи фінансування, законодавче регулювання та стратегічне планування. Через таку програму, як Спільна аграрна політика та ініціативи Європейського зеленого курсу, ЄС підтримує інновації, цифровізацію та сталий розвиток сільських територій. Взаємодія європейських інституцій, національних урядів та місцевих громад сприяє ефективному впровадженню смарт-рішень, що підвищують конкурентоспроможність агросектора, покращують якість життя на сільських територіях та сприяють екологічній стійкості.

Соціальна інклюзія та рівні можливості

Соціальна інклюзія – процес, що забезпечує тих, у кого є ризик бідності і соціального відторгнення, можливостями та ресурсами, необхідними для того, щоб повною мірою брати участь в економічному, соціальному та культурному житті, досягти рівня життя та добробуту, що відповідають нормальним стандартам у суспільстві, в якому вони живуть

Соціальна інклюзія

Суб'єкти

Молодь

Жінки

Мігранти

Люди похилого віку

Національні меншини

Люди з обмеженими
фізичними можливостями

Соціальні права

Рівні можливості

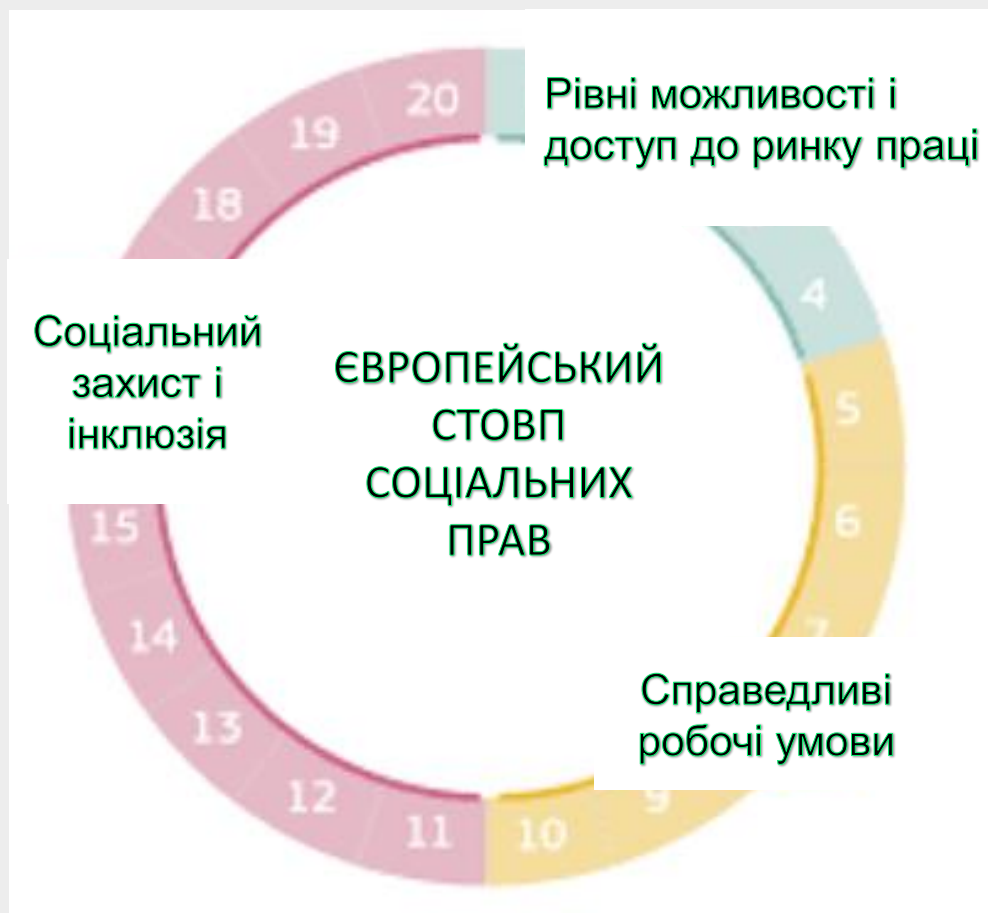
Соціальна підтримка

Соціальний захист

Безконфліктність

Доступ до соціальних
послуг

Відсутність соціальної напруги

Європейський стовп соціальних прав у 20 принципах

Освіта та
навчання
протягом життя

Гендерна
рівність

Рівні можливості

Допомога у
працевлаштуванні

Європейський стовп соціальних прав у 20 принципах

Гнучка
і стабільна
робота

Гідна оплата
праці

Прозора
інформація про
роботу

Роботодавець,
який чує
працівника

Європейський стовп соціальних прав у 20 принципах

Робочий і
домашній
добробут

Здоров'я і
безпека

Догляд за дітьми
та підтримка

Захист від
бідності

Європейський стовп соціальних прав у 20 принципах

Допомога по безробіттю

Допомога малозабезпеченим

Пенсії за віком

Охорона здоров'я

Європейський стовп соціальних прав у 20 принципах

Люди з
обмеженими
можливостями

Тривалий догляд

Житло

Базові послуги

Соціальна інклюзія на сільських територіях ЄС

Послуги
та їх
пріоритетність

Джерело:
Access to Services Factsheet.
https://ec.europa.eu/enrd/sites/default/files/enrd-factsheet_access-to-services.pdf

Соціальна інклюзія на сільських територіях ЄС

Сільські території
59 %

В цілому ЄС
86 %

Джерело:

Access to Services Factsheet.

https://ec.europa.eu/enrd/sites/default/files/enrd-factsheet_access-to-services.pdf

Соціальна інклюзія на сільських територіях ЄС

Сільські території

12,2 % населення стикалися
з проблемами доступності

Приміські території

5,7 % населення стикалися з
проблемами доступності

Міста

2,3 % населення стикалися
з проблемами доступності

Джерело:

Access to Services Factsheet.

https://ec.europa.eu/enrd/sites/default/files/enrd-factsheet_access-to-services.pdf

Соціальна інклюзія на сільських територіях ЄС очима молоді

Чи стикалися Ви з проявами дискримінації лише тому, що проживаєте (є вихідцем) з сільської місцевості?

1. Ускладнений доступ до послуг та інфраструктури

- ✓ інтернет
- ✓ сполучення
- ✓ магазини
- ✓ культурні заходи

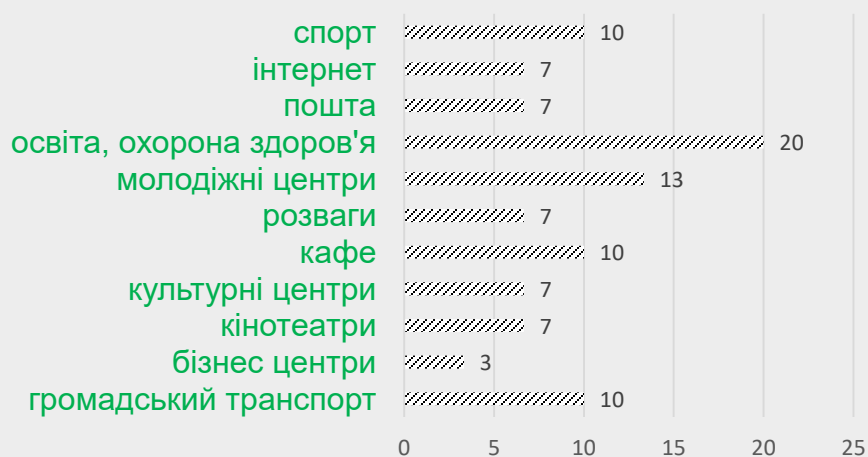
2. Ігнорування проблем сільських територій при прийнятті урядових рішень на національному рівні

- ✓ низька якість послуг
- ✓ обмеженість програм сприяння працевлаштуванню
- ✓ брак роботи

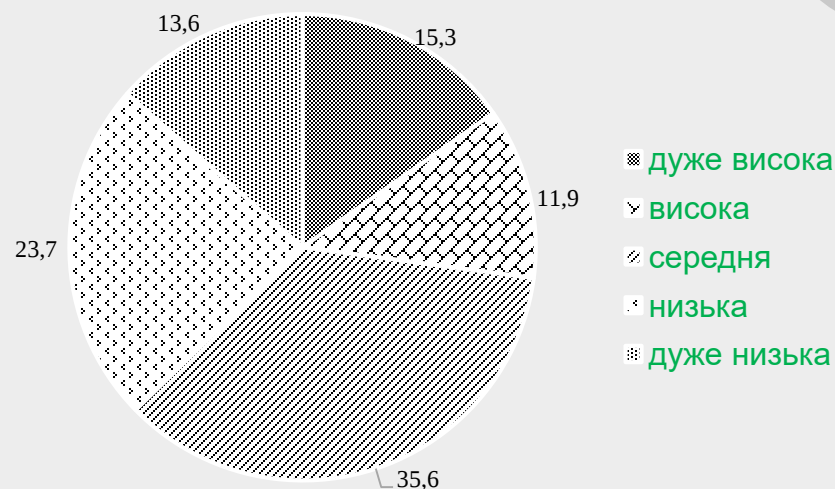
Джерело:

*The Report on the European Rural Youth Survey
20 -30 October 2019.
<https://europeanruralparliament.com/youth>*

Соціальна інклюзія на сільських територіях ЄС очима молоді

Послуг яких закладів (установ, видів),
Вам найбільше не вистачає у вашій
громаді? (%)

Оцініть якість послуг
громадського транспорту
у вашій місцевості, %

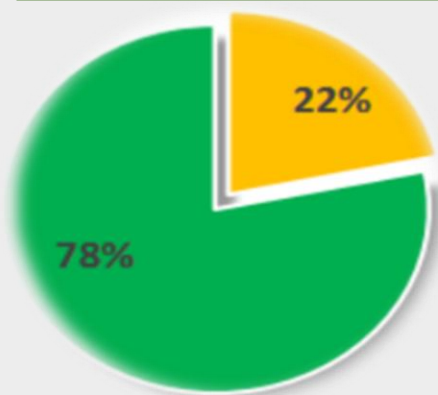
Джерело:

The Report on the European Rural Youth Survey 20 -30 October 2019.

<https://europeanruralparliament.com/youth>

Соціальна інклюзія на сільських територіях ЄС очима молоді

Чи стикалися Ви з проявами гендерної дискримінації?

- ✓ Стереотип: жінка = сім'я і догляд за дітьми.
- ✓ Вищий рівень оплати праці чоловіків, порівняно з жінками.
- ✓ Патріархальне суспільство.
- ✓ Нерівність прав, ризиків.
- ✓ Недостатність фондової підтримки.

Джерело: *The Report on the European Rural Youth Survey 20 -30 October 2019.*
<https://europeanruralparliament.com/youth>

Соціальна інклюзія на сільських територіях ЄС очима молоді

Які основні фактори можуть сприяти вирішенню проблем соціального виключення на сільських територіях?

1. Розвиток інформаційних технологій

- ✓ *доступ до швидкісного інтернету*
- ✓ *смарт-планування*
- ✓ *створення інноваційних продуктів*

2. Удосконалення комунікацій

3. Збільшення чисельності сільського населення

4. Розвиток громадського транспорту

5. Покращення умов для працевлаштування

6. Підвищення увагу зі сторони європейських та національних інституцій

- ✓ *інформування про можливості фондової підтримки*
- ✓ *сприяння розвитку сільського туризму*
- ✓ *підтримка молоді*

Джерело:

The Report on the European Rural Youth Survey 20 -30 October 2019. <https://europeanruralparliament.com/youth>

Соціальна інклюзія в програмних документах ЄС

Договір про Європейський Союз

Стаття 2. Союз засновано на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини, зокрема осіб, що належать до меншин. Спільними є цінності для всіх держав-членів у суспільстві, де панує плюралізм, недискримінація, толерантність, правосуддя, солідарність та рівність жінок і чоловіків.

Стаття 3. Союз функціонує заради сталого розвитку Європи, що ґрунтується на збалансованому економічному зростанні та ціновій стабільності, конкурентоспроможній соціальній ринковій економіці, спрямованій на цілковиту зайнятість та соціальний прогрес, та високому рівні захисту і дедалі кращому стані довкілля, а сам Союз має боротися із соціальним виключенням та дискримінацією, сприяти соціальній справедливості та соціальному захисту.

Стаття 9. Формуючи та реалізуючи свою політику та дії, Євросоюз має брати до уваги вимоги, пов'язані зі сприянням високому рівню зайнятості, гарантіями належного соціального захисту, боротьбою проти соціального виключання та високим рівнем освіти, навчання та захисту здоров'я людей.

Соціальна інклюзія в програмних документах ЄС

Інвестиційні пріоритети на програмний період 2021-2027 рр.

- ✓ Розумна Європа
- ✓ Зелена Європа
- ✓ Об'єднана Європа
- ✓ Європа ближча до громадян
- ✓ Соціальна Європа – дотримання “Європейського стовпа соціальних прав”, підтримує якісну зайнятість, освіту, соціальну інтеграцію та рівний доступ до медичної допомоги

Програмні ініціативи для забезпечення соціальної інклюзії в ЄС

Пріоритетні сфери

транспорт

інформаційні комунікації

інфраструктура

освіта

ринок праці, зайнятість

Європейський рівень

Національний рівень

Локальний рівень

Програмні ініціативи для забезпечення соціальної інклюзії в ЄС

Пріоритетні напрями зусиль

доступність

залученість

рівність

працевлаштування

освіта і навчання

соціальний захист

здоров'я

European Network for
Rural Development

Політика соціальної інклюзії на сільських територіях реалізується в рамках функціонування Європейської мережі для сільського розвитку

Європейські мережі розвитку сільських територій

Програма сільського
розвитку (RDP) та її
впровадження

Європейська комісія

Представницькі органи
зацікавлених сторін

Європейські організації

Інші установи та
мережі ЄС

Національні органи
та мережі інших
політик

Регіональні органи
інших політик

Місцеві (локальні)
групи

ЗМІ

Національні мережі сільського розвитку (NRNs)

Органи управління та
платіжні агентства RDP

Національні організації

Регіональні організації

Місцеві організації

Промоутери
проектів RDP

Індивідуальні стейкхолдери
розвитку сільських територій
(включаючи потенційних ініціаторів та
учасників проектів)

Громадськість

(люди, які цікавляться певними / специфічними аспектами
сільського розвитку та політики розвитку сільських територій)

Національні сільські мережі (NRN)

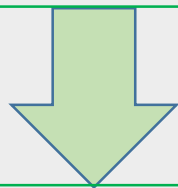
Основні способи сприяння NRN соціальній інклюзії на сільських територіях:

- ✓ безпосереднє спілкування з маргіналізованими групами та їх організаціями для підвищення їх активності у ініціативах розвитку села
- ✓ створення та розвиток потенціалу різних організацій, зокрема конкретних тематичних локальних груп з метою інтеграції соціально інклюзивних ініціатив у свої стратегії

Підтримка соціальної інклюзії в рамках програми **LEADER**, що діє через співпрацю органів влади з місцевим населенням задля вирішення соціальних проблем сільських територій на принципі «знизу-вгору»

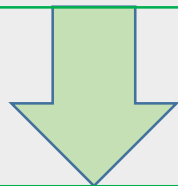
LEADER I (1991-1994 pp.)

розвиток і структурна перебудова відсталих регіонів та сільських територій

LEADER II (1994-1999 pp.)

розвиток і структурна перебудова відсталих регіонів і регіонів з низькою густиною населення

LEADER + (2000-2006 pp.)

розвиток всіх сільських територій

Освіта – навчання впродовж життя

Ключові компетентності для навчання протягом життя:

- ✓ грамотність;
- ✓ багатомовність;
- ✓ наукові та інженерні навички;
- ✓ компетенції щодо цифрових технологій;
- ✓ міжособистісні навички та вміння засвоювати нове;
- ✓ активне громадянство;
- ✓ підприємницькі навички;
- ✓ культурна обізнаність та самовираження.

Запущено Європейську електронну платформу освіти дорослих (Electronic Platform for Adult Learning in Europe, EPAL)

Громадянська безбар'єрність

- ✓ налагодження системи комунікацій між усіма стейкхолдерами громадянських взаємовідносин;
- ✓ співпраця державних і муніципальних органів з іншими соціальними гравцями (приватними компаніями та громадськими організаціями);
- ✓ забезпечення доступу до процесів ухвалення рішень для всіх суспільних груп;
- ✓ конкретні заходи у сфері інклюзії та безбар'єрності повністю розробляють і контролюють самі реципієнти соціальних послуг та їх представницькі організації.

Підтримка молоді

В рамках політики сільського розвитку реалізується ряд ініціатив допомоги молодим людям:

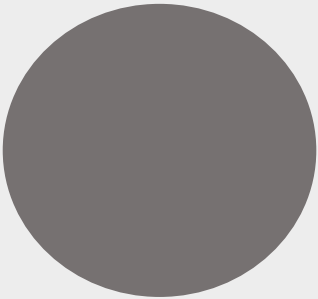
- забезпечення навчання;
- адаптація навчальних програм (в т. ч. шкільних) до специфіки та потреб сільських територій;
- підтримка ініціатив відкриття бізнесу;
- допомога молодим фермерам;
- базові послуги та відновлення села;
- співпраця в рамках LEADER;
- створення молодіжних інформаційних центрів;
- створення локальних груп дій

Підтримка літніх людей

Мінімізація дії стимулів
для дострокового виходу на пенсію :

- ✓ Надання фінансових стимулів (зменшення соціальних внесків) людям похилого віку, які продовжують працювати, або роботодавцям, які наймають літніх працівників.
- ✓ Сприяння навчанню протягом усього життя, розвиток можливостей навчання для літніх працівників, щоб вони залишалися продуктивними.
- ✓ Залучення в команди представників різних поколінь з наставництвом чи коучингом, що дозволяє ефективно використовувати досвід старших працівників.
- ✓ Створення гнучких умов роботи для задоволення потреб людей похилого віку, в тому числі гнучкого робочого часу, неповного робочого дня і тимчасової зайнятості, а також розвиток можливостей для поєднання роботи та обов'язків по догляду.
- ✓ Програми охорони здоров'я.

Підтримка людей з обмеженими фізичними можливостями

Стратегія прав людей з інвалідністю на 2021-2030 рр.:

- ✓ AccessibleEU: база знань, яка надає інформацію та передові практики щодо доступності в різних секторах.
 - ✓ Європейська карта інваліда.
 - ✓ Рекомендації щодо покращення незалежного життя та залучення до спільноти.
 - ✓ Рамкова основа передових соціальних послуг для людей з обмеженими можливостями.
 - ✓ Пакет для покращення результатів на ринку праці осіб з інвалідністю.
 - ✓ Платформа з питань інвалідності.
-
-

Підтримка людей з обмеженими фізичними можливостями

Стратегія прав людей з інвалідністю на 2021-2030 рр.:

- ✓ доступність – можливість вільно пересуватися та проживати, а також брати участь у демократичному процесі;
- ✓ мати гідну якість життя та жити незалежно, (деінституціоналізація, соціальний захист та недискримінація на роботі);
- ✓ рівна участь, ефективний захист людей з обмеженими можливостями від будь-якої форми дискримінації та насильства, забезпечення рівних можливостей і доступу до правосуддя, освіти, культури, спорту та туризму, а також рівний доступ до всіх медичних послуг;
- ✓ роль ЄС у тому, щоб подавати приклад;
- ✓ просування прав людей з обмеженими можливостями в усьому світі

Підтримка мігрантів

- ✓ Інклюзивна освіта та підготовка з раннього дитинства до вищої освіти, зосереджена на спрощеному визнанні кваліфікацій і продовженні вивчення мови.
- ✓ Покращення можливостей працевлаштування.
- ✓ Підтримка підприємництва та роботодавців, що здійснюють найм мігрантів.
- ✓ Кращий доступ до медичних послуг, включаючи психіатричну допомогу.
- ✓ Інформування людей про їхні права, визнання особливих проблем, з якими стикаються жінки, зокрема під час та після вагітності.
- ✓ Доступ до адекватного та доступного житла.

Європейська модель біоекономіки

Еволюція біоекономіки тісно пов'язана зі змінами в екологічній політиці ЄС. Від сталого розвитку до Європейського зеленого курсу концепція перетворилася не лише на економічну можливість, а й на ключовий інструмент досягнення кліматичних цілей. Перша стратегія біоекономіки спрямована на стимулювання економічного зростання ЄС та підвищення рівня зайнятості шляхом диверсифікації виробничих процесів. Оновлена стратегія акцентує увагу на прискоренні переходу від лінійної моделі до циркулярної біоекономіки, сприяючи раціональному використанню ресурсів та впровадженню інноваційних рішень.

Комплексний підхід, що поєднує економічне зростання, екологічну безпеку та соціальну відповідальність для досягнення Цілей сталого розвитку, визначає ключове значення концепції біоекономіки, яка базується на принципах раціонального використання біологічних ресурсів, замкнених виробничих циклах та впровадженні інноваційних біотехнологій.

Вирішальна роль біоекономіки ЄС у реалізації цілей Європейської зеленої угоди визначається:

- ✓ зменшенням залежності від викопного палива шляхом використання біомаси як відновлюваного джерела енергії та сировини для виробництва біохімії, біоматеріалів та інших видів продукції
- ✓ переробкою органічних відходів та побічних продуктів сільського та лісового господарства, перетворюючи їх на цінні ресурси та мінімізуючи обсягів відходів
- ✓ збереженням екосистеми та біорізноманіття
- ✓ створенням робочих місць, особливо в сільських місцевостях, стимулюванням економічного зростання за рахунок розвитку нових видів діяльності та впровадження інноваційних розробок

БІОЕКОНОМІКА ...

охоплює ті сфери економіки, що використовують відновлювані біологічні ресурси суші та моря для виробництва харчових продуктів, біоматеріалів, біоенергії та іншої біопродукції

EU BioStrategy, 2012

охоплює всі сектори, що використовують біологічні ресурси та процеси для виробництва харчових продуктів, біокормів, біоматеріалів, біоенергії та послуг, включно з наземними та морськими екосистемами

EU BioStrategy, 2018

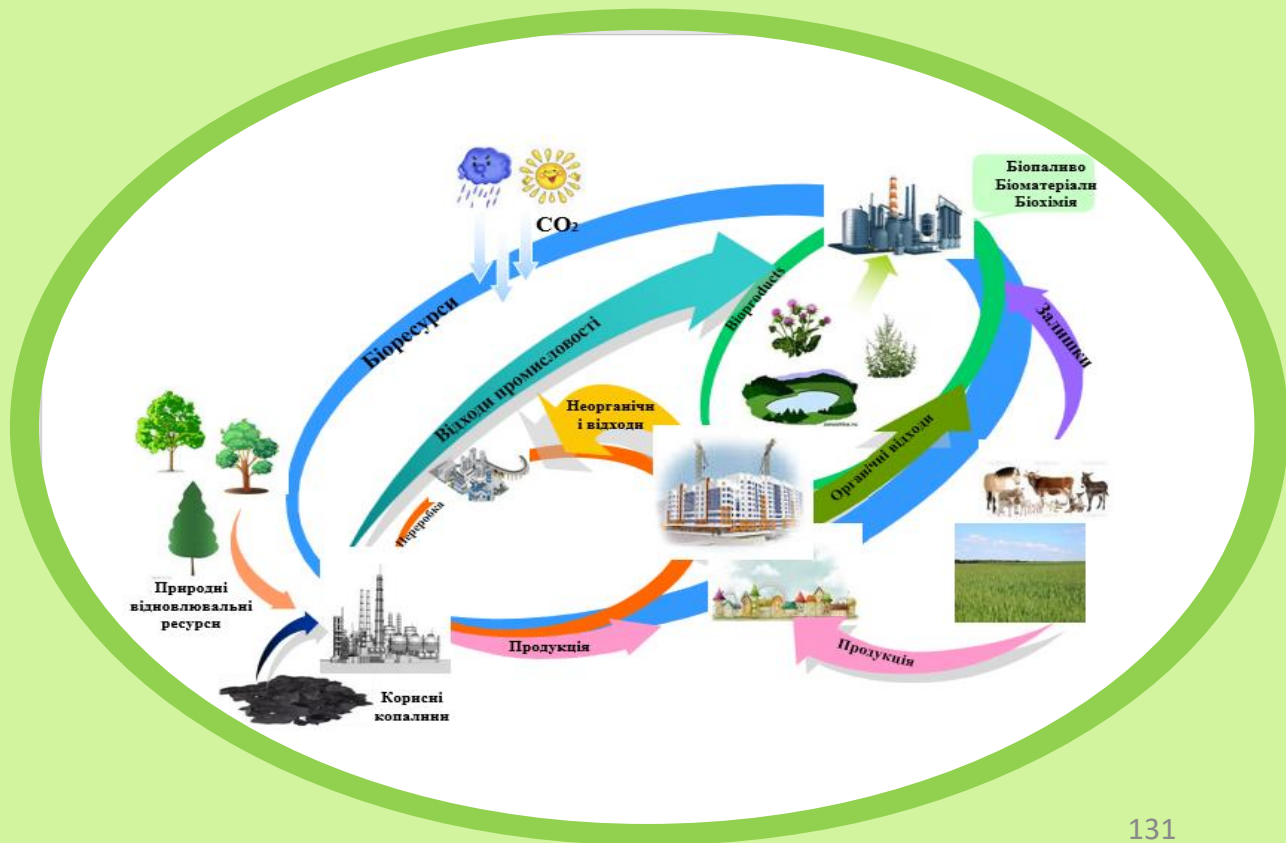
Біоекономіка спрямована на підтримку продовольчої безпеки та сталого сільського господарства, мінімізацію залежності від невідновлюваних джерел із заміщенням біоресурсами, ощадливе споживання природного капіталу, пом'якшення наслідків зміни клімату та економічне зростання через створення робочих місць, впровадження інноваційних технологій та підвищення конкурентоспроможності ЄС.

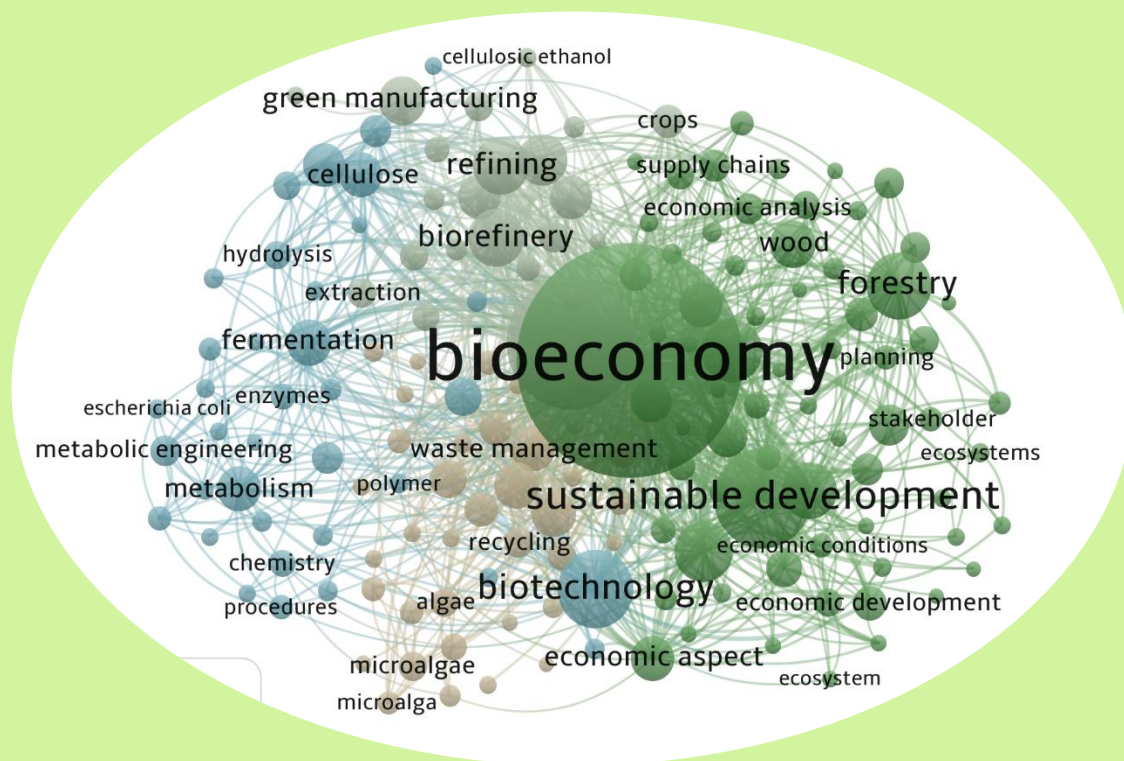
Джерело:

https://knowledge4policy.ec.europa.eu/bioeconomy/monitoring_en

Замкнута біоекономічна модель базується на використанні відновлюваних біологічних ресурсів для виробництва біопродукції та біоенергії. При цьому, відходи зводяться до мінімуму або повністю переробляються, сприяючи екологічній стійкості та мінімізації деструктивного впливу на довкілля.

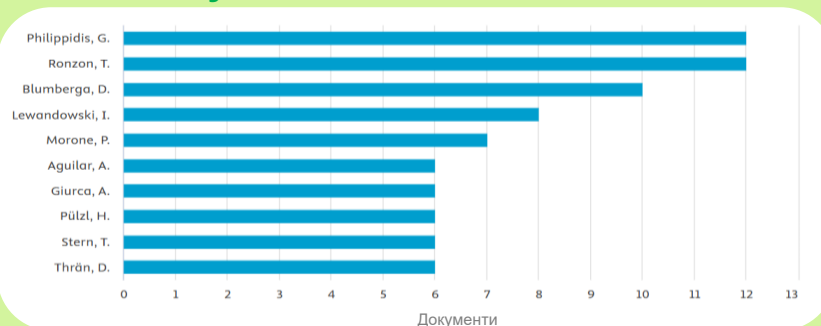
Бібліометричні дослідження за термінологією «біоекономіка» вказують на тісний зв'язок концепції із поняттями «рециклінг», «біотехнології», «управління відходами», «сталий розвиток», що підкреслює багатогранність та спрямованість на досягнення комплексних цілей.

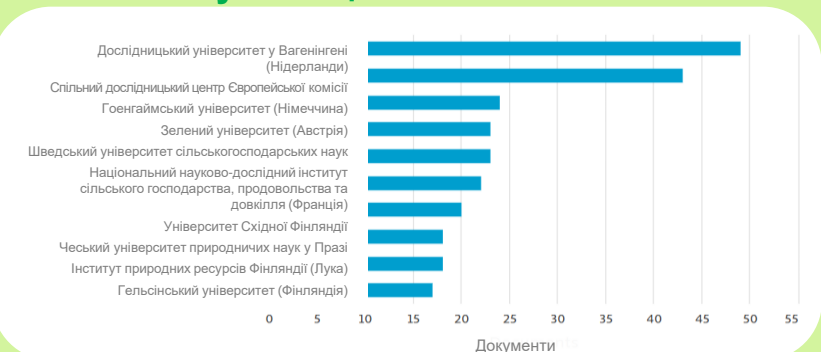
Джерело:
візуалізація за програмою VOSviewer.

Моніторинг результатів наукових досліджень підтверджує зростаючий інтерес наукової спільноти до біоекономічної концепції, що зумовило створення низки провідних дослідницьких центрів у країнах Європейського Союзу, зокрема Державного дослідницького університету у Вагенінгені (Нідерланди), Гоенгаймського університету в Штутгарті (Німеччина), Зеленого університету (Австрія), Спільного дослідницького центру Європейської комісії та інших.

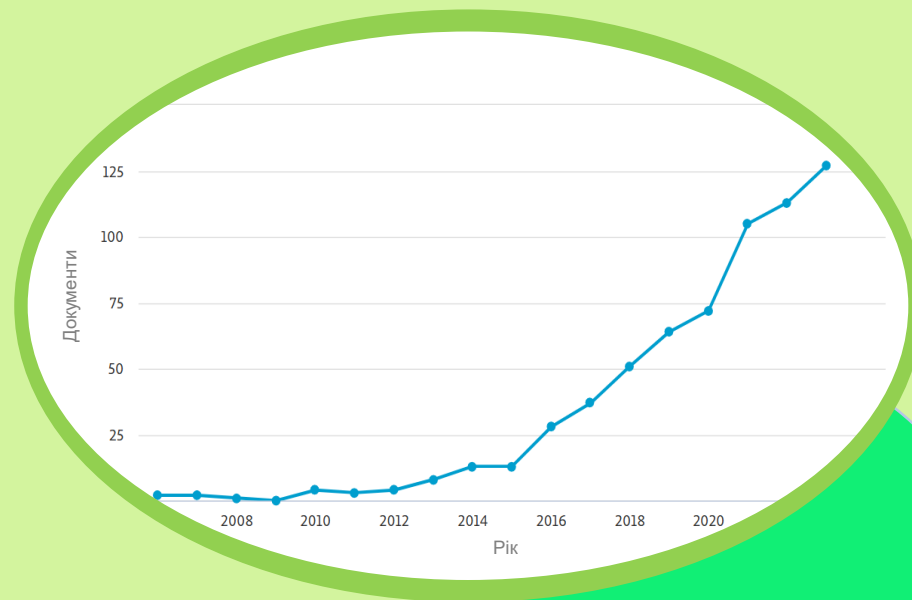
Провідні науковці у сфері біоекономіки за публікаційною активністю

Передові центри досліджень з біоекономіки за публікаційною активністю

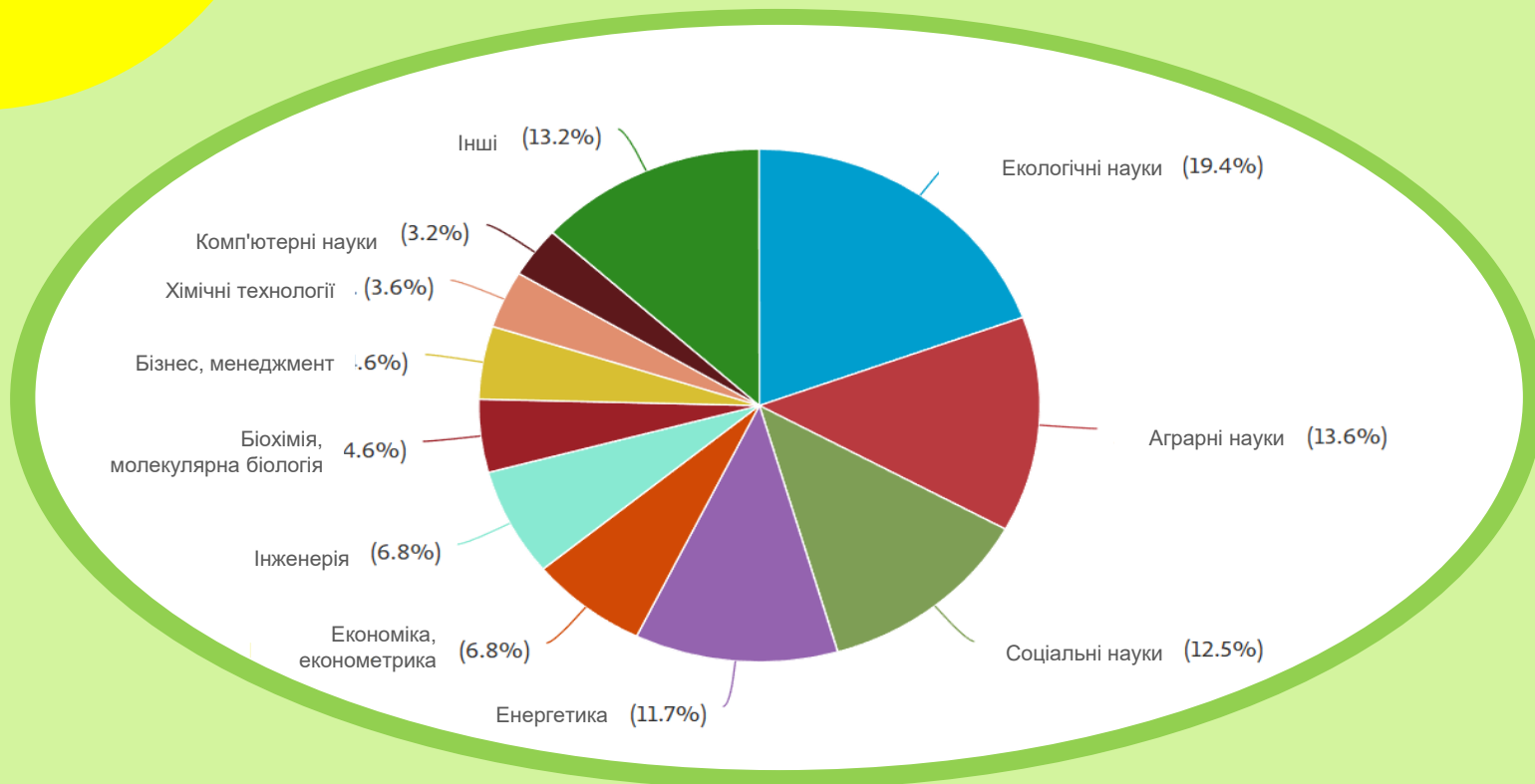

Динаміка публікаційної активності з біоекономіки у європейському науковому просторі

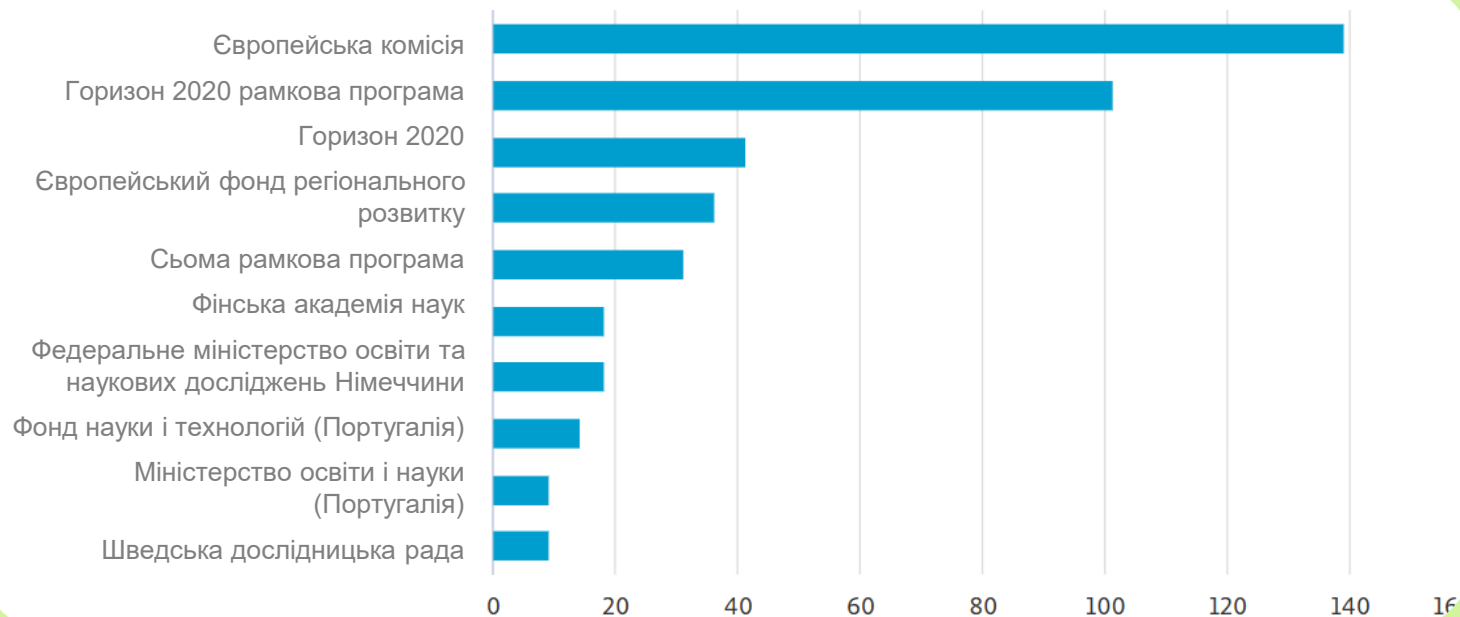
Тематика наукових досліджень пов'язана зі стратегічними амбіціями європейських країн щодо розвитку біоекономіки, політичними механізмами становлення сталого суспільства та історичними аспектами господарювання на біоекономічних засадах. Систематизація праць за тематикою підтверджує популяризацію екологічного, сільськогосподарського, соціального та енергетичного напрямів біоекономічної діяльності.

Систематизація наукових публікацій за галузевою спрямованістю

Фінансування наукових досліджень здійснювалося переважно через програму «Горизонт 2020» напрям «Продовольча безпека, стійке сільське та лісове господарство, морські та морські дослідження та дослідження внутрішніх вод, а також біоекономіка» з бюджетом у 3,8 млрд євро на період 2014-2020 рр. Бюджет дев'ятої рамкової програми «Горизонт Європа» (2021-2027) складає 95,5 млрд євро, з яких інвестовано у напрям «Продовольство, біоекономіка, природні ресурси, сільське господарство та навколишнє середовище» за підсумками 2023 р. 284 млн євро.

Джерела фінансування досліджень у сфері європейської біоекономіки

Джерело: <https://www.scopus.com/>

У рамках шостого кластеру на реалізацію інноваційних циркулярних рішень та формування сталих циркулярних бізнес-моделей за програмою «Горизонт Європа» виділено 83 млн євро. Фінансування проєктів щодо просування біоекономіки складає 133 млн євро, витрати на біотехнологічні дослідження – 17 млн євро.

Секторальна структура фінансування біоекономічних проєктів у рамках програми «Горизонт Європа»

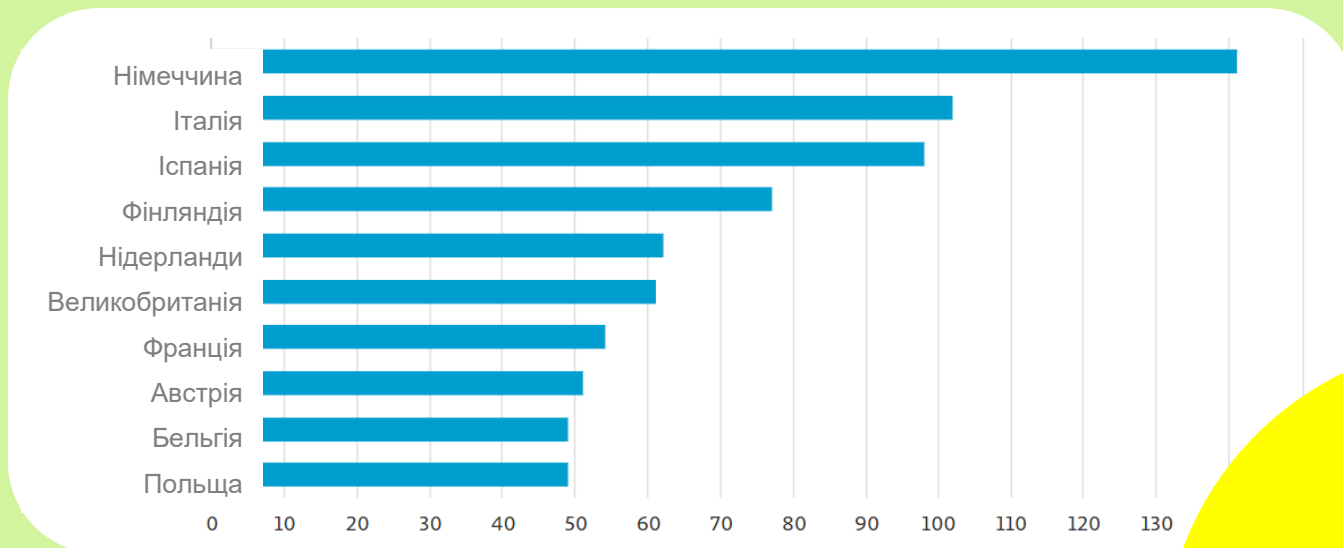

Джерело:

<https://anteja-ecg.com/impact-of-the-eu-funding-on-bioeconomy-and-circular-economy/>

Публікаційна активність на європейському науковому просторі дозволяє виділити Німеччину, Італію та Іспанію. Значний внесок у розвиток біоекономіки зроблено науковцями з Фінляндії, Австрії, Франції, Бельгії та Нідерландів.

Територіальне позиціонування публікаційної активності з біоекономіки в європейському науковому просторі (2006–2023)

Джерело: <https://www.scopus.com/>

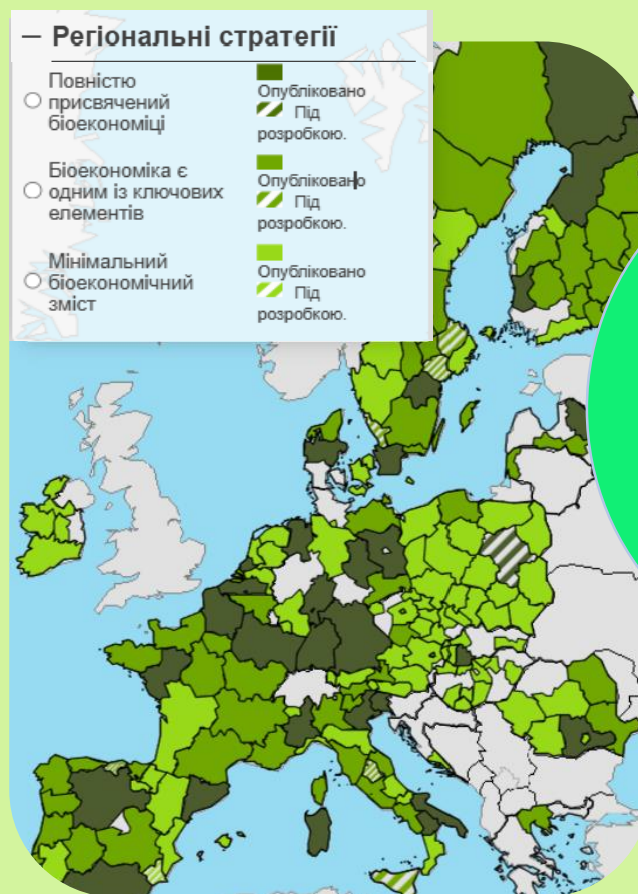
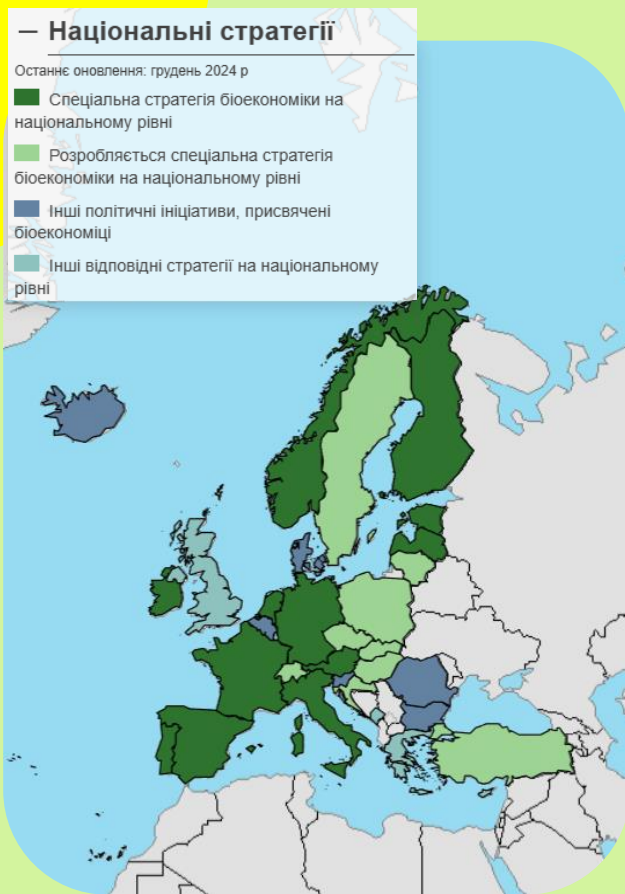
Біоекономіка
з більшістю

Стратегії, зорієнтовані на стимулювання інновацій у сфері біотехнологій, розвиток біоенергетики, виробництво екологічно чистих матеріалів та створення циркулярних ланцюгів постачання, реалізуються як на національному, так і регіональному європейських країн.

(Центр знань Європейської комісії з біоекономіки)

Диференціація країн ЄС за рівнем імплементації стратегічних ініціатив

Джерело:

https://knowledge4policy.ec.europa.eu/visualisation/bioeconomy-different-countries_en#ep_natstrat.

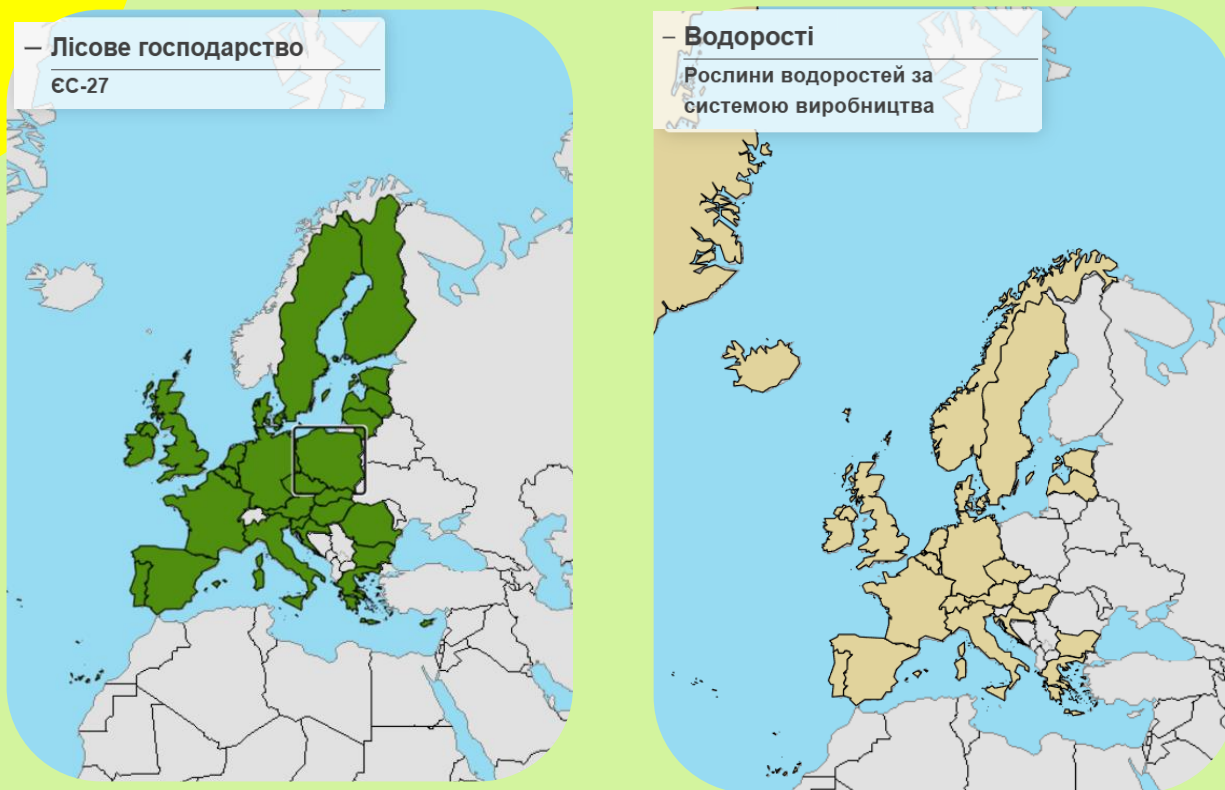
Затверджені програми відрізняються за компонентами цілей, завдань, напрямів розвитку та практичного застосування в різних галузях економіки. Стратегічні документи створені з урахуванням наявних природних ресурсів, розвитку економічного потенціалу, екологічних викликів та соціальних потреб кожної країни.

Скандинавські країни концентруються на лісовій біоекономіці, розвиваючи виробництво біоматеріалів, біопалива та целюлозно-паперової продукції. Програми розвитку біоекономіки у Данія, Норвегія, Ірландія, Іспанія, Португалія, Нідерландах включають підтримку досліджень та інновацій в морських секторах, де особлива увага приділяється сталому розвитку та збереженню морських екосистем.

(Центр знань Європейської комісії з біоекономіки)

Диференціація країн ЄС за біоекономічною спеціалізацією

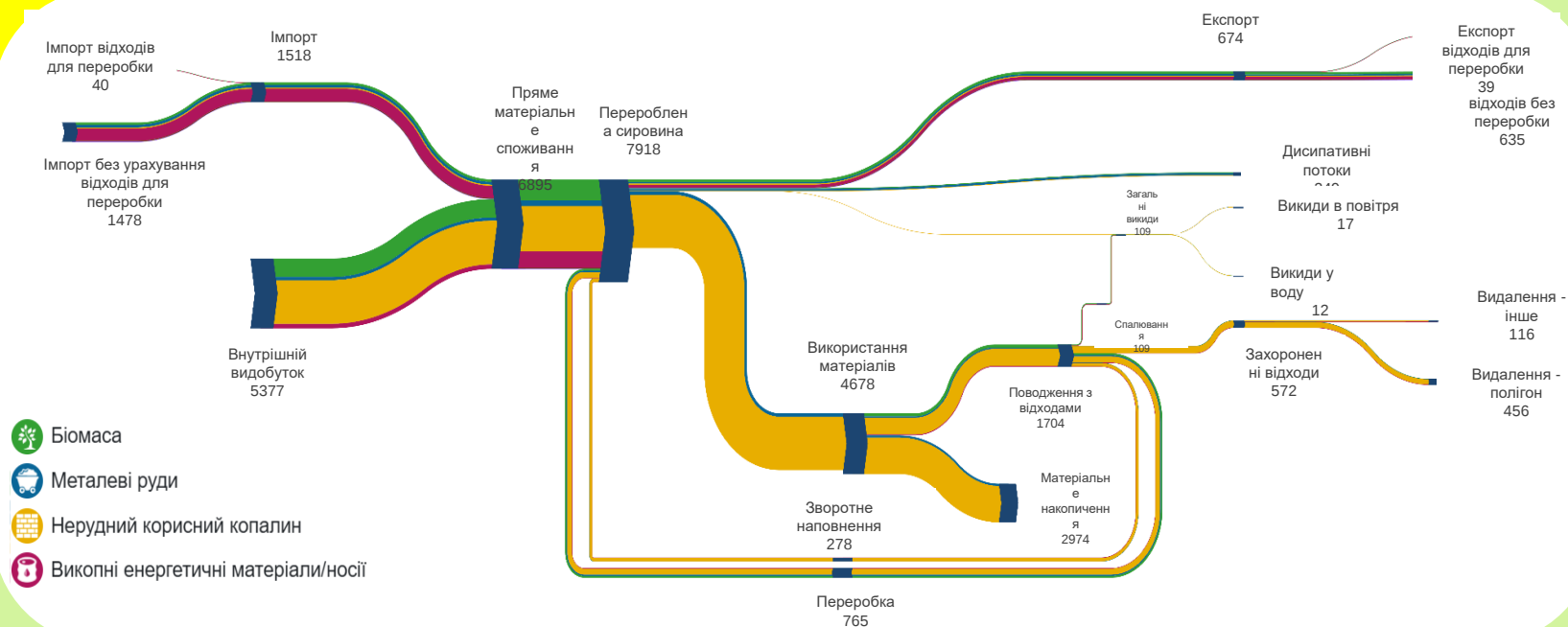

Моніторинг біоекономічної замкненої екосистеми охоплює первинне виробництво (сільське, лісове та рибне господарство) та вторинне виробництво (конверсію біомаси), екосистемні умови господарювання, циркулярне використання спожитих матеріалів та чинники розвитку локальних та міжнародних ринків біопродукції.

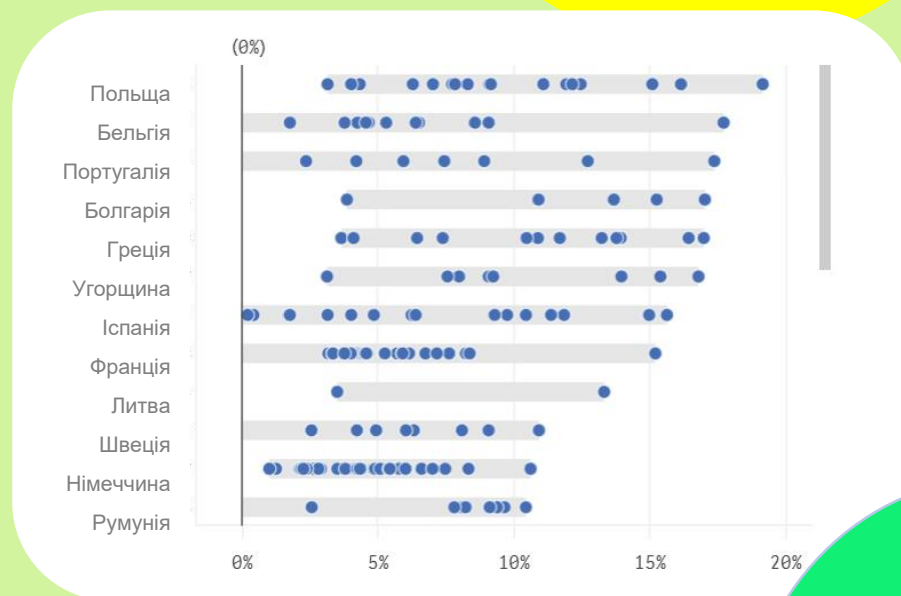
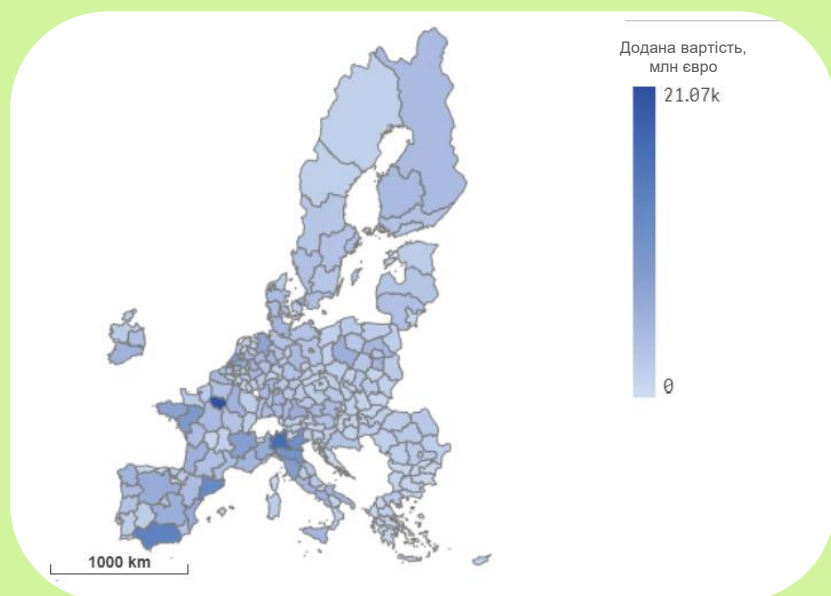
Візуалізація складної системи матеріальних потоків у межах Європейського Союзу демонструє значну залежність від імпорту ресурсів, водночас підкреслюючи наявність власного видобутку та розвиненої переробної індустрії. Високий рівень споживання матеріалів посилює накопичення матеріалів та викидів у довкілля.

Діаграма матеріальних потоків за основними типами у країнах ЄС, млн т (2023)

За рівнем доданої вартості, створюваної секторами біоекономіки в ЄС, лідирують країни Західної Європи, зокрема Польща, Іспанія, Франція, Бельгія, Німеччина. Натомість найменша частка доданої вартості від біоекономічної діяльності спостерігається в Болгарії, Литві, Угорщині та Румунії.

Регіональна диференціація за доданої вартості біоекономічної діяльності ЄС

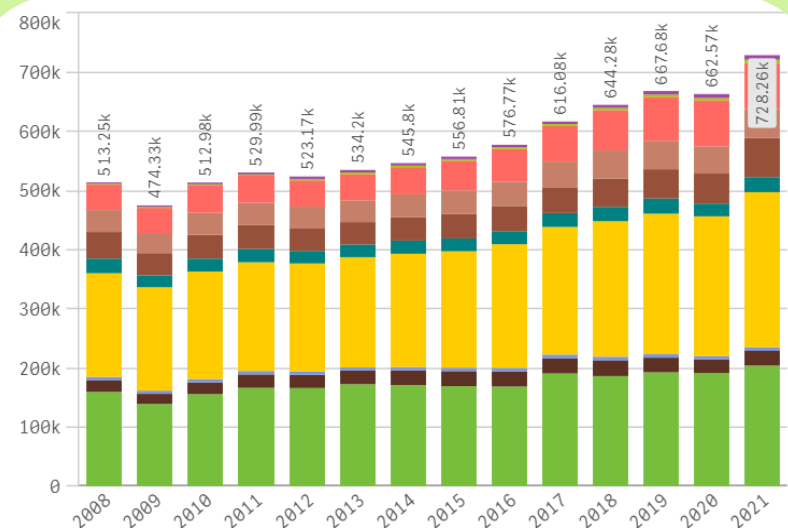
Джерело: https://datam.jrc.ec.europa.eu/datam/mashup/BIO_REG_EU/

Найбільша частка доданої вартості у біоекономіці припадає на такі сектори: «Харчові продукти, напої та тютюн» – 262,24 млрд євро, «Сільське господарство» – 203,7млрд євро, «Біохімічні речовини, фармацевтичні препарати, пластик, гума» – 77,88 млрд євро та «Вироби з дерева та меблі» – 66,3 млрд євро. Меншу частку займають сектори «Паперова промисловість» – 48,7 млрд євро, «Біотекстильна промисловість» – 25,3 млрд євро та «Лісове господарство» – 24,8 млрд євро.

Додана вартість за біоекономічними секторами у країнах ЄС, млн євро (2021)

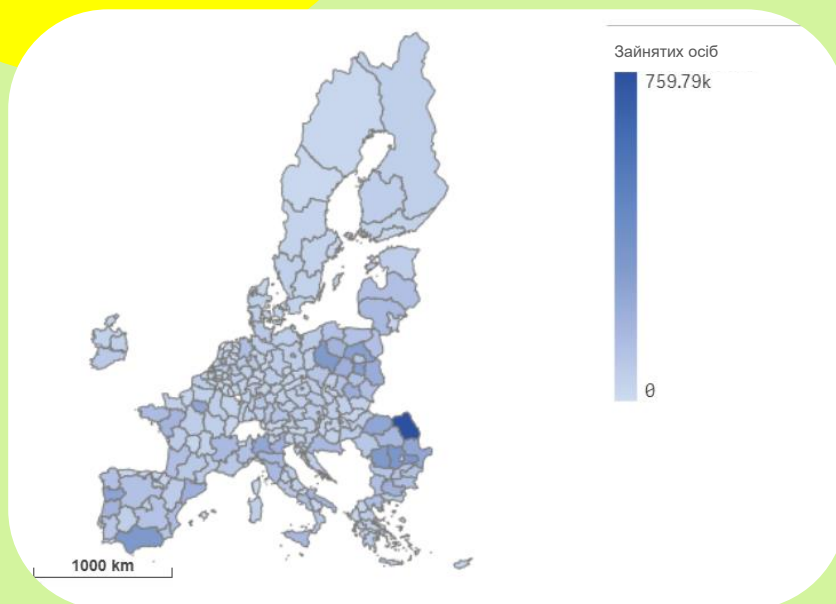
Динаміка доданої вартості за біоекономічними секторами у країнах ЄС, млн євро (2008–2021)

Джерело: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/bioeconomy/topic/economy_en

Найтемніше забарвлення мають південні регіони Іспанії, а також окремі області Польщі, Румунії та Болгарії, що свідчить про високу концентрацію зайнятих у біоекономічних секторах. На більшості території рівень зайнятості в цій сфері коливається в межах 10%–20%. Найменша кількість залучених зайнятих у біоекономічний сектор спостерігається в північній частині Скандинавського півострова, Франції, Словенії та Хорватії.

Регіональна диференціація за рівнем зайнятості у біоекономічних секторах ЄС

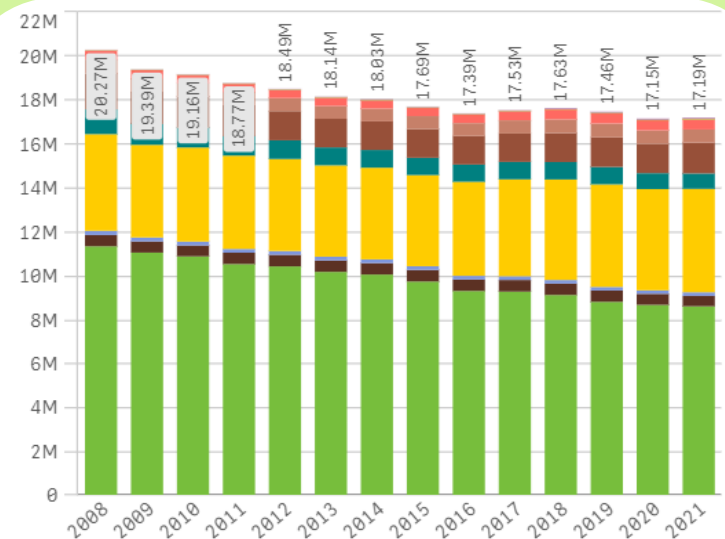

Найбільша частка зайнятих у біоекономічних секторах припадає на «Сільське господарство» – 50 %, «Харчові продукти, напої та тютюнові вироби» – 27,3 %, «Вироби з дерева та меблі» – 8,1 %. Менша частка зайнятих припадає на «Біотекстильна промисловість» – 4,1 %, «Паперова промисловість» – 3,5 %, «Лісове господарство» – 2,8 %.

Кількість зайнятих за біоекономічними секторами у країнах ЄС (2021)

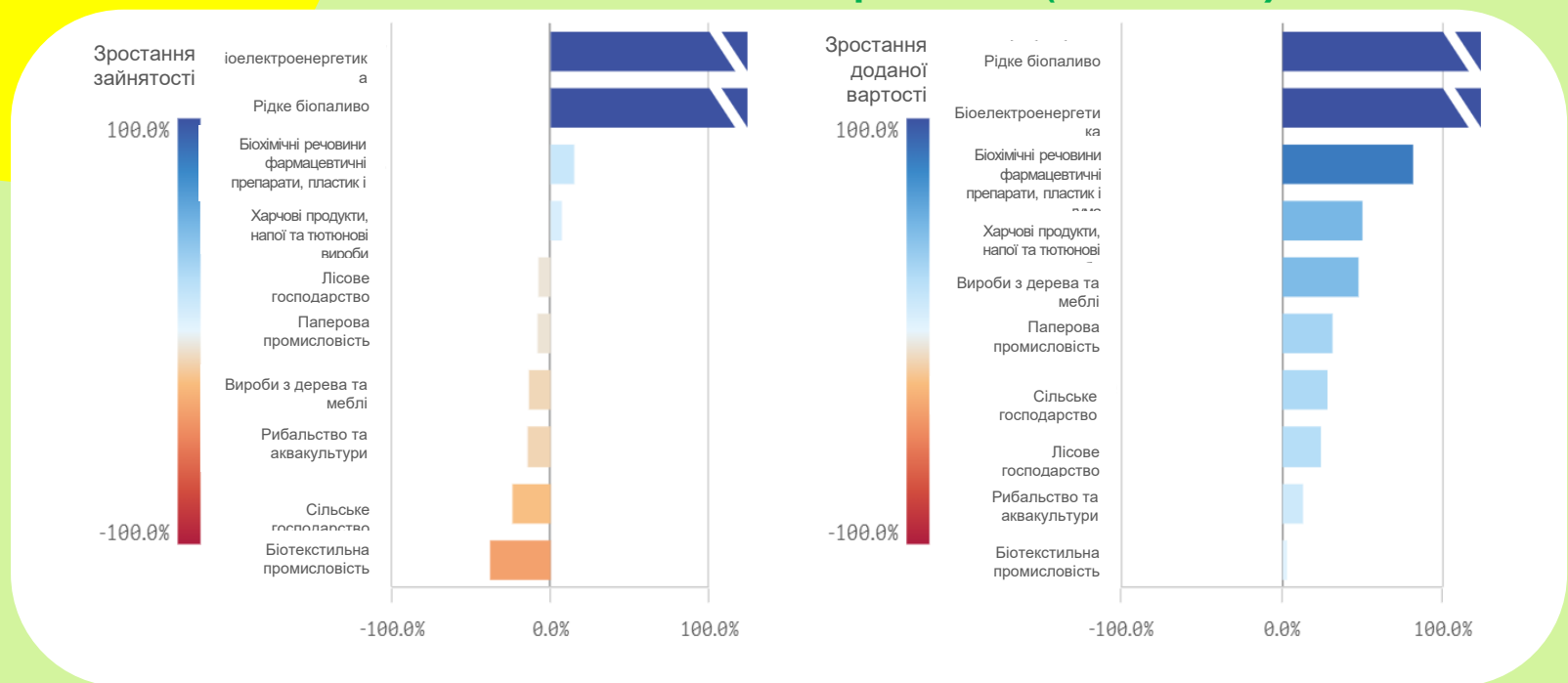
Динаміка кількості зайнятих за біоекономічними секторами у країнах ЄС (2008–2021)

Джерело: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/bioeconomy/topic/economy_en

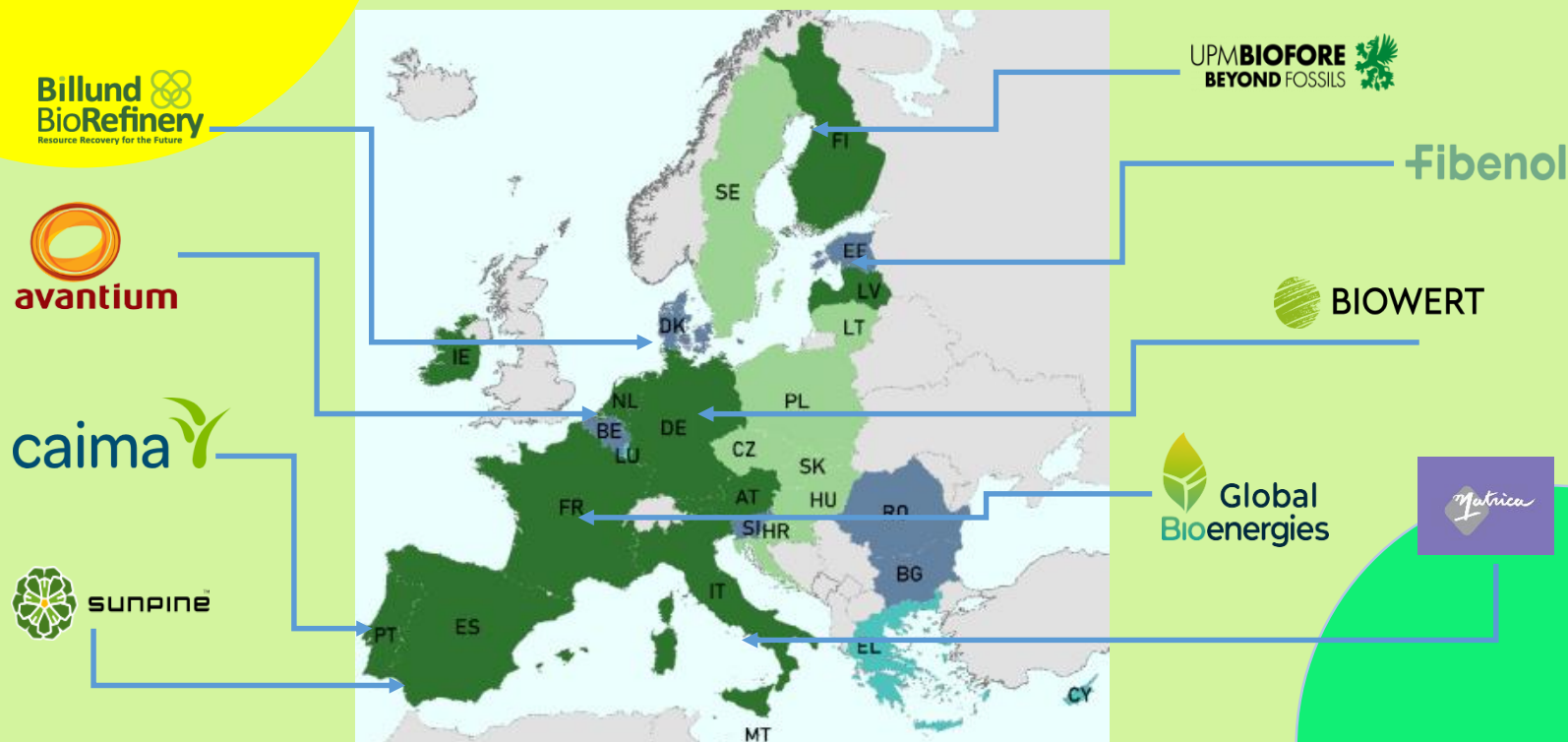
Динаміка доданої вартості та рівень зайнятості у біоекономічних секторах свідчать про їх зростання за галузями біоелектроенергетики та біоенергетики, зокрема виробництва рідкого біопалива. Помірне зростання показників спостерігається у біохімічній промисловості. Натомість значне скорочення доданої вартості та зменшення рівня зайнятості відбувається у біотекстильній промисловості.

Динаміка зростання доданої вартості та рівня зайнятості за біоекономічними секторами ЄС (2008–2021)

Джерело: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/bioeconomy/topic/economy_en

Європа є ключовим центром для розвитку біоекономіки, де розташовані різноманітні біопідприємства – від міжнародних корпорацій до невеликих місцевих виробників. Найбільше їх зосереджено в Західній та Центральній Європі, особливо в таких країнах, як Німеччина, Нідерланди, Бельгія, Франція та Іспанія.

Перехід на біомасу відкриває можливість виробництва широкого спектру товарів, які раніше залежали від нафти, що не лише зменшує потребу у викопному паливі, але й пропонує екологічніші альтернативи: від одягу з деревини, взуття з водоростей до посуду з опалого листя, компостованих поліетиленових пакетів, засобів особистої гігієни, пляшок для пиття та навіть окулярів на рослинній основі.

Вирішальну роль для просування біоекономіки відіграє екомаркування як можливість демонстрації прихильності до екологічних стандартів та вимог, що посилює лояльність споживачів та уможливорює свідомий вибір на користь екологічно чистої продукції.

Європейський Союз,
Європейська
комісія

Німеччина,
Федеральне
агентство з
навколишнього
середовища

Країни
Північної Європи,
Північний орган
екологічного
маркування

Європейський Союз,
Європейська
комісія

Європейський Союз активно впроваджує систему сертифікації та маркування біопродукції, що забезпечує зростаючий попит, підтримує інноваційні практики та стимулює досягнення цілей у галузі сталого розвитку та охорони навколишнього середовища.

Голландія

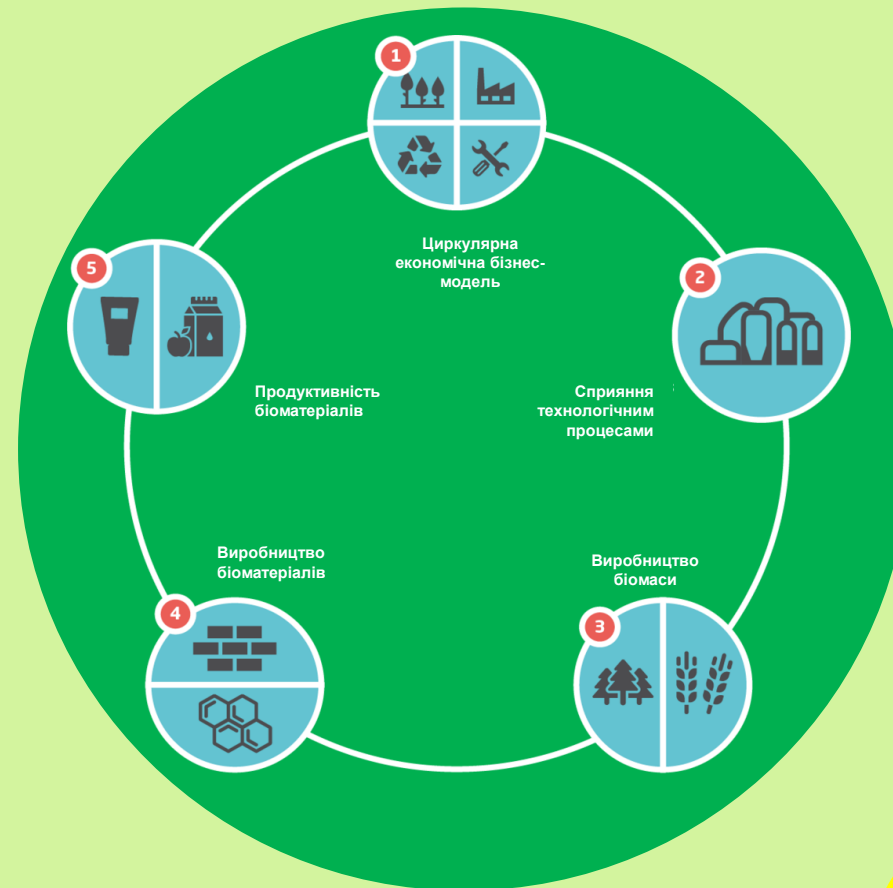

Австрія, Міжнародна компанія
TÜV AUSTRIA

Швеція

European Circular Bioeconomy Fund (ECBF) - це фонд, що інвестує в інноваційні проєкти, що сприяють переходу на циркулярну біоекономіку, підтримуючи бізнес-моделі, які інтегрують економічне зростання, відновлення природних ресурсів та зменшення деструктивного впливу на довкілля.

Програмування сільського розвитку
– європейський підхід

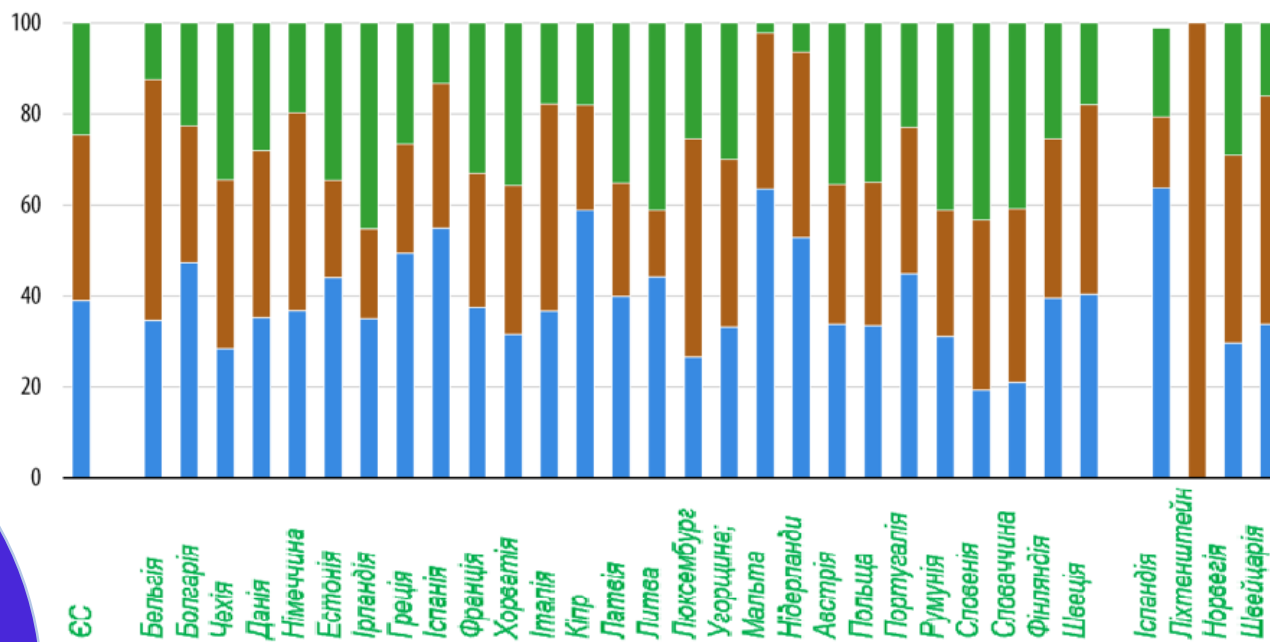

Чи потрібно підтримувати сільські території?

Як розподіляється національне населення за ступенем урбанізації?

Структура населення країн ЄС, %, 2021 р.

Сільські території

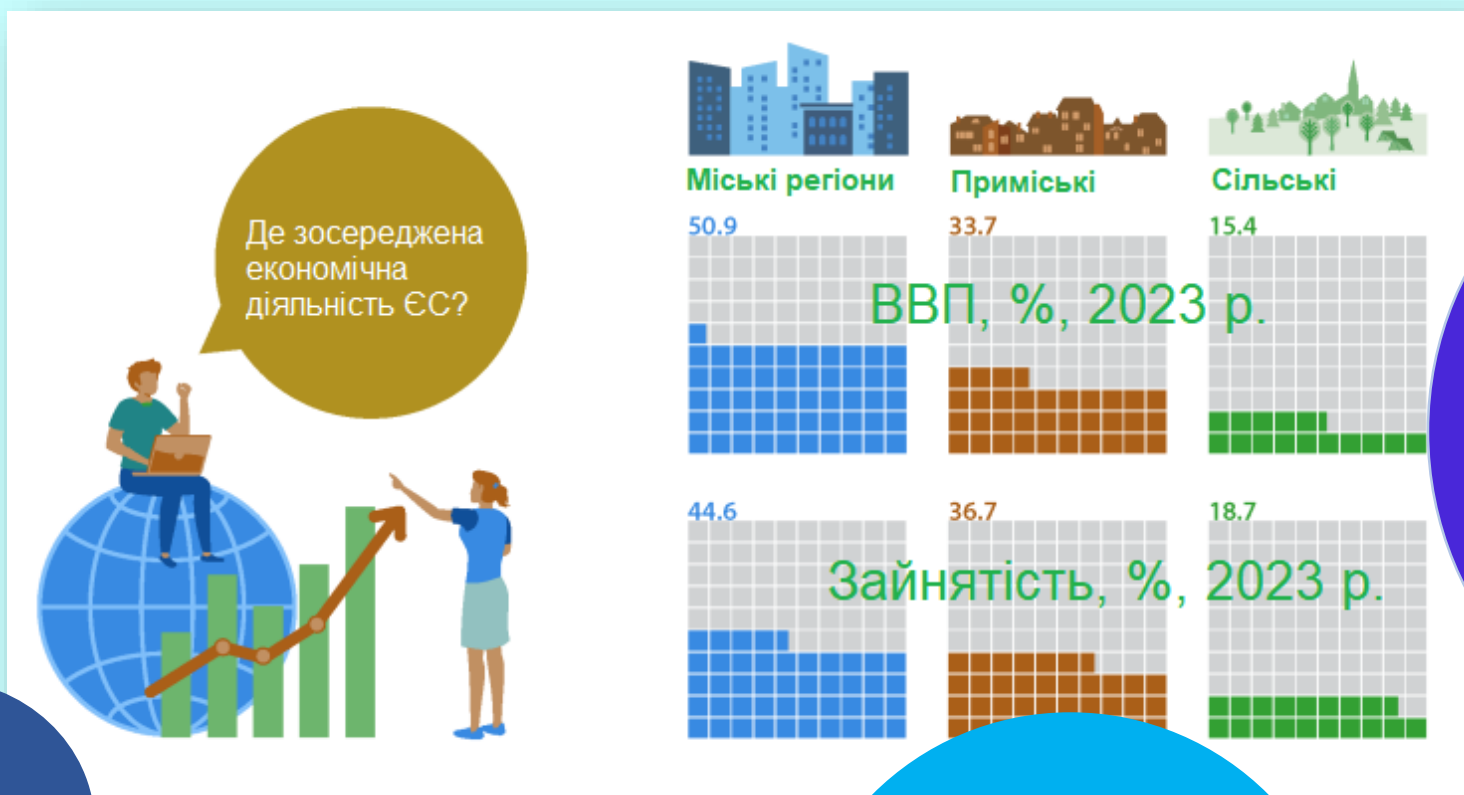

Приміські території

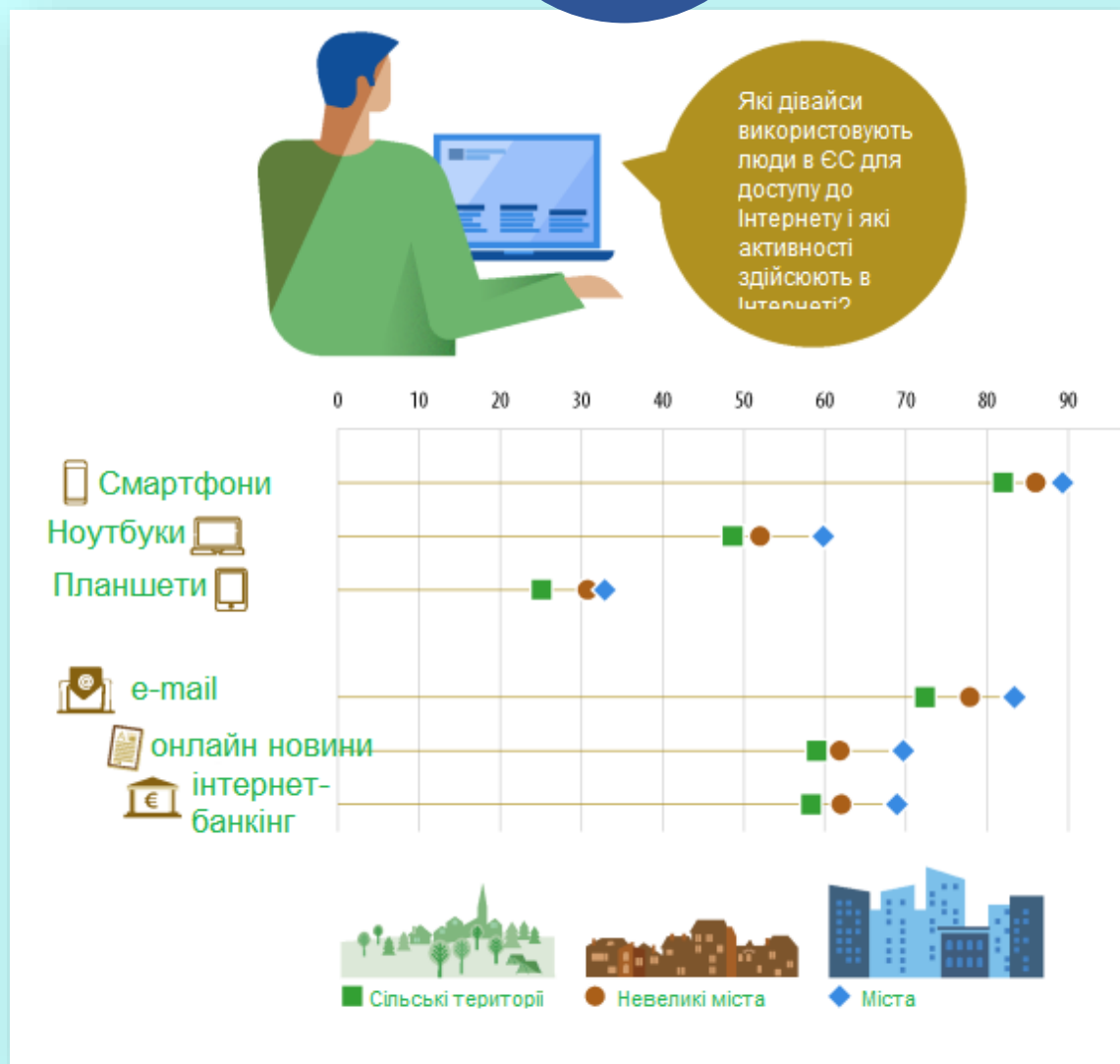
Міста

У 2021 р. ВВП ЄС за ринковими цінами становив 14,6 трлн євро.
Більшість (50,9%) ВВП ЄС було створено в переважно міських регіонах, тоді як на приміські регіони припадало приблизно третину (33,7%), а найменша частка (15,4%) була створена в переважно сільських регіонах.

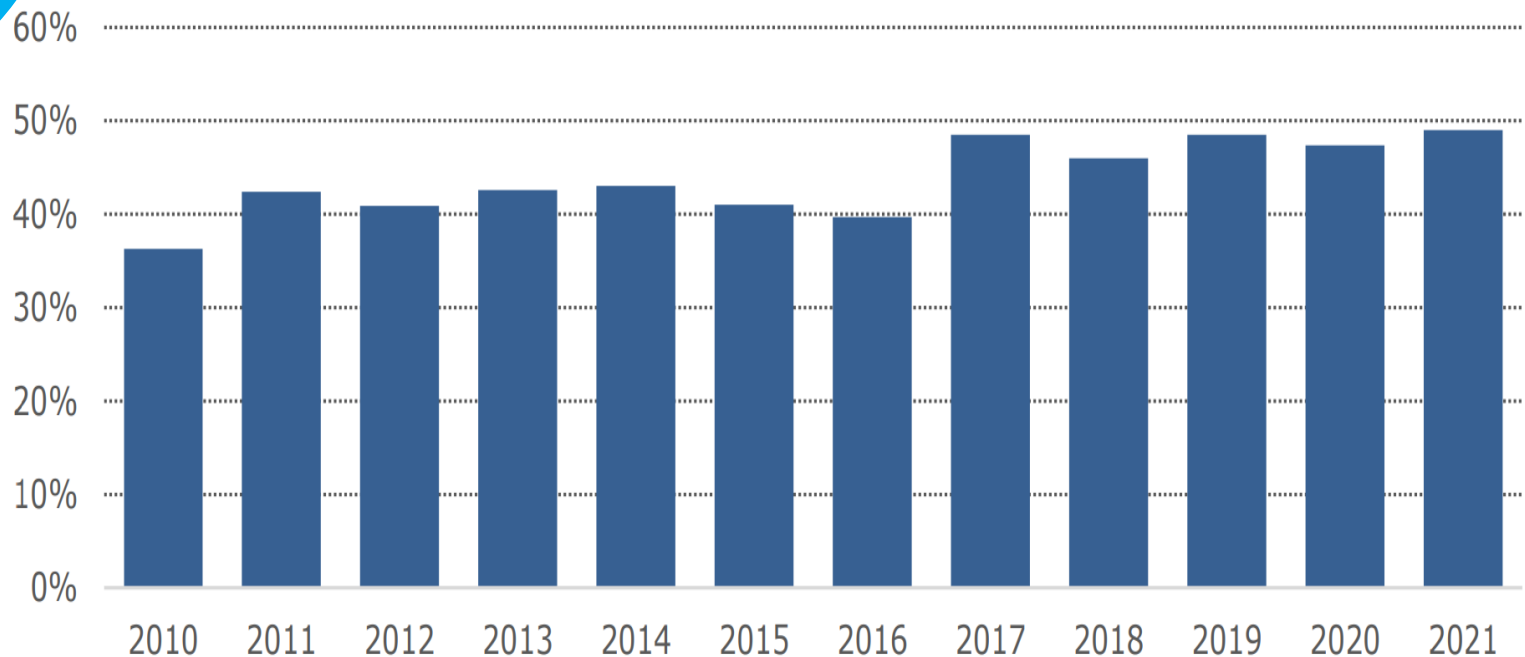
Джерело:
<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics>

Які пристрої використовують люди в ЄС для доступу до Інтернету та які дії вони здійснюють в Інтернеті, %, 2023р.

Джерело:
<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics>

Різниця між сільськогосподарським доходом (на одну особу) і заробітною платою в економіці ЄС-27 загалом залишається дуже суттєвою (36 % у 2010 р. і 49 % – у 2021 р.)

**Порівняння середнього доходу фермерів
із заробітною платою в цілому по економіці ЄС-27, %**

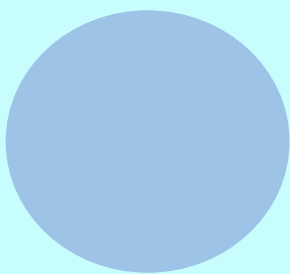
Джерело:

<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/FarmEconomyFocus/FarmEconomyFocus.html>

Країни ЄС реалізують підтримку сільського розвитку та агросектору на основі **стратегічних планів** (*Strategic Plans*) САП 2023-27pp. (*Спільна Аграрна Політика - Common Agricultural Policy*), враховуючи національні потреби і відповідно до цілей САП ЄС та Європейської зеленої угоди.

Стратегічні плани САП відіграють важливу роль у просуванні сільського господарства ЄС до більш сталого землекористування, розвитку сільських територій, зростанні доходів фермерів та забезпеченні продовольчої безпеки. Вони також спонукають до прийняття необхідних рішень з кліматичних заходів, охорони природних ресурсів та зростання біорізноманіття.

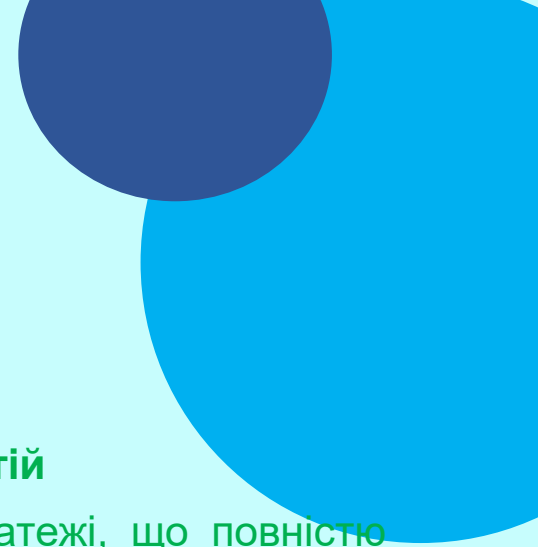
Заходи **стратегічних планів САП** фінансуються через два фонди:

1. Європейський фонд сільськогосподарських гарантій

(EAGF, *European agricultural guarantee fund*) – прямі платежі, що повністю фінансується ЄС (стабілізація внутрішніх сільськогосподарських ринків);

2. Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій

(EAFRD, *European agricultural fund for rural development*) – фінансування заходів з розвитку сільських територій (потребує національного співфінансування держав-членів).

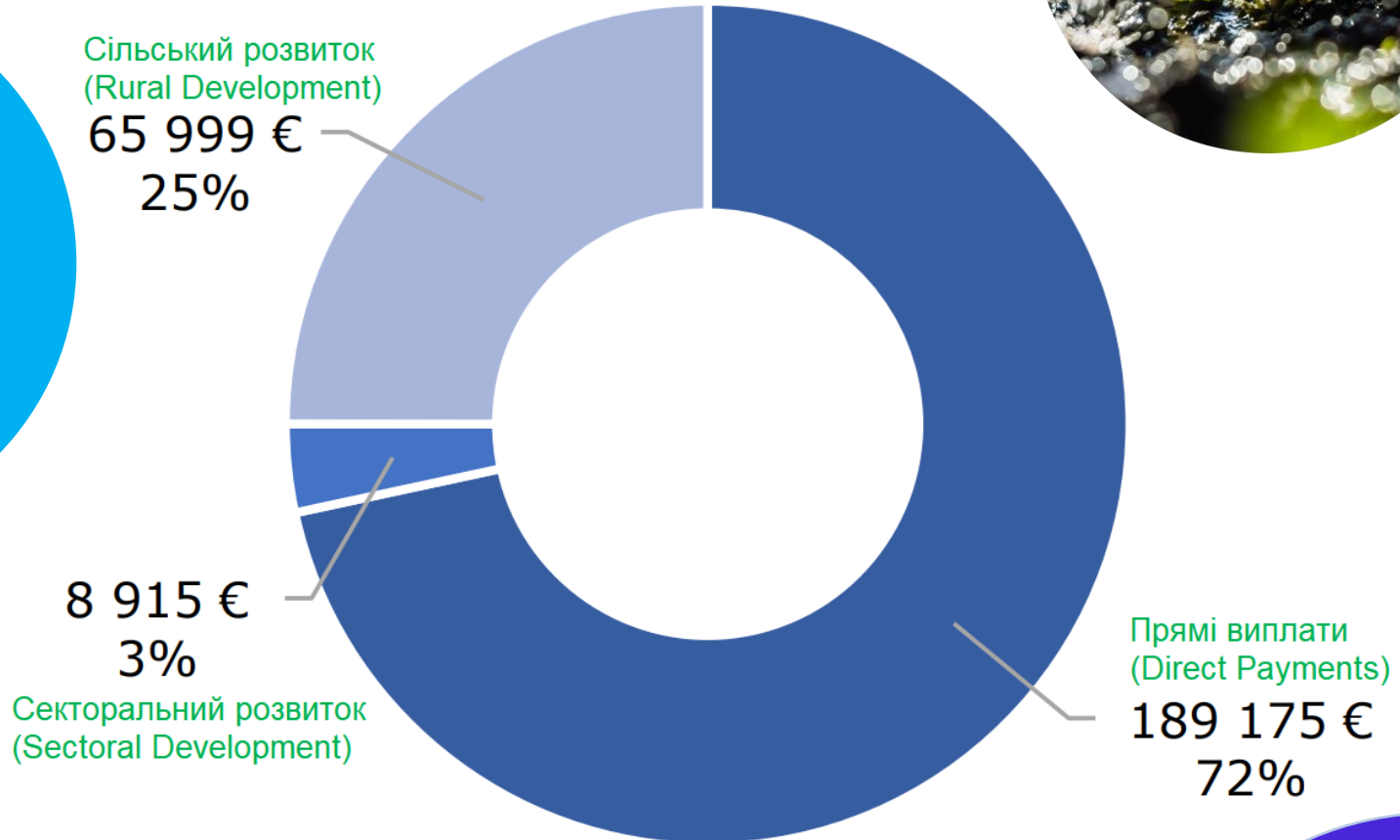

Фонди також мають різні програмні характеристики. Підтримка з боку EAGF є щорічною, тоді як EAFRD базується на багаторічних платежах і зобов'язаннях, а також включає надання грантів та інші фінансові інструменти.

Специфічними цілями (Specific Objectives) САП 2023-2027, які стали основою для розробки стратегічних планів є:

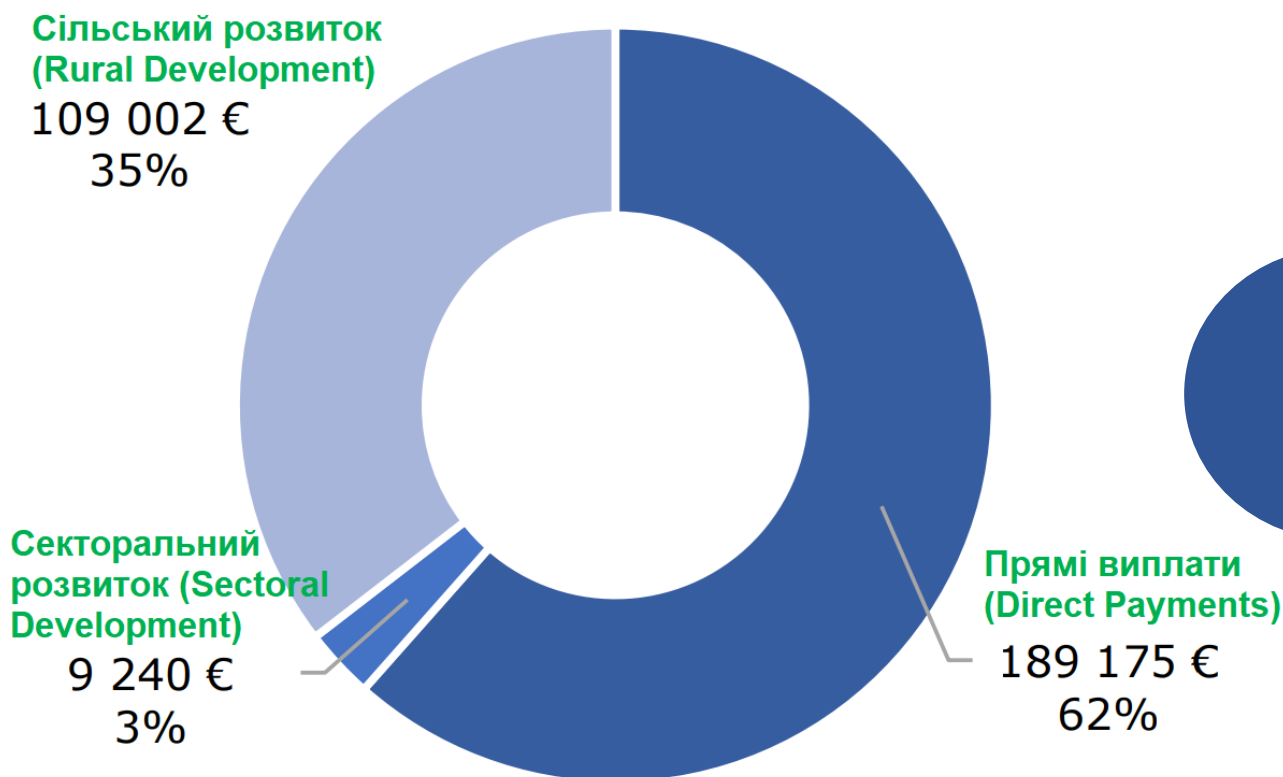
- ✓ **СЦ1** - забезпечення справедливих доходів фермерів;
- ✓ **СЦ2** - підвищення конкурентоспроможності;
- ✓ **СЦ3** - зміцнення позицій фермерів у ланцюгах вартості;
- ✓ **СЦ4** - дії щодо зміни клімату та сталої енергетики;
- ✓ **СЦ5** - турбота про навколишнє природне середовище;
- ✓ **СЦ6** - збереження ландшафтів та біорізноманіття, покращення екосистемних послуг;
- ✓ **СЦ7** - залучення молодих фермерів і сприяння розвитку бізнесу на сільських територіях;
- ✓ **СЦ8** - сприяння зайнятості, зростанню, соціальній інтеграції та локальному розвитку сільських територій, включаючи біоекономіку та стале лісове господарство;
- ✓ **СЦ9** - якісне харчування та здоров'я;
- ✓ **СЦ0** - просування знань та інновацій.

Бюджет САП ЄС на 2023-2027 рр.:
264 089 млн євро

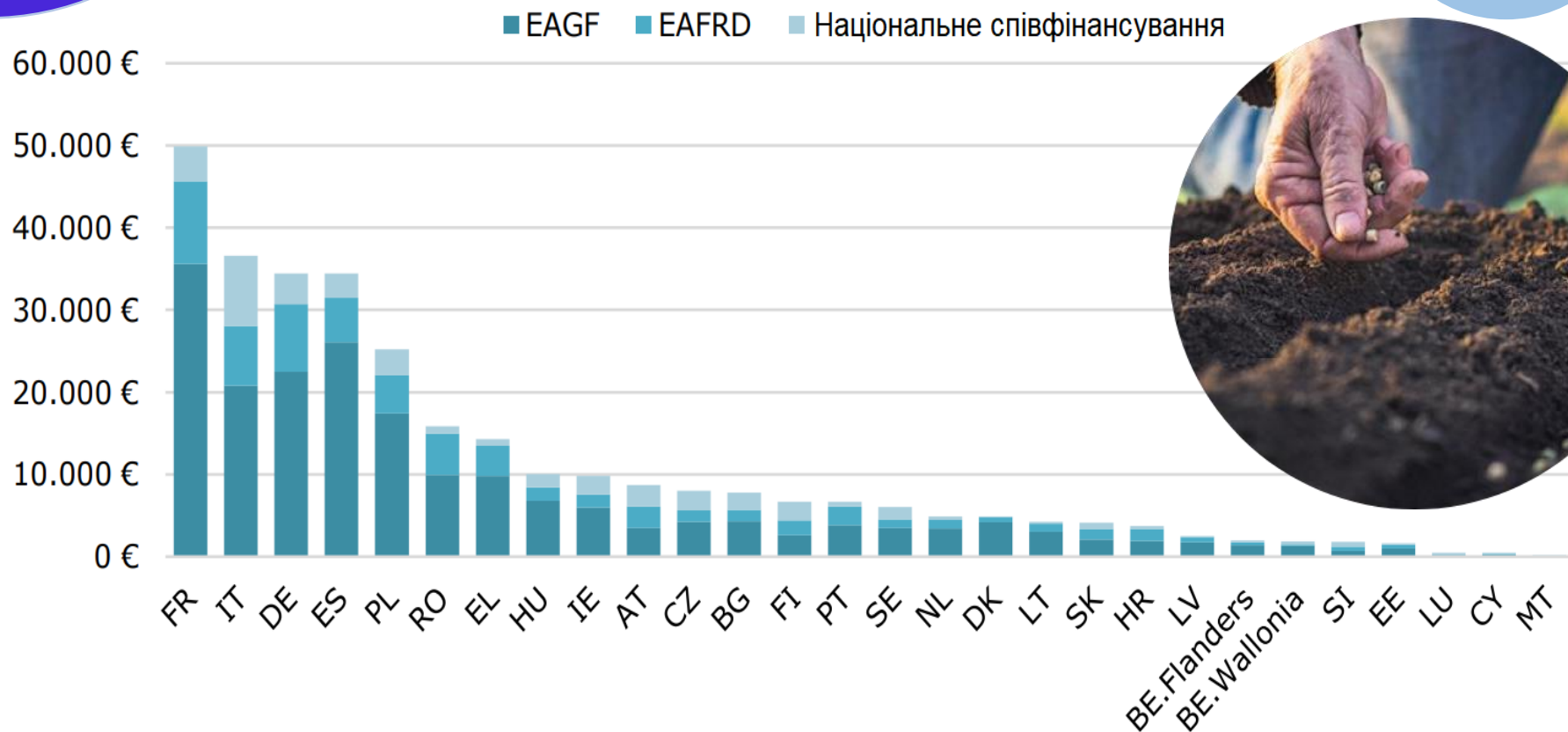
Джерело:
<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics>

**Бюджет САП ЄС з врахуванням національного
співфінансування на 2023-2027 рр.: 307 416 млн євро**

Джерело:
<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics>

Розподіл між державами-членами фінансових асигнувань відповідно до Стратегічних планів САП ЄС, млн євро, 2023-2027 рр.

Джерело:
<https://ec.europa.eu/eurostat/statistics>

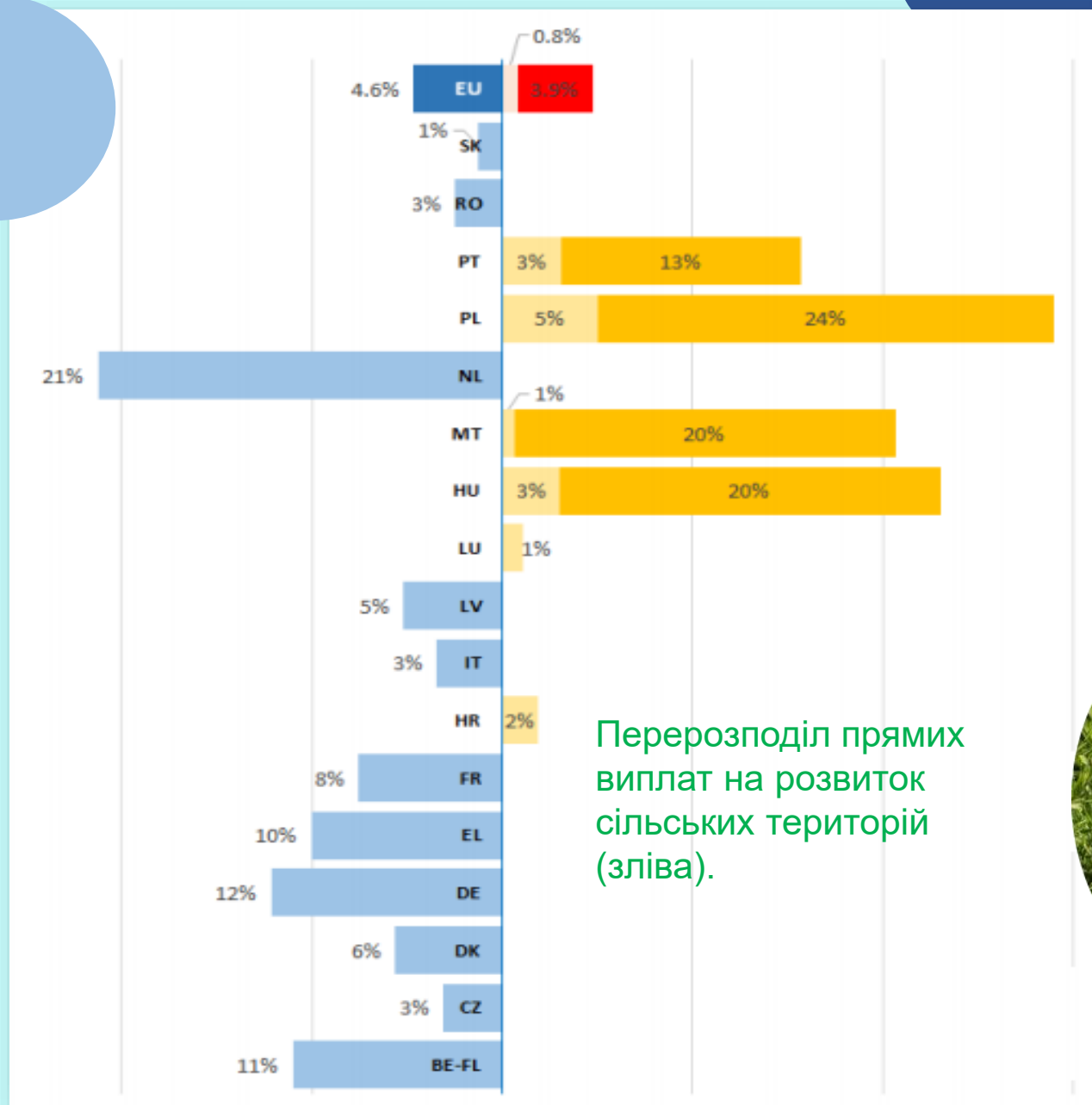
Державам-членам ЄС було надано можливість частково перерозподіляти прямі платежі (EAGF) і з розвитку сільських територій (EAFRD) у Стратегічних планах САП, в будь-якому напрямку, в межах попередньо визначених лімітів.

Одинадцять держав-членів скористалися механізмом гнучкості для перерозподілу коштів із прямих платежів (EAGF) на розвиток сільських територій (EAFRD) із зміною від 1% до 21% (ЄС: 4,6%), решта – навпаки.

Джерело:

Approved 28 CAP Strategic Plans (2023-2027). Summary overview for 27 Member States. Facts and figures

Перерозподіл прямих виплат на розвиток сільських територій (зліва).

Джерело: European Commission (2023). Approved 28 CAP Strategic Plans (2023-2027). Summary overview for 27 Member States. Facts and figures

NextGenerationEU – Європейський Союз наступного покоління (NGEU) – це фонд на 750 млрд євро, що був затверджений у 2020 р. для підтримки держав-членів, які постраждали від пандемії Covid-19

Мета фонду NGEU – відновити економіку шляхом інвестицій, зосереджуючись, зокрема, на зеленій економіці та цифрових галузях:

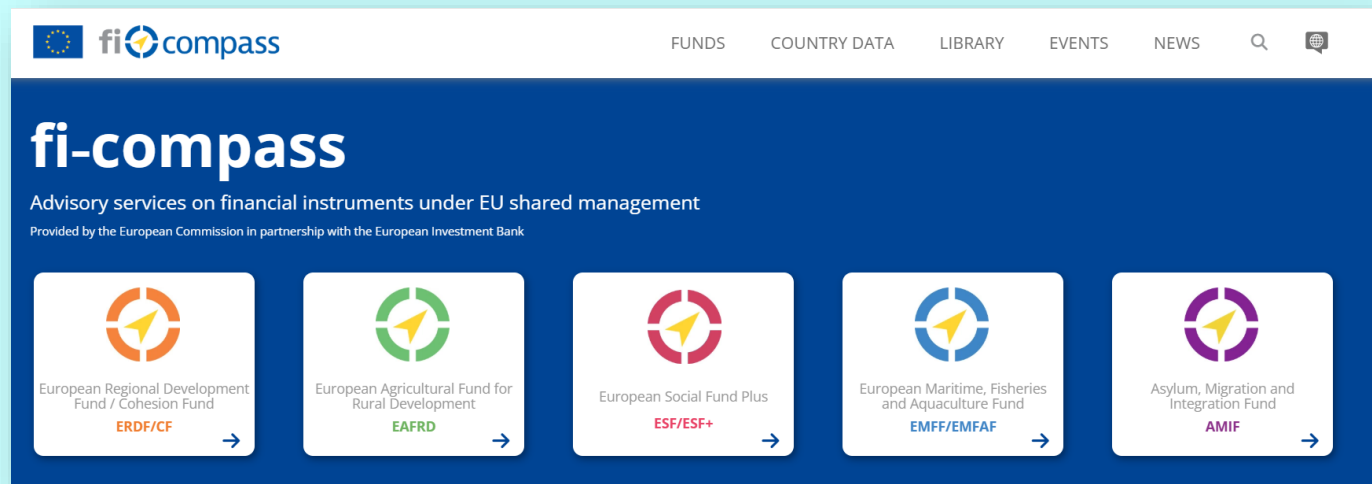
- ✓ 390 млрд євро – гранти;
- ✓ 360 млрд євро – довгострокові позики, *що мають бути погашені до 2058 р.*

Джерело:

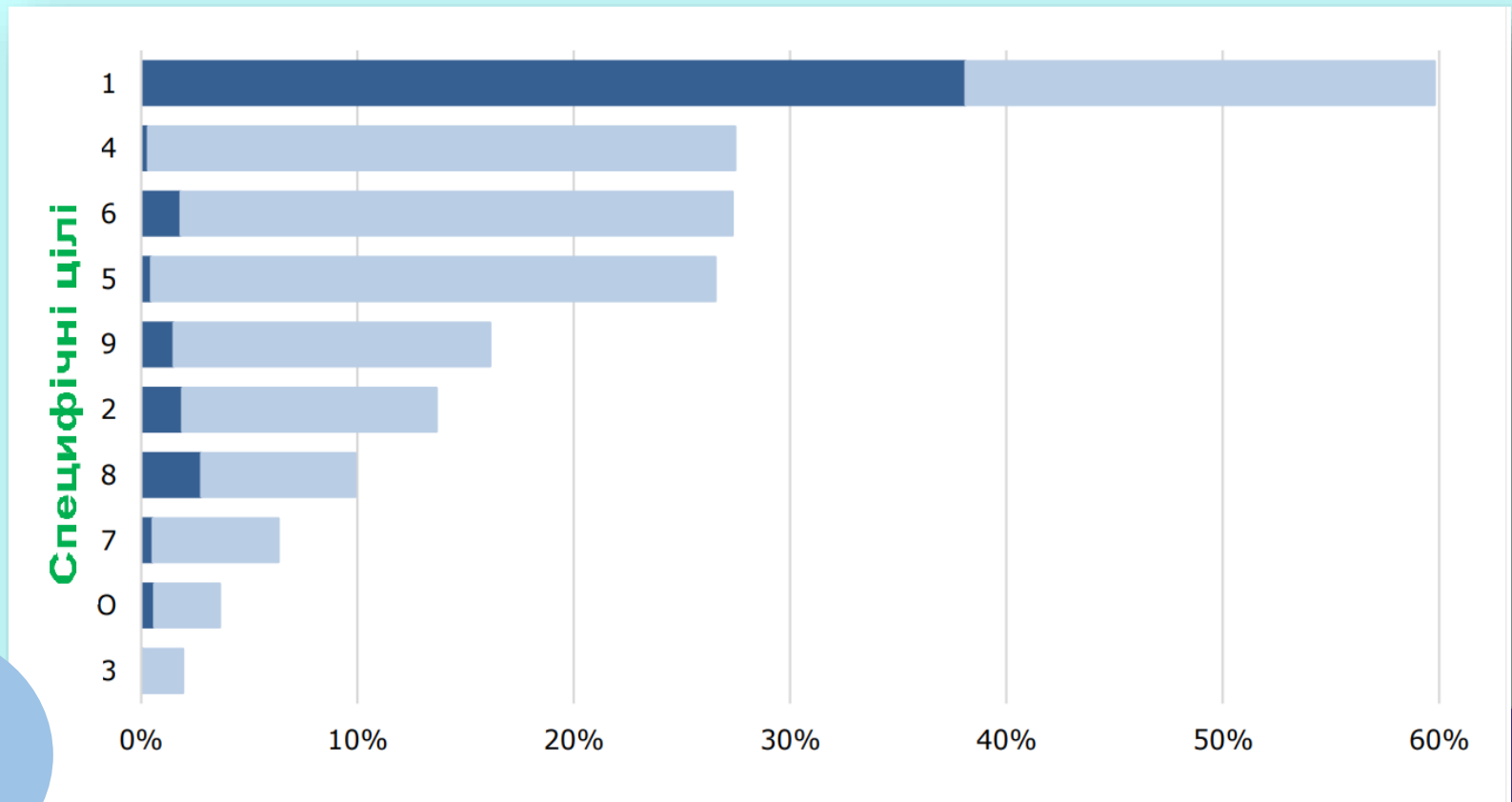
https://next-generation-eu.europa.eu/index_en

ЕАФРД також може надавати інвестиційну підтримку для сільських громад і проектів за допомогою таких фінансових інструментів як кредити, позики або гарантії.

Детальна інформація про фінансові інструменти, доступні в рамках ЕАФРД, міститься на консультаційній онлайн-платформі Fi-Compass (<https://www.fi-compass.eu>)

Розподіл бюджету САП ЄС відповідно до специфічних цілей, %, 2023-2027 рр. (максимальний-мінімальний рівні)

Джерело:

European Commission (2023). Mapping and Analysis of CAP Strategic Plans. Assessment of joint efforts for 2023-2027

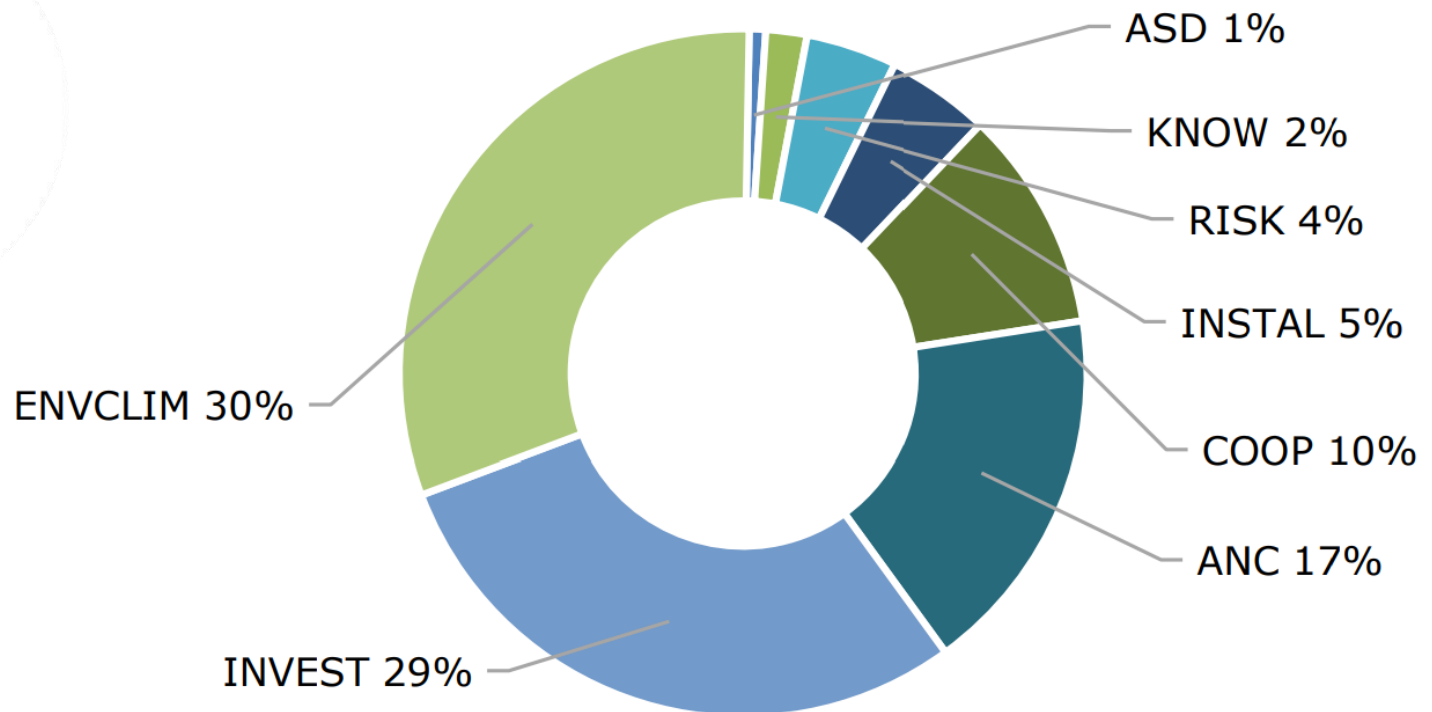
Програми підтримки розвитку сільських територій відповідно до Регламенту ЄС 2021/2115

- **ENVCLIM** (*Environmental, climate-related and other management commitments*) – екологічні, кліматичні та інші зобов'язання щодо менеджменту;
- **INVEST** (*Investments and Investments in irrigation*) – інвестиції та інвестиції в іригацію;
- **ANC** (*Natural or other area-specific constraints*) – природні або інші специфічні обмеження території;
- **COOP** (*Cooperation*) – співпраця;
- **INSTALL** (*Setting-up of young farmers and new farmers and rural business start-up*) – залучення молодих та нових фермерів і сільські стартапи;
- **RISK** (*Risk management tools*) – інструменти управління ризиками;
- **KNOW** (*Knowledge exchange and dissemination of information*) – обмін знаннями та поширення інформації;
- **ASD** (*Area-specific disadvantages resulting from certain mandatory requirements*) – специфічні території.

Джерело:

<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2115/oj/eng>

Розподіл запланованої фінансової підтримки сільського розвитку ЄС
(кошти Європейського сільськогосподарського фонду сільського розвитку – EAFRD (European Agricultural Fund for Rural Development) та національне співфінансування)

Джерело:

European Commission (2023). Mapping and Analysis of CAP Strategic Plans. Assessment of joint efforts for 2023-2027

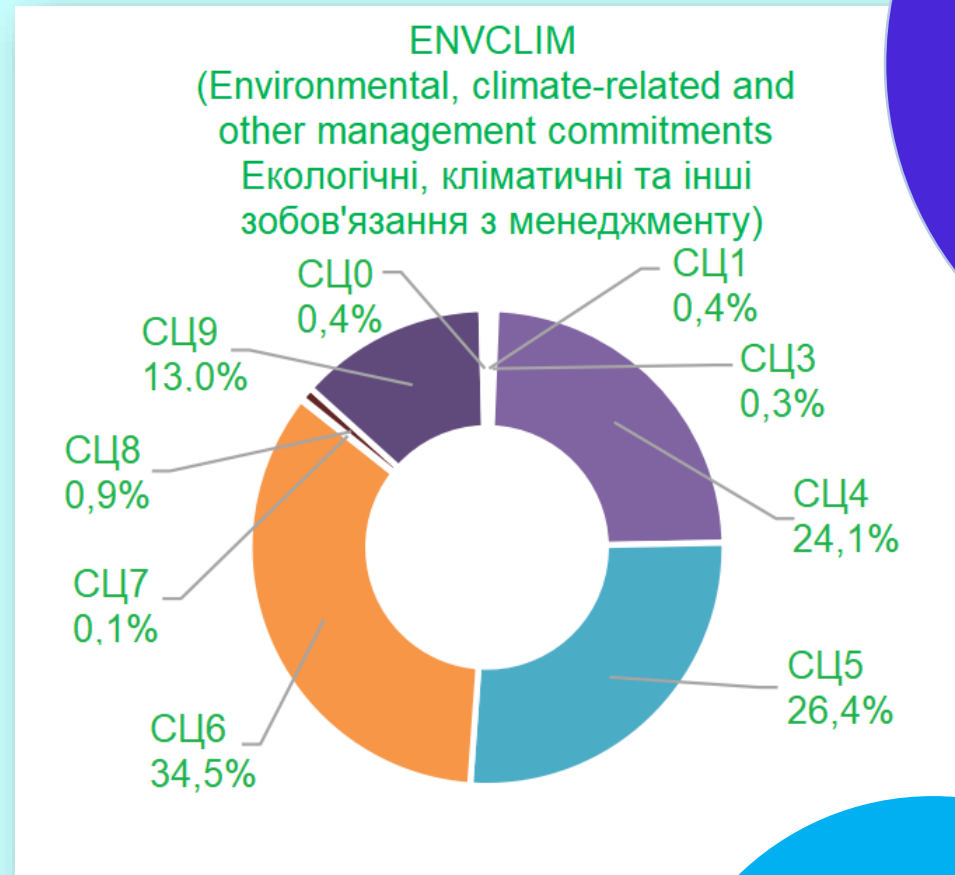
Найважливішою програмою для вирішення проблем, пов'язаних із біорізноманіттям є ENVCLIM (Environmental, climate-related and other management commitments - Екологічні, кліматичні та інші зобов'язання щодо менеджменту).

ENVCLIM фінансується з EAFRD і частково з розвитку сільських територій та включає підтримку заходів щодо навколишнього середовища, клімату, добробуту тварин, органічного виробництва та дій, пов'язаних із лісовим господарством.

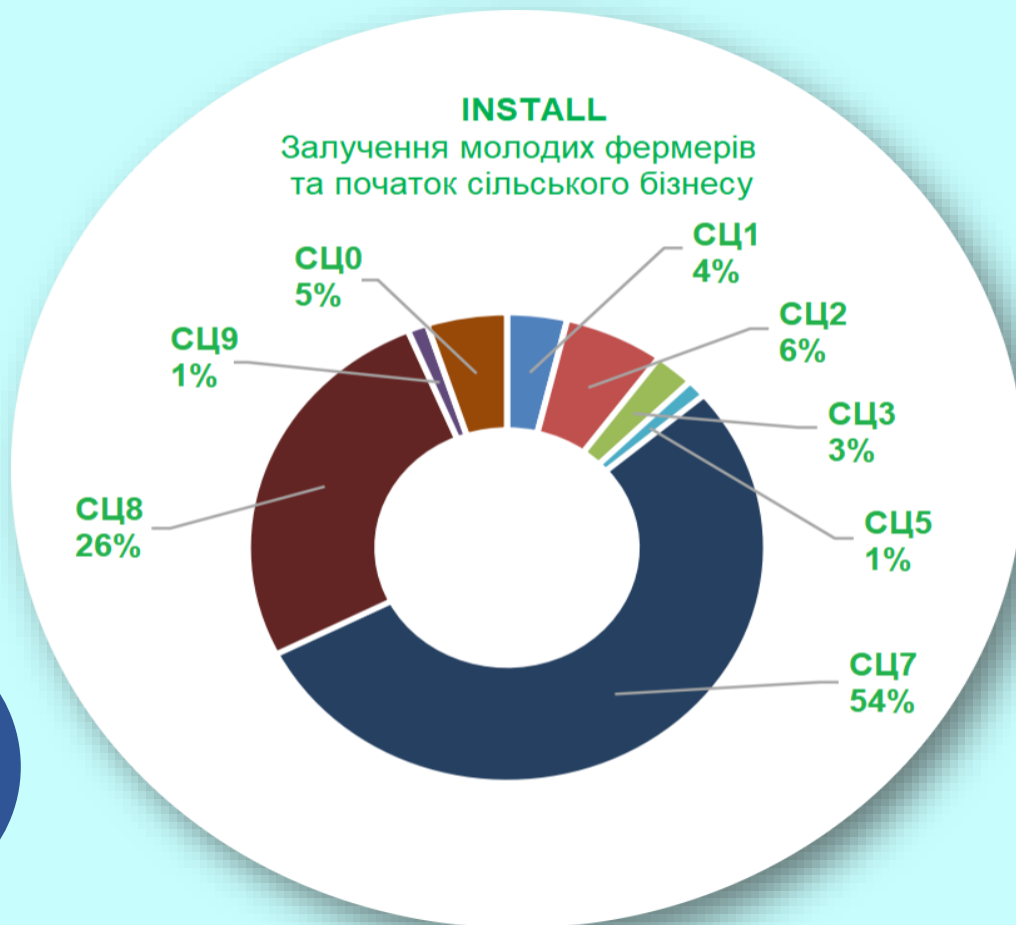
Взаємозв'язок програми ENVCLIM зі специфічними цілями (СЦ) САП ЄС

Джерело:

European Commission (2023). Mapping and Analysis of CAP Strategic Plans. Assessment of joint efforts for 2023-2027

Взаємозв'язок між програмою сільського розвитку INSTALL (Setting-up of young farmers and new farmers and rural business start-up – залучення молодих та нових фермерів і сільські стартапи) та специфічними цілями САП ЄС

**Взаємозв'язок програми INSTALL
зі специфічними цілями (СЦ) САП ЄС**

Джерело:

European Commission (2023). Mapping and Analysis of CAP Strategic Plans. Assessment of joint efforts for 2023-2027

Програми підтримки розвитку сільських регіонів допомагають сільським жителям вирішити проблеми, **визначені в Довгостроковій візії для сільських територій ЄС (*Long-term Vision for the EU's rural areas*)**, включаючи депопуляцію, доступ до основних послуг (таких як водопостачання, санітарія, транспорт, телекомунікації, широко-смуговий зв'язок, послуги соціальної підтримки, включаючи освіту, охорону здоров'я та довгостроковий догляд), можливості для працевлаштування, зростання, гендерну рівність, рішення, пов'язані з соціальною інтеграцією та місцевим розвитком.

Джерело:

https://rural-vision.europa.eu/rural-vision_en

За ініціати́ви Європейської комісії розроблено десять спільних цілей і зведено в чотири взаємодоповнюючі сфери дій, які втілюють довгострокове бачення для процвітаючих, сильних, стійких і поєднаних сільських територій до 2040 р.

Процвітаючі

Сильні

Стійкі

Поєднані

Джерело:

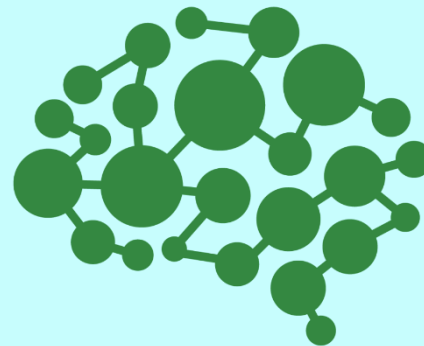
https://rural-vision.europa.eu/rural-vision_en

Крім того, в рамках реалізації **Довгострокової візії для сільських територій ЄС** Європейська комісія у 2021 р. запустила **Сільський Пакт** (*Rural Pact*).

Сільський пакт створює основу для співпраці між органами державної влади, громадянським суспільством, бізнесом, академічними колами та громадянами на європейському, національному, регіональному та місцевому рівнях.

**Посилення голосів
сільських територій
та висування їх у
політичному порядку
денному**

**Структурування
та створення мереж,
співпраці та взаємного
навчання**

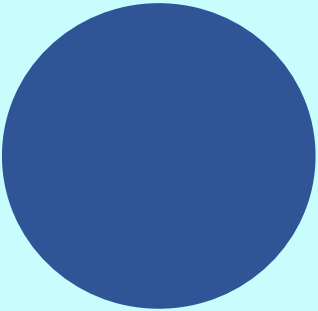
**Заохочення
та моніторинг
добровільних
зобов'язань діяти
заради бачення**

У Rural Pact можуть брати участь :

- ✓ органи державної влади;
- ✓ організації громадянського суспільства;
- ✓ громади, фермери, бізнес;
- ✓ громадяни, домогосподарства;
- ✓ академічні та науково-інноваційні організації.

Координує та реалізує мережеву діяльність
Офіс підтримки Сільського
Пакту (RPSO),
(https://ruralpact.rural-vision.europa.eu/RPSO_en)

Щоб отримати підтримку від ЄС, бенефіціари повинні дотримуватися низки визначених правил. Взаємодія між повагою до правил і підтримкою, що надається домогосподарствам, громадам, фермерам називається **обумовленістю** (раніше перехресна відповідність).

Правила, яких повинні дотримуватися фермери, включають:

- **базові вимоги до менеджменту** (SMR, *statutory management requirements*), вони застосовуються до всіх суб'єктів діяльності на сільських територіях незалежно від того, чи отримують вони підтримку в рамках САП;
- **гарні сільськогосподарські та екологічні умови** (GAEC, *good agricultural and environmental conditions*), вони застосовуються лише до фермерів, які отримують підтримку в рамках САП.

Джерело:

https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/conditionality_en

Через **обумовленість** домогосподарства, громади, фермерів заохочують дотримуватись високих стандартів ЄС щодо охорони здоров'я та добробуту населення, рослин і тварин. **Обумовленість** відіграє важливу роль у тому, щоб зробити європейське сільське господарство більш стійким.

Суб'єкти бізнесу, які порушують законодавство ЄС щодо навколишнього середовища, громадського здоров'я, добробуту тварин або управління землею, отримують скорочену підтримку ЄС і можуть зазнати інших покарань.

GREEN DEAL

Порівняно з попередньою САП 2014-22, правила **обумовленості** включають вищий рівень амбіцій у декількох сферах і вимагають найефективніших практик екологізації.

SMR (базові вимоги до менеджменту) містить правила ЄС щодо громадського здоров'я, здоров'я тварин і рослин, добробуту тварин і навколишнього середовища.

Основними нормативними документами SMR є:

Здоров'я населення, тварин і рослин

- Загальне харчове законодавство (Регламент (ЄС) № 178/2002)
- Директива щодо використання гормонів (Директива Ради 96/22/EC)
- Регламент про засоби захисту рослин (Регламент (ЄС) № 1107/2009)
- Директива щодо сталого використання пестицидів (Директива 2009/128/EC)

Джерело:

https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/conditionality_en

Захист тварин

Директиви щодо захисту телят, свиней і тварин, які утримуються для сільськогосподарських цілей (Директива Ради 2008/119/ЄС, Директива Ради 2008/120/ЄС, Директива Ради 98/58/ЄС)

Навколишнє природне середовище

- Директива, що встановлює основу для дій у сфері водної політики (Директива 2000/60/ЄС)
- Директива щодо використання нітратів (Директива Ради 91/676/ЄЕС)
- Директива про збереження диких птахів (Директива 2009/147/ЄС)
- Директива про збереження природних середовищ існування, дикої фауни та флори (Директива Ради 92/43/ЄЕС)

Кейс Республіки Польща

Фінансове забезпечення підтримки агросектору та сільського розвитку в Республіці Польща, євро

At a glance:

POLAND'S
CAP STRATEGIC PLAN

	Бюджет ЄС	Національне фінансування	ВСЬОГО
Прямі виплати	17 326 739 610	---	17 326 739 610
Секторальна підтримка	103 981 701	25 124 840	129 106 541
Сільський розвиток	4 700 585 847	3 077 173 231	7 777 759 078
ВСЬОГО	22 131 307 158	3 102 298 071	25 233 605 229

Джерело:

European Commission (2022). At a glance: Poland's Cap Strategic Plan

Зінчук Тетяна Олексіївна
Ковальчук Олександр Дмитрович
Куцмус Наталія Миколаївна
Прокопчук Оксана Андріївна
Усюк Тетяна Вікторівна
Яремова Марина Іванівна

**Ініціативи ЄС для інклюзивного, «розумного»
та сталого сільського розвитку:
просте керівництво**

За редакцією
д.е.н., проф. Н.М. Куцмус

Друкується в авторській редакції

Видавництво Поліського національного університету,
Бульвар Старий, 7, м. Житомир, 10008

